Liget

2022-02

február

[XXXV. évfolyam 2. szám]

ligetmuhely.com

TARTALOMJEGYZÉK [XXXV. évfolyam 2. szám]

Z. Karvalics László | **BÚCSÚ ARKHIMÉDÉSZTŐL** 4

Bacsák Dániel | **A LÁTHATATLANOK [4]** 16

CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?

Ács József | **A MŰVÉSZET SZÉPSÉGEI** 26

Kapitány Máté | **IDŐ** 104

Maczák Orsolya Rita | **BEFŐTTEK** 109

Tallér József | **GLÓRIA** 113

Handi Péter | **DÉLI BÁB** 118

Lendvai Zalán | **ÁLLANDÓ ALKALMIAK** 120

Taizs Gergő | **AZ ÉBREDÉS KÖRFORGÁSA** 122

Nacsinák Gergely András | **FELHŐK ÉS ÓRÁK** 124

Bíró Judit | **A TORNA** 130

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Z. Karvalics László

BÚCSÚ ARKHIMÉDÉSZTŐL

A POSZT-COVID VILÁG ALAKÍTHATÓSÁGÁRÓL

2022-02-02 | **ESSZÉ**

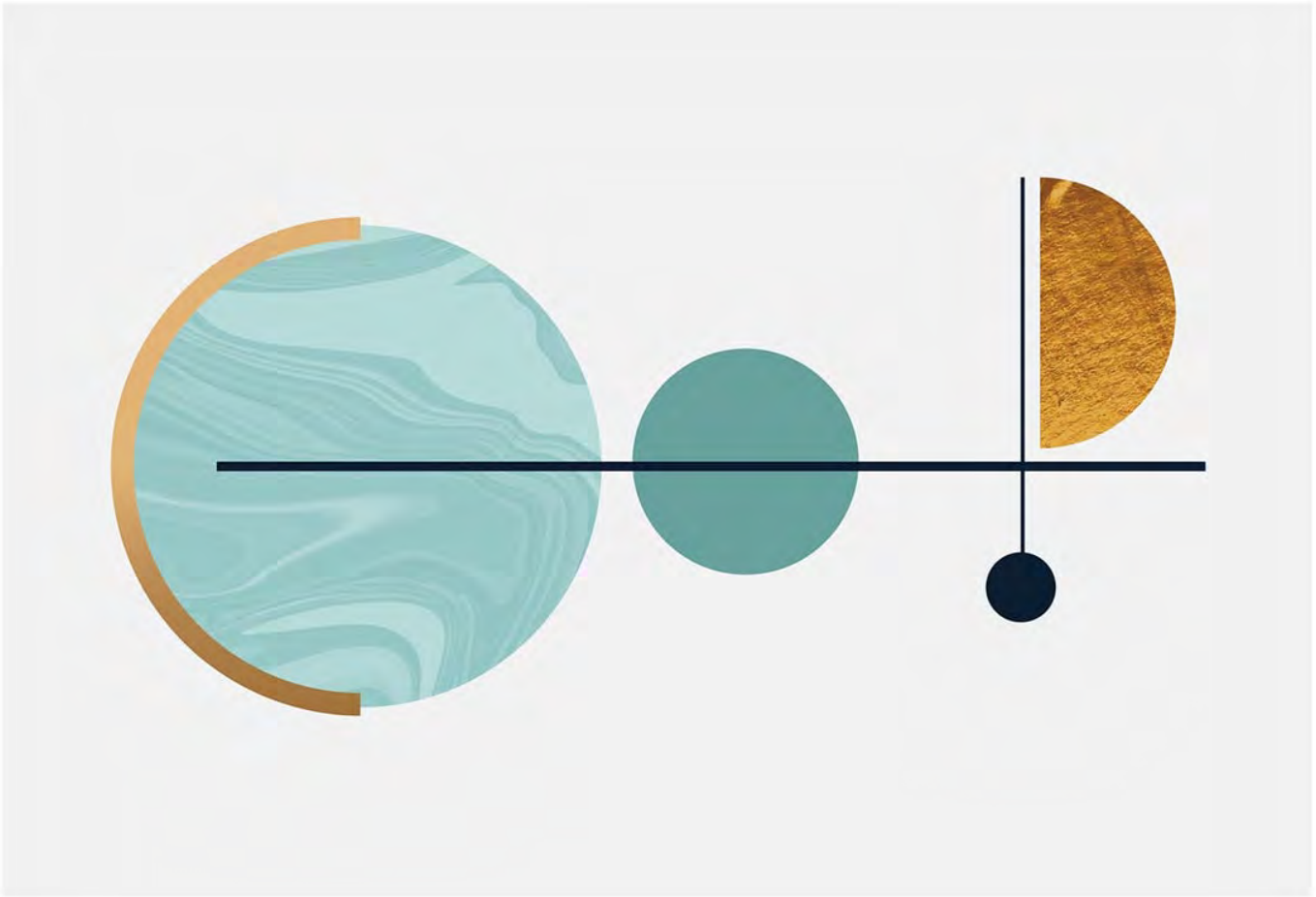

„Kutya nehéz úgy hazudni, ha az ember nem ösmeri az igazságot.”
(Esterházy Péter: *Harmonia Caelestis*)

Hol kell megerősíteni a jövőben a légicsatákból visszatérő vadászgépek konstrukcióját, ha rendelkezésre állnak pontos statisztikai adatok, hogy a repülők testének mely részein mennyi golyó ütötte sérülést találunk?

A második világháború valóságos fejlesztési problémája, amely a nagyobb biztonság érdekében kereste a fémszerkezet megerősítendő pontjait, mára műegyetemi alapozó órák beugratós kérdésévé és elhasznált szakirodalmi metaforává vált. Mégis érdemes felidézni, tantörténetként. Mindenki ösztönösen arra szavaz, hogy ott erősítsük a védelmet, ahol a legtöbb sérülést találjuk. Ha van idő elmélyedni a problémában, előbb-utóbb belátjuk (mint a matematikus Wald Ábrahám, az eredeti történet hőse, aki 1938-ban menekült Ausztriából az Egyesült Államokba), hogy az elemzés kiinduló adatai a túlélő gépekre vonatkoznak – vagyis a sok sérülés épp annak a jele, hogy a gép *mindezek ellenére* képes volt a bázist elérni. Az elvesztett repülők pedig szinte bizonyosan azokon a részeiken szenvedték el a kritikus csapásokat, amelyeket a visszatérő gépeken megkíméltnek látunk – hiszen azért élhették túl a találkozást az ellenséggel, mert megúszták a találatokat a legérzékenyebb pontokon.

Amikor nemcsak a koronavírusjárvány, hanem az annak okait és felelőseit kereső kommentárok és vélemények első hullámán is túl vagyunk, jussanak eszünkbe a golyószaggatta repülőgéptestek. Akár többször is. Különösen, amikor egy-egy magabiztos magyarázat kapcsán gyanakodni kezdünk: valóban ilyen egyszerű lenne?

> **tőlük nem remélhetünk segítséget**

Tekintsünk úgy a hírek tömegére, amelyek a fertőzés kezdeteiről, kulcsszereplőiről érkeznek hozzánk, mint a visszatérő vadászgépekre. Felépítik nekünk annak a világnak a kulisszáit, amit látunk, és amit a friss értesülések látni engednek. Nem is lehet másként: amiről tudomást szerzünk, és találkozik előzetes ismereteinkkel, abból alkotjuk meg mindazt, amit tudni vélünk vagy tudhatunk a világról, pontosabban annak számunkra fontos eseményeiről. Csakhogy a szabályokhoz, az eseményeket befolyásoló szerkezetek, kapcsolatok és összefüggések világához, a mélyebb

megértéshez, a válság természetének átlátásához mindez kevés. A bizonyosságok korának vége. A tankönyvek lapjairól még szigorúan és jól fésülten, kemény gallérral néznek szemünkbe az erőt sugárzó tudósok, akiknek sokat köszönhetünk. Fegyvereket adtak a kezünkbe, amelyekkel diadalmasan lehetett visszatérni a tudomány egy-egy legendás ütközetéből, és sikerült újra és újra előbbre lépni a világ megismerésében – támaszkodunk rájuk, de ma már tőlük nem remélhetünk segítséget. Ha matematika, akkor Pitagorasz. Ha elektromosság, akkor Ohm törvénye. Ha mikrobiológia, immunológia és járványtan, akkor Louis Pasteur. Nagy idők Jedi-lovagjai, akik téren és időn át úgy mosolyognak ránk, mint a Csillagok háborúja záró epizódjában az Endor bolygó bátor kis ewokjainak és felkelőinek társaságában ünneplő Luke Skywalkerre és Leiára a Mesterek: Yoda, Obi-van Kenobi, az újra szalonképes, sisakját vesztett Anakin, meg az utólag melléjük montírozott Qui-Gon Jinn.

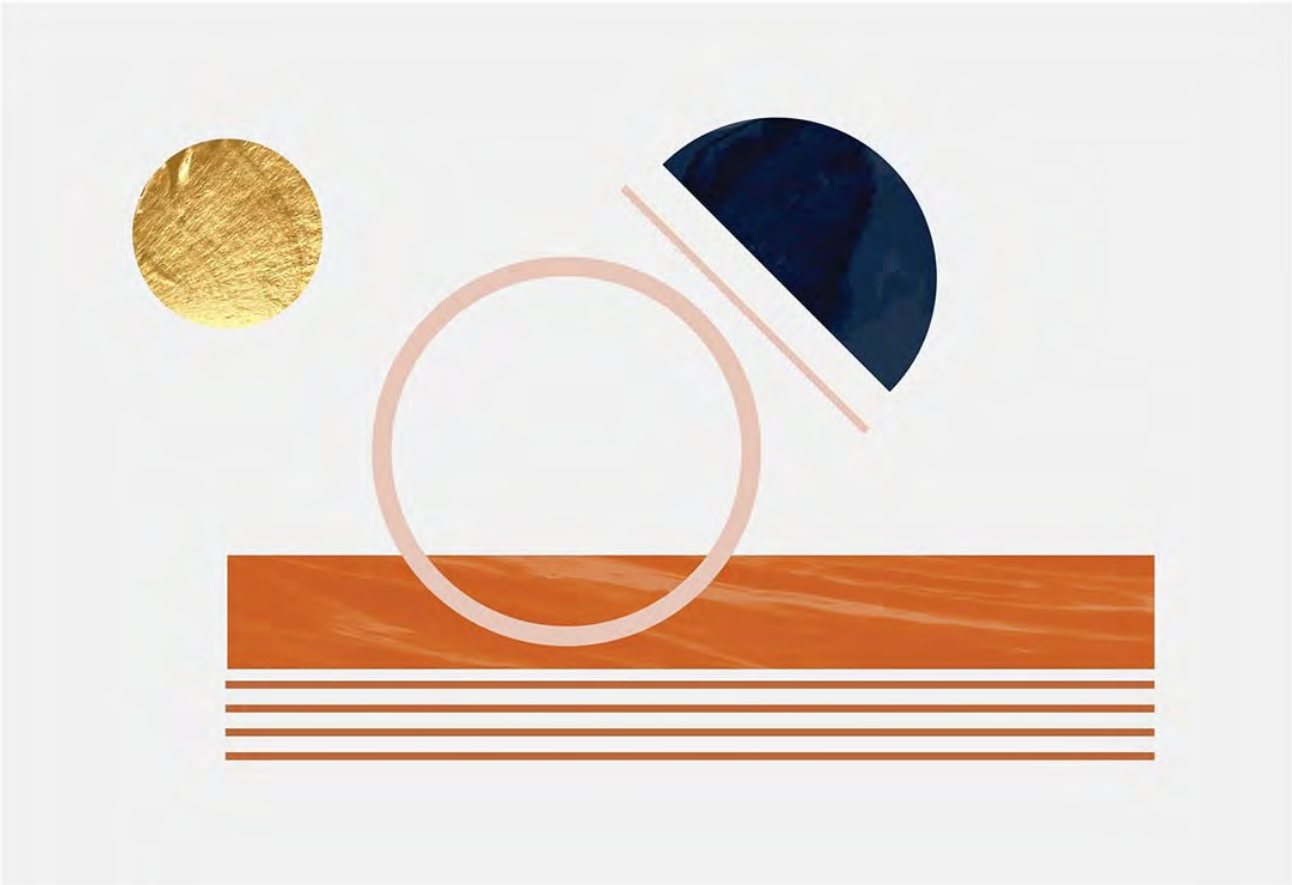

De ha kilépünk a fikciós világból, azonnal nyakon legyint a valóság – ha másképp nem, akkor egy világjárvánnyal, amelynek a kórokozójával sok fronton csatázunk. Alig túl az előző nagy megrázkódtatáson, amely az összeomló ikertornyokat égette a retinákba, és a „nemzetközi terrorizmus" ellen indított ütközetek újabb fordulóját eredményezte. Nemcsak tudásunk és beavatkozóképességünk korlátai mutatkoznak meg rendre, hanem azzal is szembesülni kell, hogy *más típusú kérdésekre kell válaszolnunk és más utakat kell bejárnunk*, ha a biztonság magasabb szintjéhez vezető ösvényt keressük. Mert hiába alkotunk egyre több csatornán érkező, egyre többrétű, egyre átfogóbb és részletgazdagabb képet a külvilág különböző darabkáiról, ha közben nem követi mindezt az elemeket összekapcsoló viszonyokra, végső soron az Egészre vonatkozó tudás elmélyítése.

A Krakauer-West szerzőpáros egyenesen úgy látja, hogy a társadalmak ma *a világtörténelem első komplexitásválságával* szembesülnek. És ennek a problémának (még) nincs Pitagorasza, Ohmja, Pasteurje. Mi pedig abba a feneketlen kútba tekintünk, ahol az éppen válságba sodródó vagy válságról válságra ugráló részrendszerek (legyenek azok természetiek, gazdaságiak, társadalmiak, politikaiak) önmagukban is rendkívül összetettek és bonyolultak, miközben a hatáskapcsolatok, amelyekkel kölcsönösen befolyásolják egymást, szintén megsokszorozódtak, és annyira összegabalyodtak, hogy szétszálazásuk reménytelennek tűnik.

Nehéz belátni és nehéz elfogadni, hogy a bizonyosságok forrása, a Tudomány is megváltozott. Elillantak az arkhimédészi pontok.

> **meg lehetne mozdítani**

Mire is használtuk eddig ezt a metaforát, a *Punctum Archimedist*? A szirakuzai Mester állítólag elképzelte, hogy ha egy több mint 4000 tonnás hajó kiemeléséhez szükséges csörlőrendszere működni tudott, akkor megfelelő alátámasztási pont és kellő hosszúságú erőkar esetén akár a Földet is meg lehetne mozdítani. Ez a „szilárd pont" aztán nem a mechanikus emelésre, hanem egyre inkább a megfigyelői pozícióra vonatkozott. Találhatunk-e olyan fizikai és logikai helyet, ahonnan a megfigyelés tárgyát objektíven tudjuk szemlélni, az Egészre, a Totalitásra tekintettel is? Úgy, hogy

függetlenek maradhatunk attól, hogy eközben mi magunk is szükségszerűen érintettek vagyunk a kapcsolatok és hatások óriásrendszerében? Ahol megismerő eszközeinket (fogalmainkat és az ezek használatával épített modelleket, amelyekkel megragadjuk a valóság egyes aspektusait) és módszereinket még egy korábbi valóságállapotból hozzuk magunkkal?

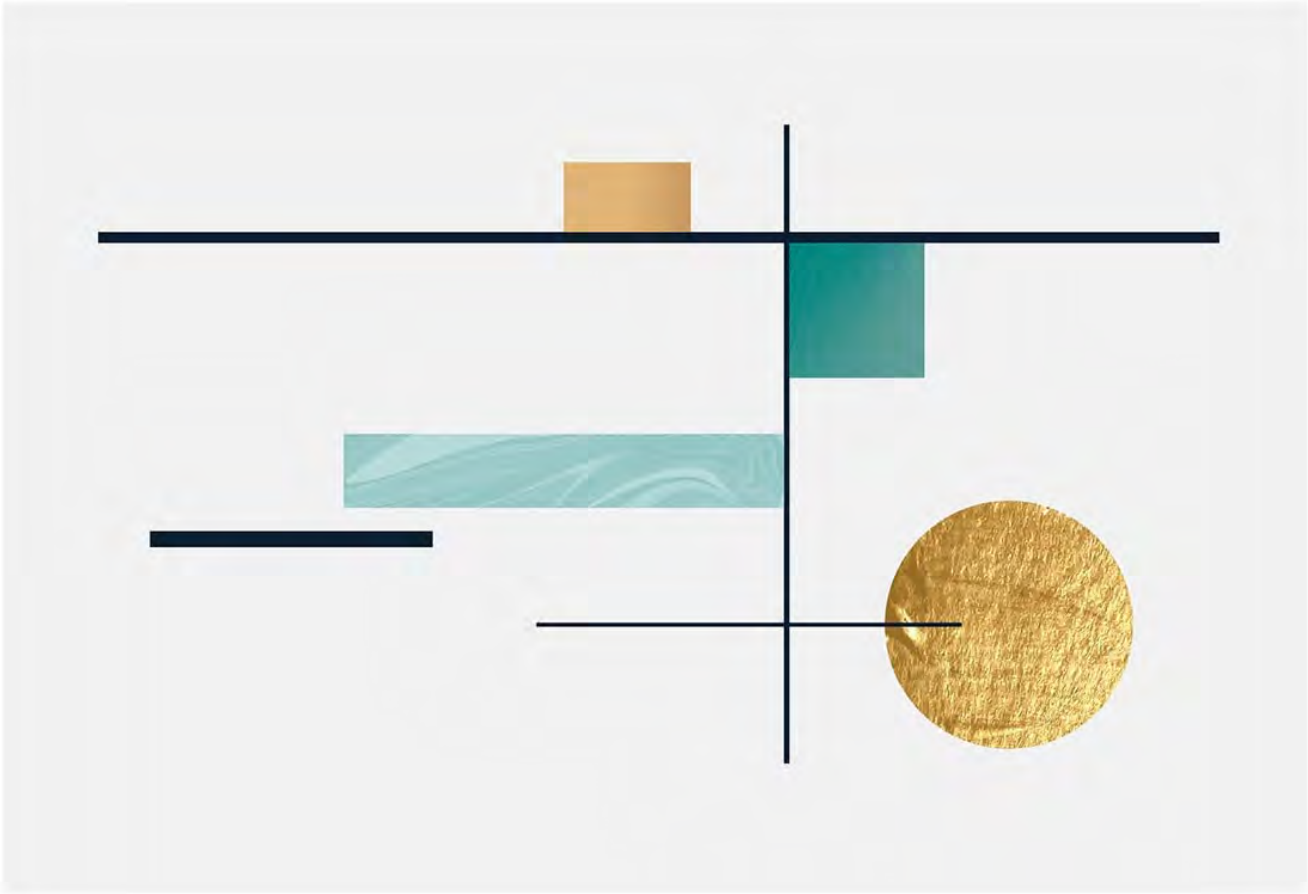

A számítógép és agy által vezérelt idegrendszer működési sajátosságait összehasonlító Neumann János briliáns módon vette észre, hogy mi a különbség a két alapvető rendszer hibakezelésében (Neumann, 1959/1972:108–109). Egy egymásra következő számolásműveletek millióit elvégző gép akár egyetlen számítási pontatlansága is egyre több hibához vezethet a ráépülő műveletek során: „felnagyítódik", sokszorosodik. Ezt az alapvető magyarázó elvet Neumann *aritmetikai mélységnek* nevezi, amely a feldolgozás rendjét meghatározó *logikai mélységhez* is igazodik. Az emberi agy egészen másképp működik: nem törekszik aritmetikai pontosságra. A jelölői helyzetek (amelyek értelmezik és irányítják a feldolgozási

műveleteket és az egyes elemekhez rendelt jelentéseket) nem szabatosak, nem szigorúak és nem kód-szerűek: az aktuálisan egymásra vonatkozó jelentések együttállásából születnek. Statisztikus természetűek, mert nagy sokaságra alkalmaznak jelentést, emiatt a tévedések (akár szaporodó) száma sem érinti a viselkedést meghatározó helyzetértékelést. *Az aritmetikai „romlásért" cserébe magasabb logikai megbízhatóságot kapunk.* (Amelyet – tegyük hozzá – tovább erősíthetünk a tudományos módszertannak köszönhetően.)

logikai megbízhatóság

Neumann magyar fordítója, Szalai Sándor szellemesebb példával érzékelteti a különbséget a két működésmód között, mint a szövegek, amelyekből eltávolítjuk a magánhangzókat, és még mindig értjük a jelentést. Ha egy üdülő lakói megállapodnak abban, hogy a fontos eseményeket gongütések jelentik (*egy gongütés – megjött a posta, két gongütés – ebéd, három gongütés – vihar közeledik, a csónakok induljanak a partra*), akkor belátható, hogy könnyű lesz tévesen értelmezni a jelzést, ha valakihez akár csak egyetlen gongütés nem jut el, vagy nem biztos benne, kettőt vagy hármat hallott. Az aritmetikai pontossághoz bizonytalanság társul. Ám ha a jelzések hosszabb kürtdallamok, mint mondjuk a „takarodó" felejthetetlen melódiája, akkor is megértjük és helyesen azonosítjuk azokat, ha a kürtös olykor melléfog, vagy hamisan játszik egy-egy hangot. *Az aritmetikai pontosság elveszik ugyan, de helyette logikai megbízhatóságot kapunk*. S elsőre talán meglepő elfogadni, hogy a logikai megbízhatóságnak ez a megszerkesztettsége nemcsak elviseli a hibás jelzéseket (a pontatlan információkat), de egyenesen *igényli is azokat*: erősebb lesz tőle, mert a zaj és a közlemény szakadatlan elkülönítésére és a mindenkori közleményeknek a valósággal való összevetésére kényszerít. S ott, ahol nincs „objektív igazság", csak külön megtermelt egyedi tapasztalatok, ezek összerendezése során az információk alternatív készletével gazdálkodni nagyobb rugalmasságot és hatékonyságot jelent, mintha a jelentéseknek az aritmetikai mélységre emlékeztető szigorú és zárt rendjébe kényszerülnénk. (Mielőtt fejünket fogva sokadszor kimondjuk az 'álhír' vagy az 'összeesküvés-elmélet' szavakat, mindig jusson eszünkbe a logikai mélység természete.)

De vigyük még tovább a hasonlatot. Minden hatékonysága ellenére ugyanis *a logikai megbízhatóságnak is erős korlátai* vannak. A logikai rendet is meg kell teremteni: s kirajzolódik egy harmadik mélységfajta: *a logikai megbízhatóság megteremtéséhez szükséges, tényekből és hatáskapcsolatokból álló sokaság*. Minden olyan probléma, társterület, ismeret, tudás beemelése adott elemzésekbe, amelyeknek szerepe lehet az okok és magyarázatok keresésekor. Nevezzük mindezt *szempontmélységnek*.

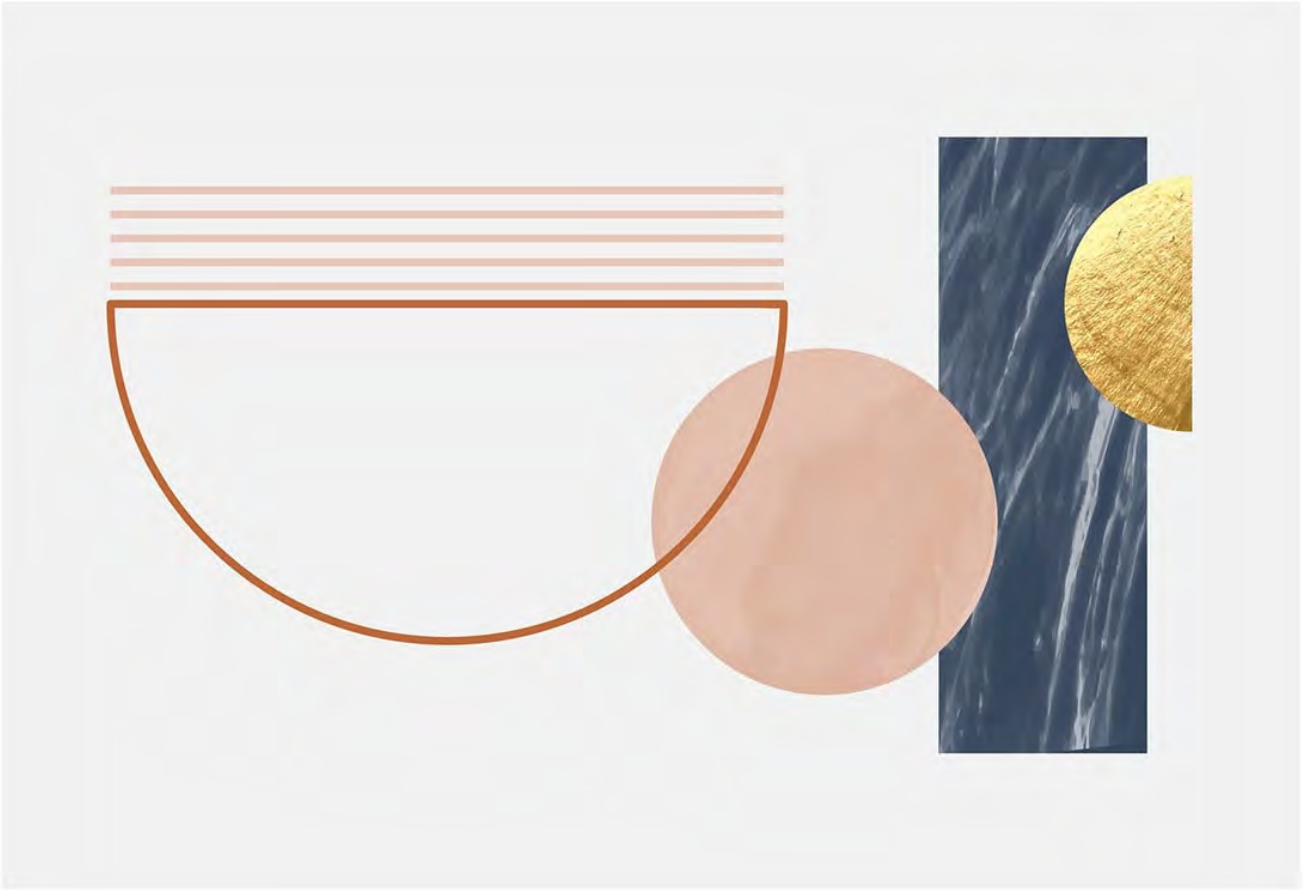

Ahogy a *Mátrix* című film legendás jelenetében a főhős, Neo akkor érti meg, milyen törvények szabályozzák a szimulált világot, amelyben élt, amikor egy simogatással kanalat hajlító gyermek felvilágosítja, hogy *„nincs kanál”*, ugyanúgy kell felismernünk, hogy *„nincs arkhimédészi pont”*. Ideje leszámolni azzal a megszokással és elvárással, hogy nehezen átlátható, bonyolult kérdésekben azokra hallgatunk, akik lefegyverzően egyszerű magyarázatokkal hipp-hopp megoldják azokat nekünk. (Gondoljunk csak Yuval Noah Hararira, aki a választóvonalra sodródott fajunk történeti és erkölcsi alapkérdéseivel kapcsolatos tömeges magyarázatigényt zsonglőrügyességgel

szolgálja ki látványos, érdekesen tálalt, ám fájóan hiányos és pontatlan levezetés-pótlékaival.) Búcsúzzunk el a tudományos-népszerűsítő művektől is, amelyek felültetik az olvasót egy hátasló nyergébe, a farára csapnak néhány anekdotával, aztán kisebb-nagyobb kalandok után a mindentudó szerzővel együtt belovagolnak egy készségesen leengedett csapóajtón keresztül a Megoldások Várába. Nemcsak kanál, ilyen Vár sincsen.

Ha a megértés erődjét akarjuk megostromolni, akkor előtte fel kell készülnünk rá. Szemügyre kell venni távolról, közelről. Körbelovagolni, újra és újra. Hallgatózni. Gondolatkísérleteket folytatni, és keresni hozzá igazodási pontokat a valóságból. Mindez kifejezetten fárasztó is lehet. Aki ritkán vesz részt társadalomtudományi túlélőtúrákon, nehezen teszi majd magát túl azon, ha mindig egy-egy újabb szempont megjelenítése következik. Miért „oldalra” megyünk még mindig, miért nem előre. Hol a poén?

egyedi megítélés

Poén sincs. Hogy az üdülő-hasonlathoz térjünk vissza, minél bonyolultabb és összetettebb lesz a szükséges jelzések világa (sok a nevezetes esemény az üdülőben, és egyre több vendég egyre több mindent szeretne), annál *nehezebb lesz előformálni a jelzések és a jelentések világát*, annál inkább elégtelen gongütésekkel vagy kürtjelzéssel irányítani a viselkedések összehangolását. Az arány eltolódik az egyedi jelentéstermelések, egyedi döntések felé, amelyek mögött a helyzetek egyedi megítélése áll – miközben mégis egyre több közös jelentésnek kellene összeabroncsolni az érintetteket. Ki-ki egyszerre lesz jóval inkább felelős a saját döntéseiért is, meg azért is, hogy miként tudja segíteni a magasabb szintű koordinációt az egyre nagyobb méretű közösségben. Ahol az immár erre a magasabb szintre leselkedő veszélyek elkerülésének képességéért, a túlélés egy új dimenziójáért kell közösen küzdeni. *A jelzéseket követő viselkedést így egyre inkább a jelentéseket termelő és felfedező viselkedés váltja fel* – és ez mindig így lesz, amíg egyre nagyobb méretű összekapcsolt közösségek keresik a megfelelő cselekvés útját egy közös élettérben.

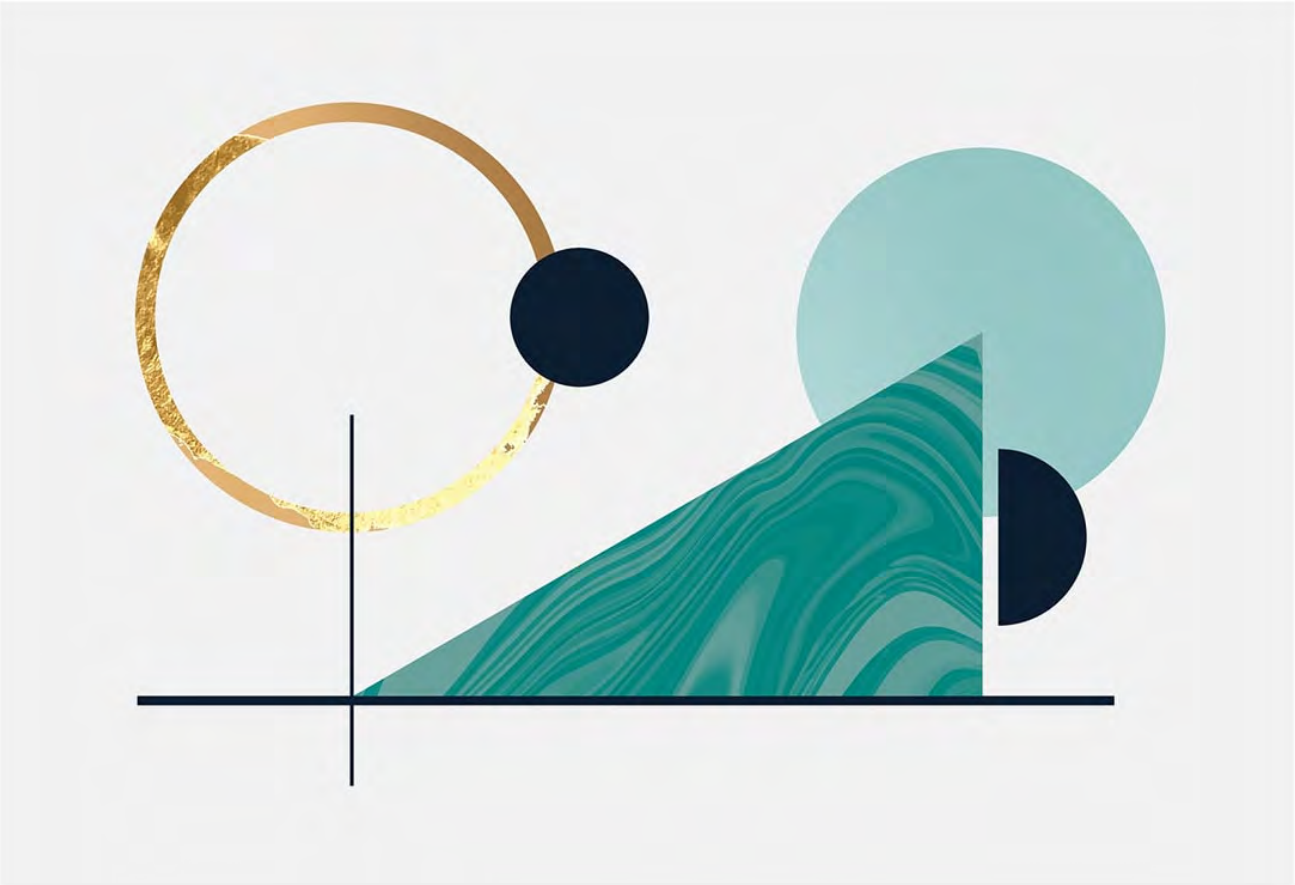

A Föld-űrhajó metaforája éppen ezt a végső állapotot fejezi ki. Ennél nagyobb üdülő nincsen, ide mindenki befér. Csakhogy egyidejűleg tudatosítani kell azt is, hogy a méret- és komplexitásnövekedés árát újra és újra meg kell fizetni. Nemcsak a kürtjelzések kiszámíthatónak hitt világába kell ismételten beavatkozni, a közös jelentések biztosításának érdekében, hanem a viszonyunkat is szakadatlanul újra kell fogalmazni a megváltozó valósághoz, hogy újra mindenki számára érvényes igazodási pontokhoz jussunk. Mindebből óriási feszültség fakad: a logikai megbízhatóság régi rendje egyre kiáltóbb ellentétben áll egy új logikai rend szükségességével. (Ezt Csepeli György, Marxot parafrazálva úgy fogalmazza meg: *azért van forradalmi helyzet a szellem világában, mert „az információs erők szembe kerültek az információs viszonyokkal”.*)

Ez a feszültség járja át például a vírusválság irodalmát is. Még a legérettebb elemzések és kommentárok is, amelyek tisztában vannak a járványkihívás komplex természetével, szinte kizárólag egy korábbi világmagyarázat fogalmi és logikai

rendjébe helyezik el a tényeket és az azokat magyarázó összefüggéseket. Ám az ő kürtdallamaik még mindig használhatóbbak a publicisztikai gongütéseknél, amelyek képtelenek elvonatkoztatni attól, ami látható. A vadászrepülőkön ütött golyónyomokból próbálják megérteni a háború természetét, de az új jelentések gyötrelmes keresése helyett megelégednek a már születésük pillanatában is lejárt szavatosságú konzervbölcsességekkel, banális, elfogult és gondolatrest magyarázatokat, idejétmúlt „igazságokat" kínálva remélt fogyasztóiknak.

> **tehettünk-e volna többet**

Elsőként a Ligetben, 2020 áprilisában érveltem óvatosan amellett, [1] hogy az infodémia-esetek szerepe és jelentősége jóval kisebb annál, mint amit a könnyen azonosítható álhír-golyónyomok sejtetnek a médiaflotta vadászgépein. Amikor pedig ezen túllépve immár arra a kérdésre kerestem a választ, hogy akkor hol bukkanunk *információs felkészültségünk általánosabb deficitjeire*, hasonló következtetésekbe szaladtam, de immár könyvnyi terjedelemben. [2] Noha a kulcs-intézmények információgazdálkodásának számos hiányosságát, hibáját vagy pontatlanságát lehet azonosítani, ezek nem megmagyarázzák a kínzó „mi miért történt vagy nem történt" típusú kérdéseket, csak árnyalják a szempontokat, ami alapján közelebb kerülhetünk a válaszokhoz. Nem könnyű belátni, de sokszor azzal is előbbre jutunk, ha nem megoldásokat, hanem további szempontokat kínálunk: arról például, hogy meddig jutott és juthatott előre a tudomány vagy a technológia, hogy segítsen a kritikus pillanatokban. Hogy miként működik az elménk, ami alapján képet alkotunk, ítéletet mondunk vagy döntést hozunk, s amely nemcsak vélekedések kialakításával, hanem cselekvésválasztásokkal is formálja az események terét. Hogy mi mindent kell figyelembe venni, ha óvatosan feltesszük a kérdést: tehettünk volna-e többet az elkerülés érdekében, vagy lettek volna-e megfelelőbb védekezési módok azoknál, amelyekhez a kormányzatok nyúltak. Hogy mire elég és mire jó a tudásunk egy olyan világban, amelyre a bonyolultság, a kiszámíthatatlanság vagy a szuperdiverzitás jellemző (amelynek tünete, és nem oka az infodémia)? De legfőképp: ha már az *információs viselkedés* konkrét eseteiről alkotunk képet, legalább legyünk egy fokkal járatosabbak annak lényegét és evolúciós természetét illetően.

Nem csoda, hogy bárhonnan indulunk, *az információs világrendszer* és a tudás kormányzásának problémáiba ütközünk – azonnal tudatosítva, hogy ez csak tükrözi a legátfogóbb értelemben vett világrendszer (Csányi Vilmos szavaival: a globális biokulturális rendszer) anomáliáit, amelynek az információs vonatkozások csak részei.

Az emergens (sok kis elem kiszámíthatatlan mozgásából kialakuló) vírusválság természetes következménye annak, ahogyan az integráció magasabb fokára lépő világközösség maga is emergens folyamatok során keresztül formálja meg új egyensúlyi rendszereit. Ha jobban megértjük a társadalomfejlődésnek (vagy társadalmi makroevolúciónak) ezt a legújabb szakaszát, sokkal nagyobb esélyünk nyílik, hogy az együttműködés és az erőforrások elosztásának új minősége révén tegyünk érte, hogy nagyobb esélyünk legyen a hasonló válságok elkerülésére. Hogy ne csak szemléljük, hanem tudatosan alakíthassuk a poszt-Covid világot.

1. **https://ligetmuhely.com/liget/harom-nembeli-infodemiakrul/** ↑

2. Az eddigi gondolatok ennek a könyvnek a bevezető fejezetéből származnak. Megjelenik 2022 elején a L'Harmattan kiadónál (Z. Karvalics László: *Az infodémiától a tudáskormányzásig. Világjárvány és világrendszer információkutatói szemmel*) ↑

   kép | shutterstock.com

Bacsák Dániel

A LÁTHATATLANOK 4.

2022-02-14 | **ESSZÉ**

Embergyár

Szentgotthárd egészen a 19. század végéig a ciszterci apátság által meghatározott mezővárosként élte csendes mindennapjait, a kiegyezést követően lélekszáma nem érte el még az ezer főt sem. A századfordulóra mégis Vas megye egyik ipari központjává vált, ebben pedig jelentős szerepet játszott a néhány kilométerre, Gasztonyban született Széll Kálmán. A Tisza-kormány első pénzügyminisztere,

későbbi miniszterelnök minden befolyását latba vetve jó néhány gyár megépítését kijárta szűkebb pátriájának: 1894-ben a Magyar Királyi Dohánygyár, 1896-ban közvetlenül mellette az Első Magyar Óragyár – többek között 12-13 éves gyerekmunkásokkal –, 1900-ban a Selyemszövőgyár, 1902-ben pedig az Első Magyar Sarló- és Kaszagyár indította be termelését az eddigre már polgárosult kisvárossá fejlődött Szentgotthárdon. Mára egyik sem működik – az óragyárból például a két világháború között iskolaszanatórium lett, 1948-tól tüdőszanatórium, ma rehabilitációs kórház –, legutoljára a kaszagyár zárt be, a rendszerváltás után nem sokkal. Napjainkban a környék jólétének biztosítékát elsősorban nem a helyi gazdaság, hanem a néhány száz méterre fekvő Ausztria jelenti. A város évszázados múltra visszatekintő ipari tradíciója két intézményben él tovább: egy egykoron német, most francia tulajdonú autógyárban, valamint a dohánygyár helyére költöztetett szociális otthonban.

Központi telephely

A pszichiátriai betegotthon olyan „gyár”, ahol az elérendő cél nem egy termék vagy szolgáltatás előállítása, hanem a rendkívüli eseményektől mentes, üzemszerű egyhangúság. Az épületek kialakítása, a lakók elhelyezése és szigorú napirendje, a dolgozók munkarendje, de még az évről évre ugyanazon rituálék szerint megtartott rendezvények is kimondatlanul azt a célt szolgálják, hogy az egyik nap ugyanúgy teljen el, mint a másik. Ez teremti meg a biztonságot és tartja fenn egyúttal az intézet létjogosultságát. A változás, a kiszámíthatatlanság, az improvizáció, az egyéniesítés és egyénieskedés az embergyárban üzemhiba, amit mindenképpen meg kell előzni – vagy ha ez nem sikerült, és kavics került a gépezetbe, azt mihamarabb el kell hárítani.

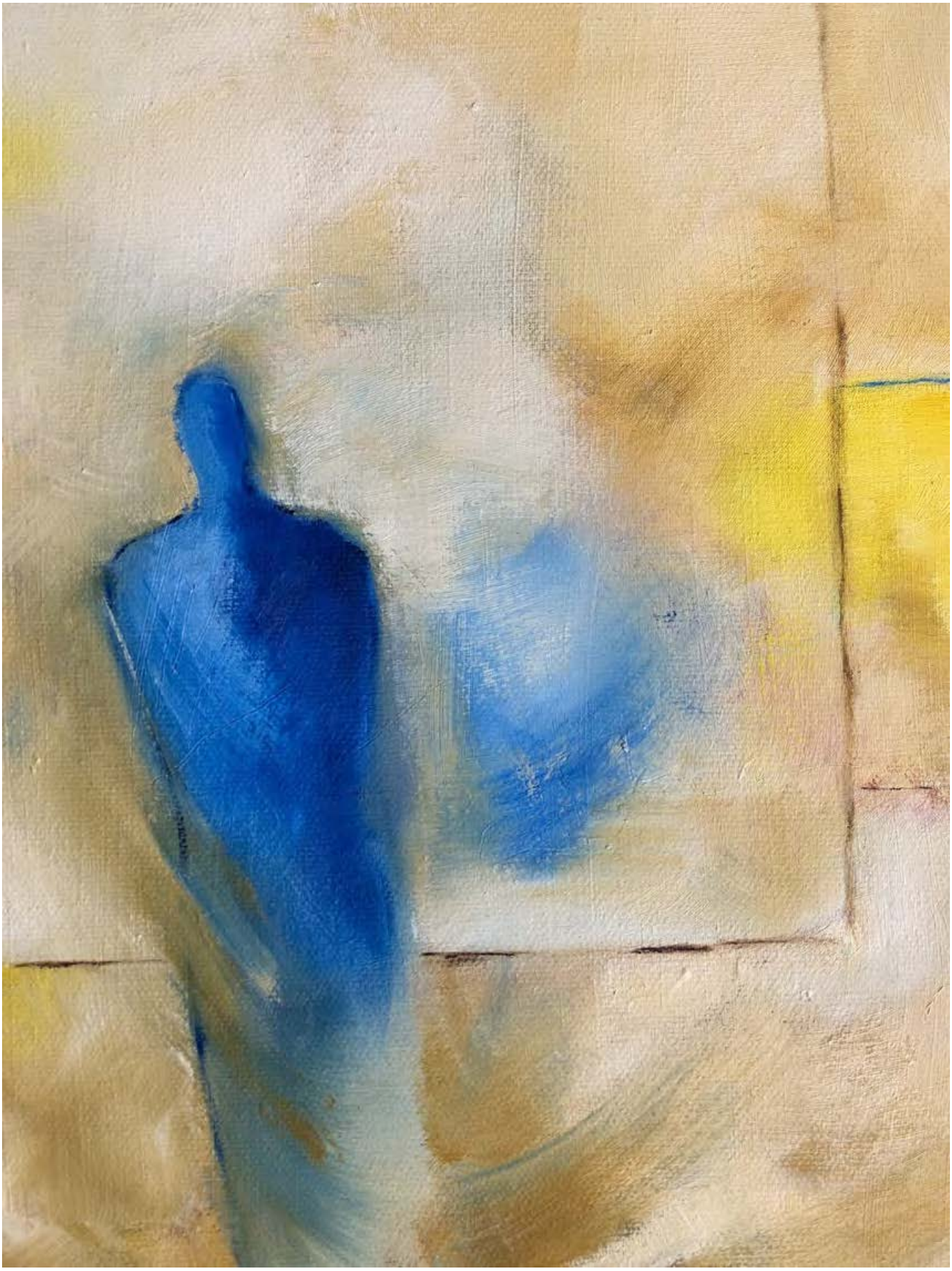

A hivatalosan – nomen est omen – központi telephelynek minősülő intézmény kapuján belépve széles szervízúton találjuk magunkat, mely végigvezet az intézeten, összekötve a gondozási részlegek épületeit, az egykori istállóból lett igazgatóságot és személyzeti ebédlőt, a mosodát, a konyhát, a karbantartó műhelyeket és a raktárokat, egészen a túloldali Rába-parti töltésig.

Balra, az „A" jelzésű épületben – mely korábban a dohánygyár impozáns főépületeként szolgált – elsősorban a fizikálisan és/vagy mentálisan középsúlyos és súlyos állapotúnak tartott betegeket helyezik el. Öt osztály működik az épületben: egy a földszinten mozgássérült vagy nehezebben mozgó férfiaknak, két emeletén pedig kettő-kettő, az elsőn a nőké, a másodikon a férfiaké. Az épület belmagassága – korábbi ipari funkciójából fakadóan – hatalmas, mennyezete boltíves, folyosói fehérre meszeltek. Szobái századfordulós hangulatot árasztó kórtermek kórházi ágyakkal, vasból készült, súlyos éjjeliszekrényekkel. Ebben az épületben található az intézet kultúrterme, ünnepnapokon rendezvényterem, a mindennapokban ebédlő. Óriási méretű spalettás ablakaival, dobogós színpadjával, középen sorakozó öntöttvas oszlopaival és a falaira akasztott méteres – az intézet lakói által készített – festményeivel kétségtelenül karakteres helyiség.

> kifejezéstelen arccal

Az emeleten kaptak helyet a demenciában szenvedő idős betegek férfi és női zárt osztályai. Belépve azonnal megcsapja orrunkat az ammóniától és ürülékszagtól sűrű, szúrós, áporodott levegő, a folyosón beesett szemmel és kifejezéstelen arccal maguk elé meredő emberek üldögélnek. A zárt osztályok kórtermei tízágyasok, falaik feltűnően üresen fehérlenek – sehol egy fénykép, egy régi emlék, ezek az emberek többségükben már halottak a hozzátartozóik szemében. Az ablakain rácsok, sok-sok évvel ezelőtt ugyan egy alkalommal leszerelték őket, de ennek tragédia lett a következménye: az egyik idős, demens lakó egyszerűen kilépett az ajtónak hitt ablakon és szörnyethalt. Mivel az osztály zárt, az itt élőket a mentálhigiénés nővérek szervezetten viszik levegőzni a dolgozók által „karámnak" nevezett, derékmagasságú

fakerítéssel körbevett udvarrészre. Néhány pad és műanyagasztal, egy pottyantós WC, valamint magnóból játszott mulatószene teremti meg e naponta ismétlődő szürreális jelenet nyomasztó miliőjét.

Ennek az épületnek a földszintjén található az úgynevezett „betegszoba”, de valójában nem egyetlen helyiségről van szó, hanem egy szintén zárt részlegről, melyet öt darab, két- és háromágyas kórterem alkot. Itt fogadják az újonnan felvetteket, amíg minden szükséges szűrővizsgálatot elvégeznek rajtuk és beállítják a gyógyszerelésüket, valamint a személyzet is kellőképpen megismeri az új lakókat ahhoz, hogy be tudják sorolni valamelyik osztályra őket; de ide kerülnek ideiglenesen azok is, akiknek az állapota vagy viselkedése folyamatos megfigyelést és felügyeletet igényel.

A dohánygyári épület további jellegzetességei közé tartozik a már korábban említett elkülönítő helyiségeken túl a földszinti intimszoba. Az ombudsmani ajánlásra kialakított szobát, ahogy a neve is jelzi, az egymással szexuális kapcsolatot létesíteni kívánó lakók vehetik igénybe – az intimitás jegyében kulcsot a nővérektől kell kérni az aktus tervezett időpontját megelőzően.

Ha a szervízútról jobbra fordulunk, a korábbi magtárból az 1980-as években átalakított, erősen szocialista-realista stílusú „BC” jelzésű épülethez érkezünk. Itt azokat a lakókat helyezik el (szintén öt osztályon), akik állapotuknál fogva önellátóbbak, így valamivel nagyobb szabadságot kaphatnak, például a délutáni városi kimenő rendszerességét és hosszát illetően. Lakóegységei jellemzően négy- és hatágyasak, de van néhány pároknak kialakított szoba is – birtokosai szerencsésen megmenekülnek az intimszoba kényelmetlenségeitől. A földszinti ebédlő mellett található az a pár helyiségből álló részleg, mely az aktuális rezsim lakmuszpapírjaként – lásd a korábbiakat – büntetést foganatosító speciális zárt részlegként, pszichoterápiás részlegként (ez 2017-ben megszűnt) vagy karanténrészlegként funkcionál(t).

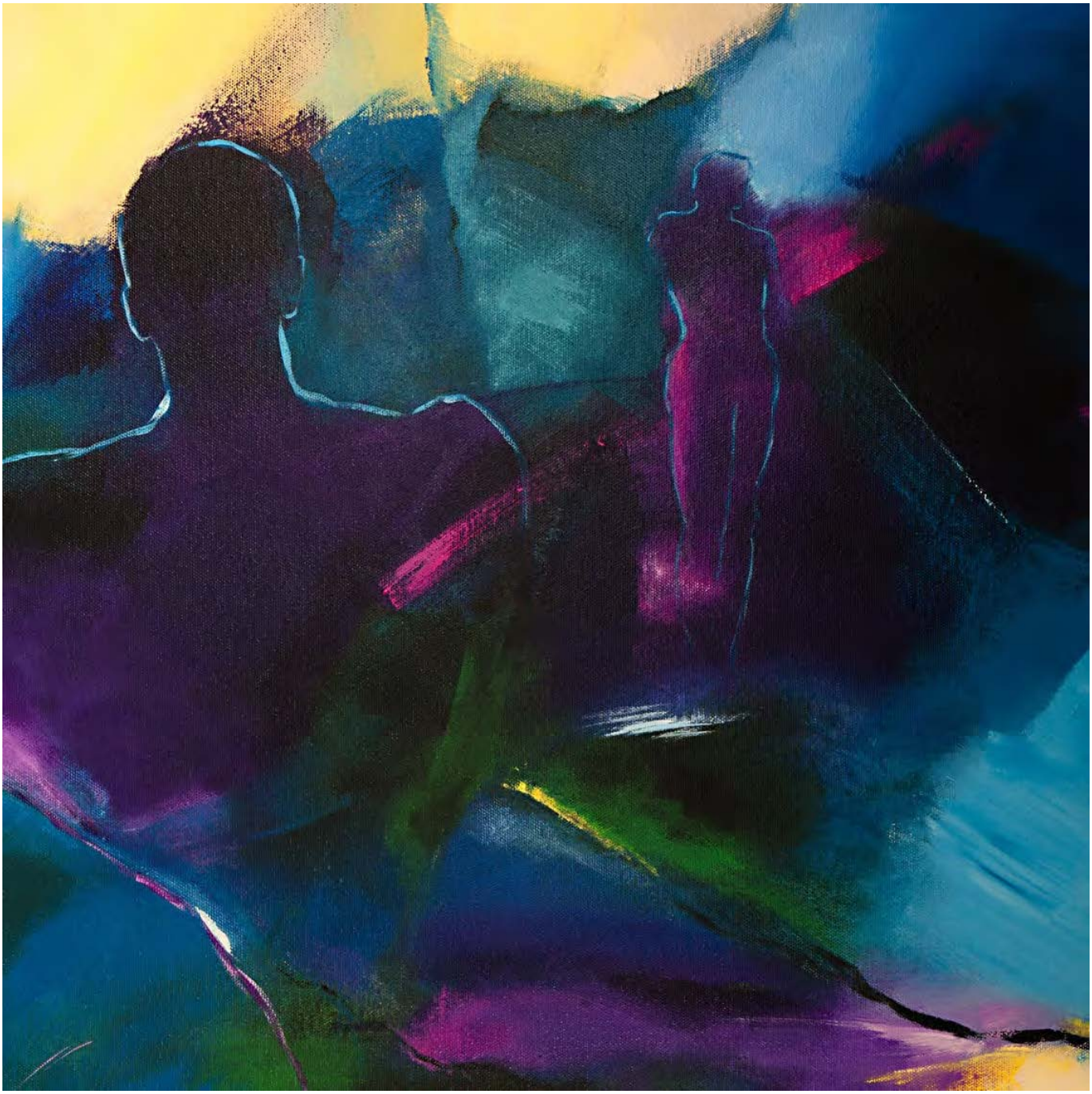

Ez az épület léptékeit és belső kialakítását tekintve már kevésbé kórház- vagy üzemszerű, inkább emlékeztet egy késő-kádári szakszervezeti üdülőre vagy kollégiumra: a falai lambériával borítottak és színesek, a szobák bútorozottak (heverők, szekrények, dohányzó asztal fotelekkel, növények, tévé), de tisztálkodásra itt is csak a közös fürdőben és mosdóban van lehetőség.

Egy-egy szobából átalakítva működik az első emeleten a textiltermékeket előállító varroda és a szövöde, a második emeleten pedig az ajándéktárgyakat készítő műhely. Ezeken alapulva akár valódi termelés is folyhatna az Otthonban, bevételt generálva az intézménynek, munkaterápiás elfoglaltságot biztosítva a lakóknak, de alig húsz-harminc ellátottat foglalkoztatnak ezekben a műhelyekben, az elkészült – egyébként többségében jó minőségű – termékeket jobbára házon belül értékesítik.

bokorkúra

Az Otthon lakóépületeit és kiszolgáló egységeit nagy és gondozott park veszi körül levendulaágyásokkal, terebélyes bokrokkal, magas fákkal, murvával borított sétaösvényekkel. Még egy füves labdarúgópálya is helyet kapott hátul, ennek ellenére rekreációra kevesen használják a szabad levegő adta lehetőségeket. A park sokkal inkább a személyzet vizsláló tekintete elől bujkálók terepe, ahol egymással kötött üzleteiket bonyolítják, szerelmi életüket élik (a helyi szlengben ugyanezt bokorkúrának nevezik), esetleg a kintről becsempészett – a Házirend által tiltott – alkoholt fogyasztják a lebukás jelentősebb veszélye nélkül.

„És jön a következő nap”

Ahogy a gyárban a szalagsor működését, az embergyárban a lakók napirendjét is alapvetően a három műszakban dolgozók munkaidejéhez igazítják. Reggel hatkor, délután kettőkor és este tízkor van az ápolók műszakváltása, ennek megfelelően a lakók hajnalban kelnek, kora este fekszenek. Napközben alig harmaduk végez valamilyen munkát jelképes fizetségért, és még annyian sem vesznek részt – hiszen kevés, sőt egyre kevesebb a szakember – egyéni vagy csoportos terápiákon. A többség dohányzik, fekszik, tévét néz naphosszat, az élelmesebbek üzletelnek egymással, a cigaretta és a kávé árfolyama megbízhatóan magas, a mobiltelefonok is kelendők. Délután négy órakor – mikor a hivatali munkarendben dolgozók, például a mentálhigiénés nővérek és a terapeuták is hazamentek – az „embergyár” standby üzemmódba kapcsol, innentől az udvaron és a közös helyiségekben is csak elvétve lehet találkozni lakóval. A nap utolsó mozgalmasabb időszaka a vacsoraidő, elvégre több mint hétszáz ember étkeztetését kell zökkenőmentes precizitással lebonyolítani, aznap már harmadjára.

Egyszer arra kértem néhány lakót, írják le, hogyan telik egy napjuk az Otthonban. Semmilyen egyéb instrukciót, se tartalmit, se formait nem adtam, nem pontos napirendet kértem, mégis mintha egy kaptafára készültek volna el a beszámolók.

„Reggel 5-kor kelek, mosakszom, felöltözök. Kávéval kezdem a napot, utána rendbe teszem az ágyam. A szobát szellőztetem, nekiállok összesöpörni és felmosni. Utána gyógyszerszedés, reggeli 7:30-kor, 9:30-kor dolgozni megyek a varrodába, ez 11-ig tart. Utána ebéd és gobelint varrok. 13 órakor WC-re megyek, utána újra dolgozni, közben beszélgetünk 14:30-ig. Munka után kávézom, mozgom egy kicsit. Utána újra gobelint varrok, vacsoráig. Vacsora 17:30-kor, majd fürdök, ágyazok, gyógyszerszedés és tévézés. Este 20:30-ig megint gobelint varrok, ekkor lefekszem aludni.”

Egy másik:

„6-kor kelek, felöltözöm, dohányzom, WC-re megyek, kávét iszom. 7:30-kor reggelizek, utána újból cigizem. Rendet rakok az ágyam körül, sétálok a folyosón, a társalgóban tévét nézek. 11-kor terítek az ebédlőben, 11:30-kor ebéd. Utána megint cigi, aztán felmegyek a szobámba pihenni. Újabb cigi, WC, ha van kimenőm, 15 órakor kimegyek a városba, ha nincs, kiszököm, de nem mindig – ilyenkor inkább lefekszem aludni vacsoráig. 17:30-kor terítek az ebédlőben, 18-kor van vacsora, utána cigi, beveszem a gyógyszert és reggel hatig alszom. És jön a következő nap.”

Egyszer egy csoportfoglalkozáson a 65 év körüli, mérnöki főiskolát végzett, de alkoholizmusa miatt hajléktalanná vált nő, Gertrúd négy szóban összefoglalta az általa megélt intézeti létet: „rémisztően unalmas minden nap”. Alig egy évvel később váratlanul meghalt.

*

Egy bentlakásos pszichiátriai intézményben máshogy múlik az idő annak, aki ott dolgozik, és máshogy annak, aki ott él. Párhuzamos világok, párhuzamos idősíkok. Ahogy egy neves pszichológus fogalmazta meg, mikor előadást tartott Szentgotthárdon, ez leginkább a lakók és a dolgozók mozgásán vehető szemügyre. A

személyzet tagjai legtöbbször leszegett fejjel, kicsit előre görnyedve, kezükben súlyos paksamétával, sietősen szedik a lábukat. Ügyet intéznek, határidőt teljesítenek, feladatot oldanak meg. Határozott céllal igyekeznek egyik helyről a másikra.

Az intézményben élő emberek ezzel szemben nem sietnek sehova. Bár nem akarták, ők már megérkeztek. Többségük türelmesen várja, hogy múljon az idő. Ráérősen sétálnak. Üldögélnek és fekszenek. Szemlélődnek. Figyelik az udvaron elsuhanó fehér köpenyeket, a folyosó kövezetén idegesen csattogó egészségügyi munkapapucsokat. Lassan szívják a cigarettát, míg perzselni nem kezdi ujjukat az égő papír. Egymással folytatott ritka beszélgetéseiket hosszú csöndek keretezik. Gondolkodnak. Emlékeznek.

Új értelmet nyernek Ervinnek, az intézeti zenekar retro-énekesének a kultúrterem színpadán megannyiszor énekelt, kedvenc dalának első sorai: „Ülök a szobámban, búsan egyedül / És a fájó múltra gondolok. / Odakünn az utcán lassan fény dereng / És az órán pereg a homok.”

folytatjuk

Az Otthon lakóinak nevét a szerző megváltoztatta.

kép | shutterstock.com

Ács József

A MŰVÉSZET SZÉPSÉGEI

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-02-18 | **CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, SZÍNDARAB**

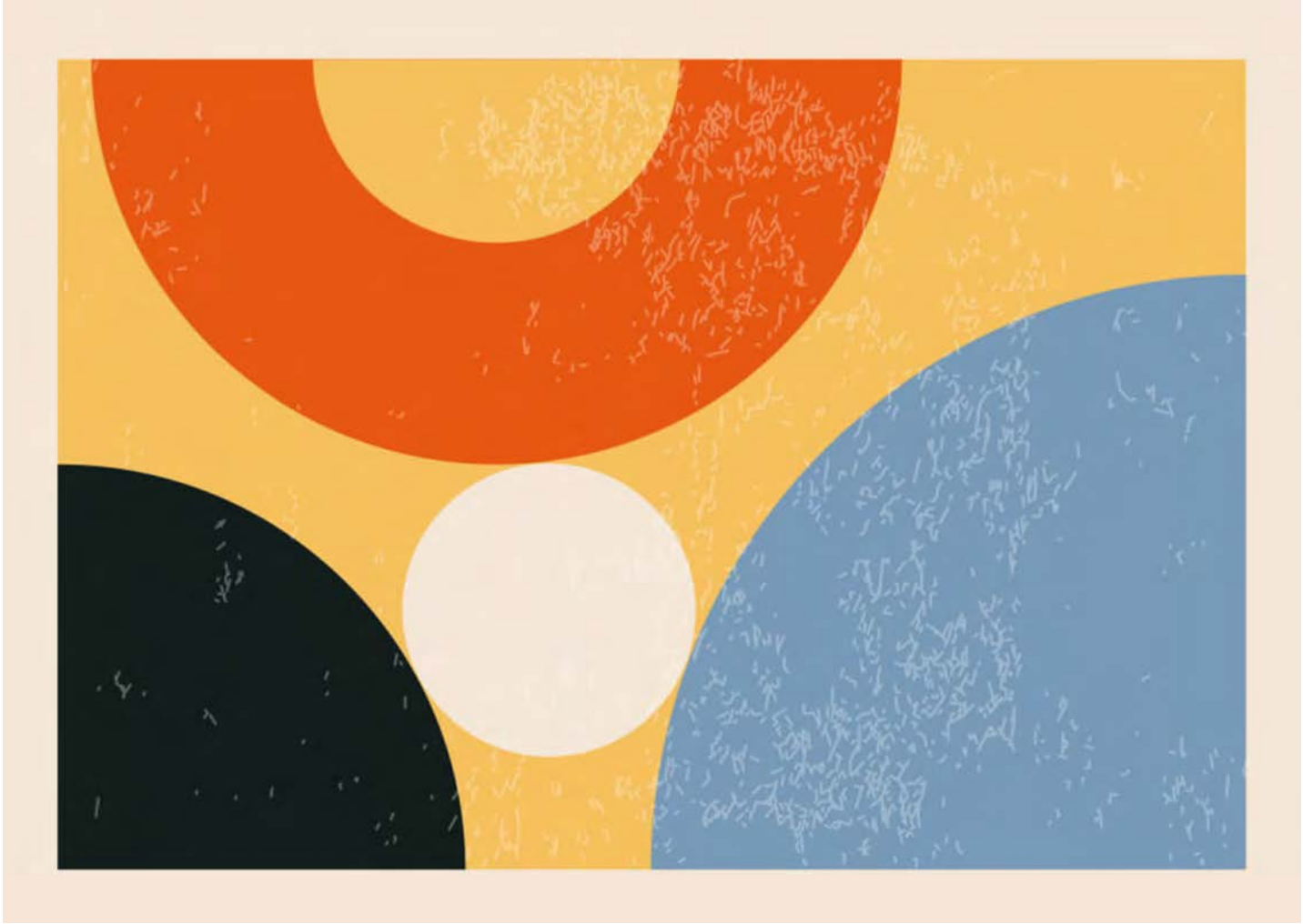

Szereplők:

TAKARÍTÓNŐ
EMESE, a zongoraművész élettársa,
VERA, a volt felesége, orvos, mindvégig maszkban,
ANYA, a zongoraművész anyja,
JÁNOS, a zongoraművész

A zongoraművész lakása, nagy ablakokkal. A Takarítónő jön be először, nyomában a többiek, tavaszi kabátjaikat felakasztják a fogasra, aztán leülnek az asztal köré. A Takarítónő folytatja a munkát.

TAKARÍTÓNŐ: jött és beengedett
azóta ül a zongora előtt
mint akit otthagytak
ruhákkal kitömött
padlóra ejtett nejlonzsák
tartás nélküli hurka

EMESE: elég a puszta létezés azt mondja

TAKARÍTÓNŐ: persze a kovidban nincsenek koncertek

EMESE: bennem nincsenek koncertek azt mondja
elmaradnak sorra bennem a koncertek

ANYA: táblás házakkal ment pedig azelőtt

VERA: régen micsoda eleganciával
tudott műveket befejezni
rahmanyinovot

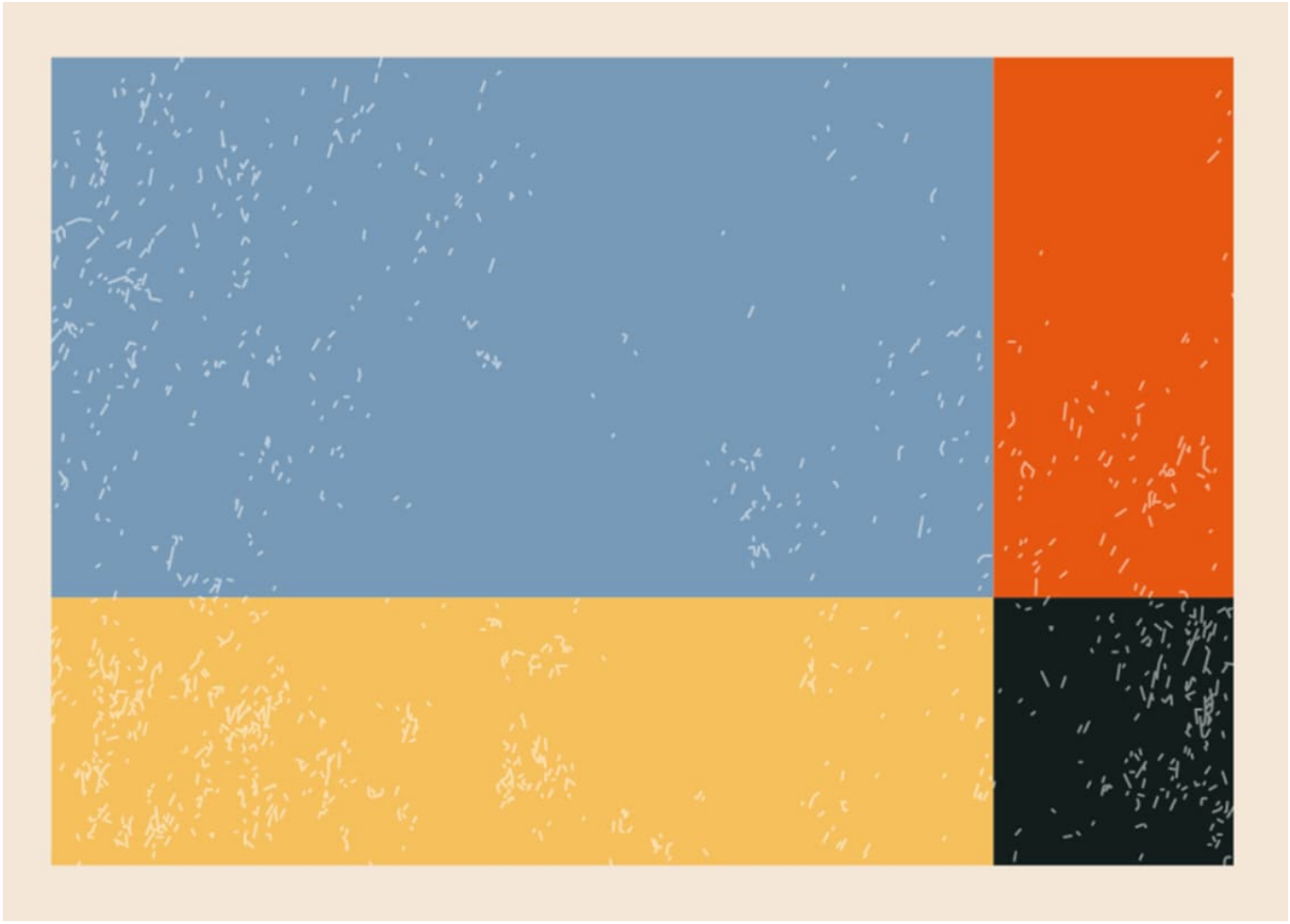

ANYA: azon az októberi estén
emlékszem a zeneakadémián
fejezte be rahmanyinovot
utána meleg eső a liszt ferenc téren
földszagot hozó nyári zápor
és nem volt esernyő senkinél
nem mondtam neki megfázol fiam
annyira sugárzott
annyira szabad volt
annyira tele energiával

VERA: kár hogy a koncerttermen kívül
nem tudta ugyanígy féken tartani
ahogy befejezni sem tudott semmit
nem befejezte csak abbahagyta

ANYA: hagyjuk ezt
nem értem miért nem jön

TAKARÍTÓNŐ: *(létrát húz az ablak elé, felmászik rá)*
mióta itt vagyok
ki se jött a szobájából
vagy ül a zongoraszéken
vagy alszik
(létráról ablakot mos)
én még egyáltalán nem hallottam zongorázni
mesélem a lányomnak hogy
zongoraművésznél takarítok
és hallottad már gyakorolni kérdezi
mondom nem
soha nem gyakorol
azt mondja kizárt
akkor az milyen zongoraművész anya
a zongoraművészek gyakorolnak
mert az a csúcsforma kulcsa
tudod egy napot ha kihagynak
még csak ők hallják
ha kettőt már a kollégák is
ha hármat már mindenki
olyan nincs hogy nem gyakorol
talán ha nem vagy ott
mondom neki nem
ez az ember nem gyakorol
ez úgy ül ott
mint aki mindent elfelejtett

EMESE: azt mondja semmit sem felejtett el
hiánytalanul megvan benne minden
csak nem tudja eljátszani

VERA: mindegy
megszűnt mint zongoraművész
zöldségeket kezdett beszélni
aztán ellenem fordult
mintha én hajszoltam volna bele
te választottad a koncertzongorázást mondtam
és van is tehetséged hozzá
elutasítod a felkéréseket
nem értem
meredten nézett a szemembe
aztán lecsúszott rólam a tekintete
pihend ki magad mondtam

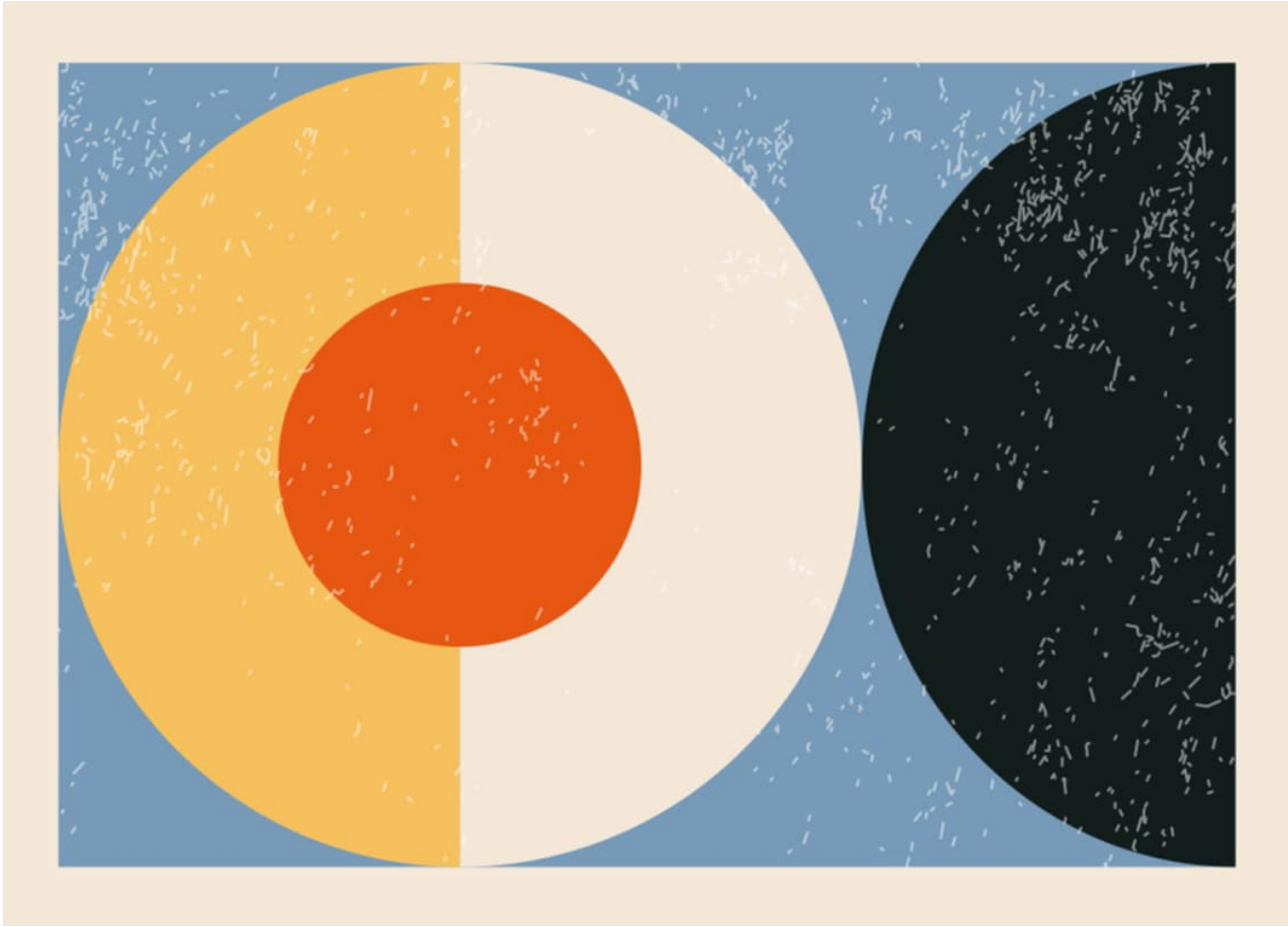

TAKARÍTÓNŐ: kérd meg hogy játsszon
mondja a lányom
mondom dehogy kérem
nem merem megszólítani
csak ül néz maga elé
mire azt mondja zongoraművész nahiszen

ANYA: az volt
zongoraművész

TAKARÍTÓNŐ: azt mondja nincs olyan
hogy én takarítónő vagyok de nem takarítok
ugyanis a lányom is takarít
ő még vállal nehéz munkákat
festés utánit
én mondom
festés utánit soha többé
te lányom még bírod

VERA: sajnos tényleg vége
már nem fog visszatérni
a koncertpódiumra

EMESE: azt mondja ez nem a vége
hanem a kezdete valaminek

VERA: nekem nem volna türelmem kivárni
de maga tudja

EMESE: azt mondja egy hang elég
ha a megfelelő pillanatban
szólaltatják meg

VERA: köszönöm kívülről fújom a szövegeit

egy szó elég lett volna
ha a kellő időben kimondja
mindegy
pár évet kihagyott
a koncertközönség már kezdi elfelejteni

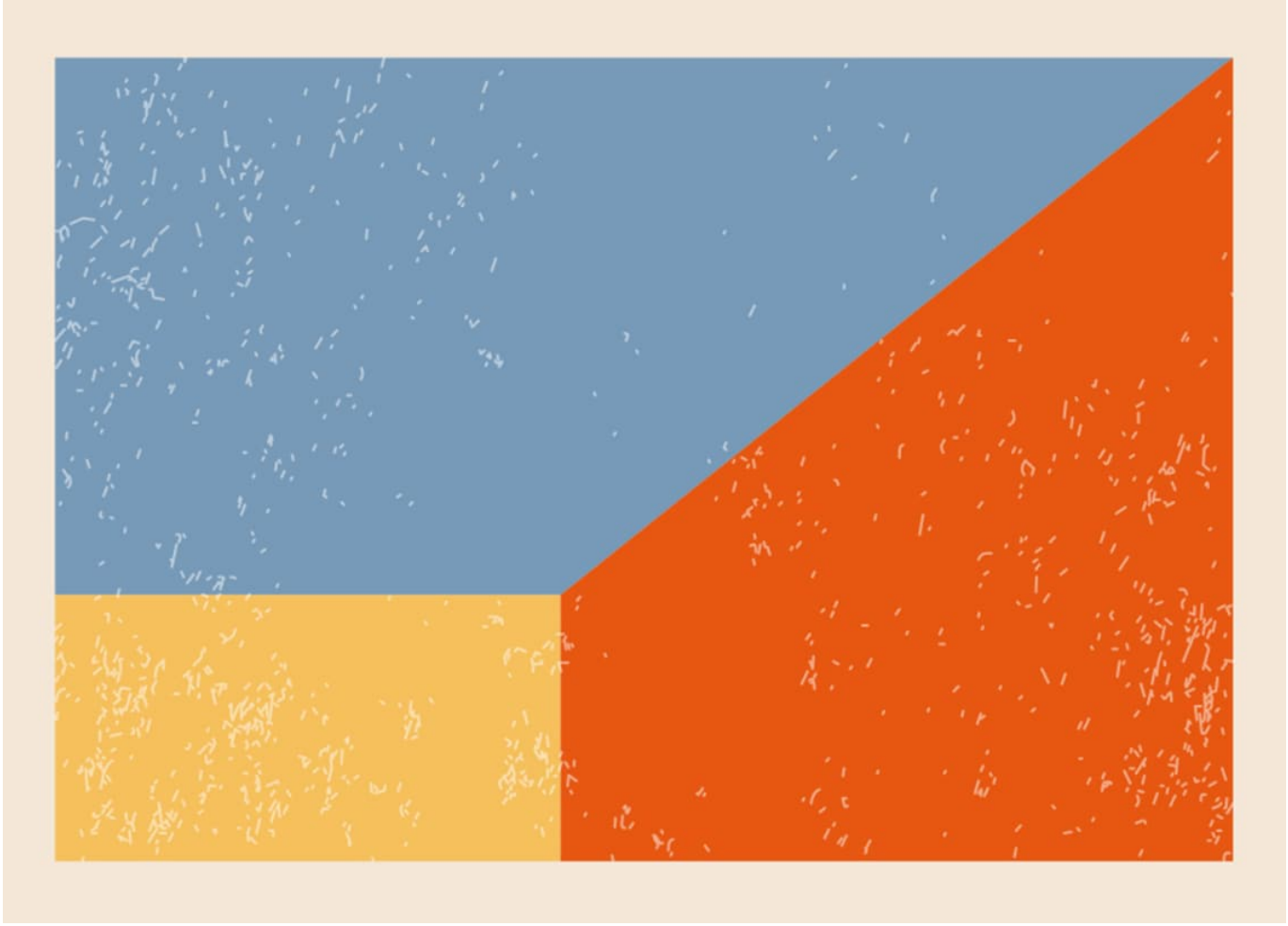

ANYA: ez a kovid is
jól betett nekünk

TAKARÍTÓNŐ: *(ablak másik oldalát mossa)*
na a lányom akkora energiabomba
ő nem fél a kovidtól megy mindenhová

VERA: attól hogy nem fél
még fertőzhet
erre nem gondol?

TAKARÍTÓNŐ: nincs neki semmi baja

VERA: és ha tünetmentes hordozó?

ANYA: jaj elég
nem akarom ezt hallgatni
már az agyamra megy

VERA: épp az időseknek kell vigyázni

ANYA: én nem bírom a maszkot
úgy érzem megfulladok

VERA: pedig ez a minimum

ANYA: igen?
és mi a maximum?

TAKARÍTÓNŐ: nekünk dolgozni kell
egy hét ha kiesik
csak mi érezzük meg
ha két hét
már a rokonaink is
egy hónap után
mindenki látná rajtunk
hogy lecsúsztunk
mi nem tehetjük meg
hogy nem dolgozunk

VERA: na ez a különbség
különben maszkot tehetne
szerencse hogy épp ablakot pucol
megvan a kellő szellőzés
de munka közben
akaratlanul liheg
maga nem veszi észre
de én igen
liheg
nem mondom hogy ne lihegjen
ezzel jár
de tehetne maszkot

TAKARÍTÓNŐ: nem kapni levegőt benne
engem általában
hagynak egyedül takarítani
a végén mindig átszellőztetek

ANYA: az én hibám
elfelejtettem hogy ez a maga napja
első csütörtök

TAKARÍTÓNŐ: szerda

ANYA: csütörtököt mondtam?

VERA: mindegy
csinálja csak

ANYA nem értem
miért mondtam csütörtököt

VERA: mindegy
akár szerda akár csütörtök
nem sok értelmét látom hogy idejöttünk
kimozdítani az általános tétlenségből
hogy majd a kedvünkért kilép
önsajnálata langyos fürdőjéből
ugyan
naivitás

EMESE: azt mondja rettentően besűrűsödött az idő
hiába gyakorlott úszó valaki
mézben az se tud

ANYA: mézben úszni?
nem értem
tényleg szerda a takarítónap

VERA: *(Emeséhez)*
maga még végighallgatja ezeket
fegyverek közt hallgatnak a múzsák
ésatöbbi ugyan már
milyen fegyverek
hajlamos mindent dramatizálni
túloz nagyít kiszínez
mert a valóság túl szürke
az ő zsenialitásához
mondtam te annál sokkal jobb zongorista vagy
neked nem lenne szükséged ilyen allűrökre
a darab záró akkordjánál
hatalmas körívben mindkét kart hátravetni
mintha robbanás lökné a magasba
micsoda olcsó fogás
ez nem méltó hozzád

azt mondja oda kell tenni a pontot
háromszoros sforzando
vásári mutatvánnyá silányítod mondtam
minden hangot visszamenőleg hiteltelenítesz
és ahogy a végén megtapsolod a közönséget
kiábrándító ócska hízelgés
kifejezetten fülsértő mondom
zenész létedre hogy nem hallod

ANYA: lisztet nyugodtan
lehet így játszani

VERA: lehet
de nem érdemes
pont azért játszott annyi lisztet
hogy ezeket a bombasztikus trükköket elsüthesse
hogy hízeleghessen a közönségnek
és az cserébe behódoljon neki

ANYA: de hiszen tényleg szerették

VERA: sajnálom az én gyomrom
ezt nem veszi be

EMESE: csinálok szendvicseket

VERA: szellemes

EMESE: nem
én tényleg
s tegnap csináltam vinetét
padlizsánkrémet

ANYA: kedves tőled emese
(a takarítónőhöz)
maga nem kér?
ehetne velünk

TAKARÍTÓNŐ: nem köszönöm
kiesnék a ritmusból
és leeresztenék
folytatnám ha lehet

EMESE: *(kimegy)*

TAKARÍTÓNŐ: ha leállok
kétszer annyi fáradság aztán újrakezdeni
szerencsére a mosás már lement

ANYA: örülök hogy maga jár ide
mert lelkiismeretesen dolgozik

TAKARÍTÓNŐ: a lányom is megy előre mint a tank
negyvenéves zsíros koszt lesúrol
a konyhaszekrény legtetejéről
mindent megcsinál
a tulajok meg szabadkoznak
anyuka lakott ott vagy a néni
vagy örökösök vagy életjáradék
hihetetlen hogy rá tud kövesedni
a konyhaszekrényekre a kosz
nincs pénz felújítani mondják
ebben kell lakniuk

VERA: nem tudott megújulni
erre megsértődött a világra
jó ideje hátat fordított neki
mit számít hogy idejöttünk

ANYA: ilyen a válságidőszak
majd kilábal belőle
és egyszer a járvány is véget ér

VERA: neki az a megújulás
hogy végre talált valakit aki
ájult tisztelettel hallgatja
a hülyeségeit
kölcsönösen megtapsolhatják egymást

ANYA: emese olyan kedves teremtés

VERA: nem arról van szó hogy kedves-e
nyilván az
hanem hogy mire használják

ANYA: emlékszem a zeneiskolában
nehezebb darabot akart eljátszani
a felsőbb évek anyagából
de az még meghaladta a képességeit
makacsul nyúzta nem ment
elkeseredett
végül sikerült eljátszania
borzalmas szögletesen
érezte hogy nem jó
csalódott magában
elment a kedve az élettől
egy hétig le se ült a zongorához
de én nem szóltam rá
valahogy mindig kiforrnak a dolgok

EMESE: *(beszól a konyhából)*
nem tudom valahogy beakadt a pirítós
nem akar kijönni
majdnem megégett
inkább lekapcsoltam

ANYA: megyek megyek
(a Takarítónőhöz)
karácsonyra vettem neki
a kenyérpirítót
én se nagyon ismerem
(eltűnik a konyhában)

VERA: *(a Takarítónőhöz)*
nem tudom
ez a generáció valahogy
olyan ügyetlen
gyakorlatiatlan

TAKARÍTÓNŐ: nem ismeri a lányomat
mindent megold
még villanyt is szerel ha kell

VERA: jó vannak kivételek
de úgy általában
borzasztó

TAKARÍTÓNŐ: most mondja
ők a pirítóval nem tudnak mit kezdeni
maga meg velük

VERA: *(kitágult orrcimpákkal hallgat a maszk mögött)*

ANYA: *(a konyhából kiabál)*

megvan! sikerült!
(bejön)
folyton újítanak valamit
az ember már nem ismeri ki magát

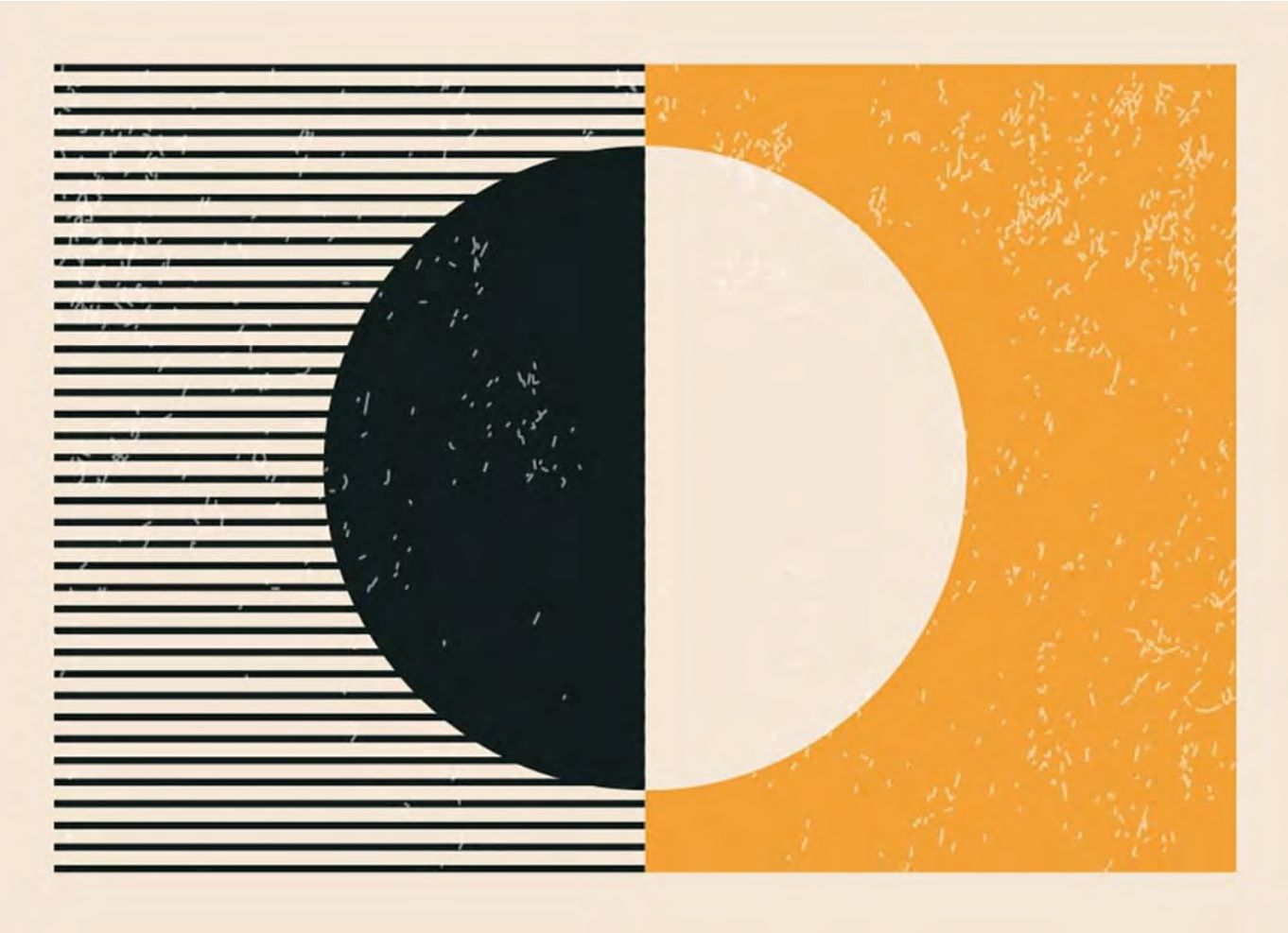

VERA: jut eszembe
hogy állnak az oltásokkal

ANYA: két kajzer

VERA: *(a Takarítónőhöz)*
és maga?

TAKARÍTÓNŐ: két szeneka
de a lányom nem oltatja be magát
azt mondja az emberek
nagy többsége leküzdi
és immunissá válik
fölösleges mindenkit végigoltani
az a gyógyszercégek üzlete
ha meg annyira változékony
az oltás se hat

VERA: ez egy ilyen ország
itt mindenki mindenhez ért
virológus takarítónők
és autószerelők
akik másokat felvilágosítanak
nevetséges
és tragikus
a legsötétebb
emberi ostobaság

TAKARÍTÓNŐ: ne vegye úgy a szívére

VERA: nem a szívem a kérdés
hogy mit hisznek
innentől nem az ő magánügyük
mások életével játszanak

TAKARÍTÓNŐ: a lányom szerint
a gyógyszercégek játszanak
mások életével
azt mondják kipróbálatlan
kísérleti vakcina

ezért semmi sem garantált
kivéve a bevételüket
szimpla zsarolás

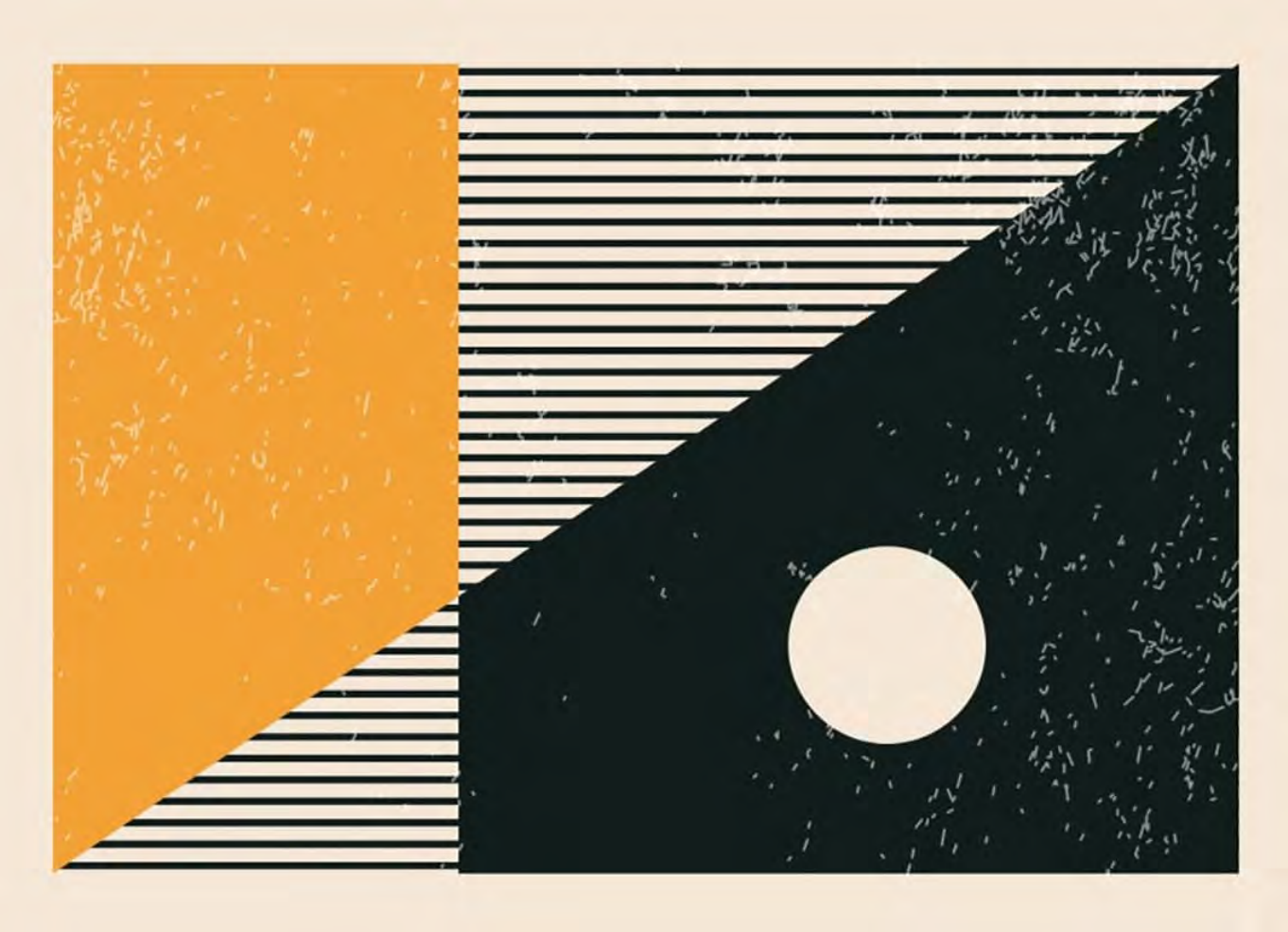

VERA: helyben vagyunk
megvan minden rossz forrása
a fejlesztés gyártás nyilván ingyen van
komolyan mondom nem értem
maga is fölvette az oltást

TAKARÍTÓNŐ: föl
mert van ahol kérik az igazolást
nem lenne jó ha kiesnék a munkából
na én végeztem
elkezdem a konyhát

EMESE: *(bejön egy szendvicsekkel megrakott tállal)*
tessék a szendvicsek
s mindjárt hozom a vinetét pirítóssal
(kimegy)

VERA: erdélyi lány
nem tudtam

TAKARÍTÓNŐ: jöttem csak néztem
hogyhogy nincs itt emese

ANYA: beteg az édesanyja
hazaköltözött hogy ápolja

VERA: kovidos?
nem mondja!

ANYA: nem
a cukra magas
nehezen gyógyul a lába
egész nap fekszik

VERA: ő meg elmászkál otthonról?
hazaviszi a fertőzést
mivel van beoltva?

ANYA: fogalmam sincs

TAKARÍTÓNŐ: *(kimegy a konyhába)*

EMESE: *(behozza tálcán a padlizsánkrémet a pirítósokkal)*
ezek is készek
még teát főzök

VERA: milyen oltást kapott?

EMESE: nem mentem oltásért

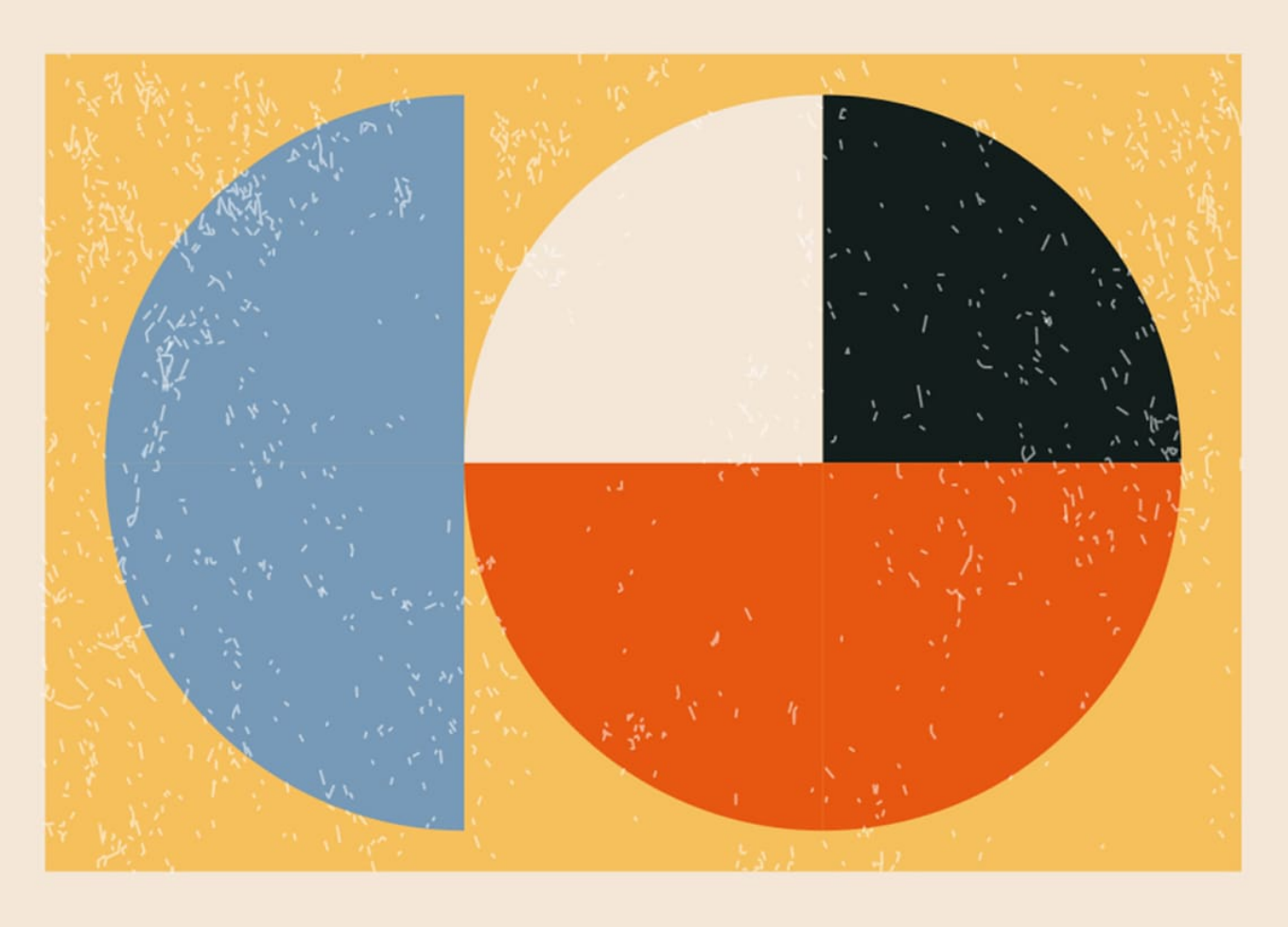

VERA: nem hiszem el
a beteg édesanyját ápolja
és nem oltakozik?
mire vár?

EMESE: *(vállat von)*

VERA: meg akarja ölni az édesanyját?

EMESE: nem, csak…

VERA: csak mi?
persze maszkot se tesz

EMESE: *(vállat von)*

VERA: gondolja
hogy csak megússza
majd lesz valahogy
vagy mit gondol?

EMESE: nem értem

VERA: na ezt a legegyszerűbb mondani
nem érti
mit nem ért?
az oltást nem veszi fel
maszkot nem tesz
mit gondol?
hogy majd lesz valahogy?

EMESE: kimegyek főzök teát

VERA: ne menjen sehova
válaszoljon!

EMESE: *(kimegy)*

ANYA: a fiam miatt jöttünk
hogy kizökkentsük
az elzárkózásból
nem azért hogy egymással veszekedjünk

VERA: felfoghatatlan!
micsoda hazugságokban élnek emberek!
saját magának is hazudik
elhazudja az egész életét
berendezkedik a hazugságaiban
bélelje csak jó kényelmesre
öncsalások és tévhitek
puha párnáival
éljen álomvilágban
mit bánom én
de itt már más bőrére megy a játék
fel kéne lassan ébredni

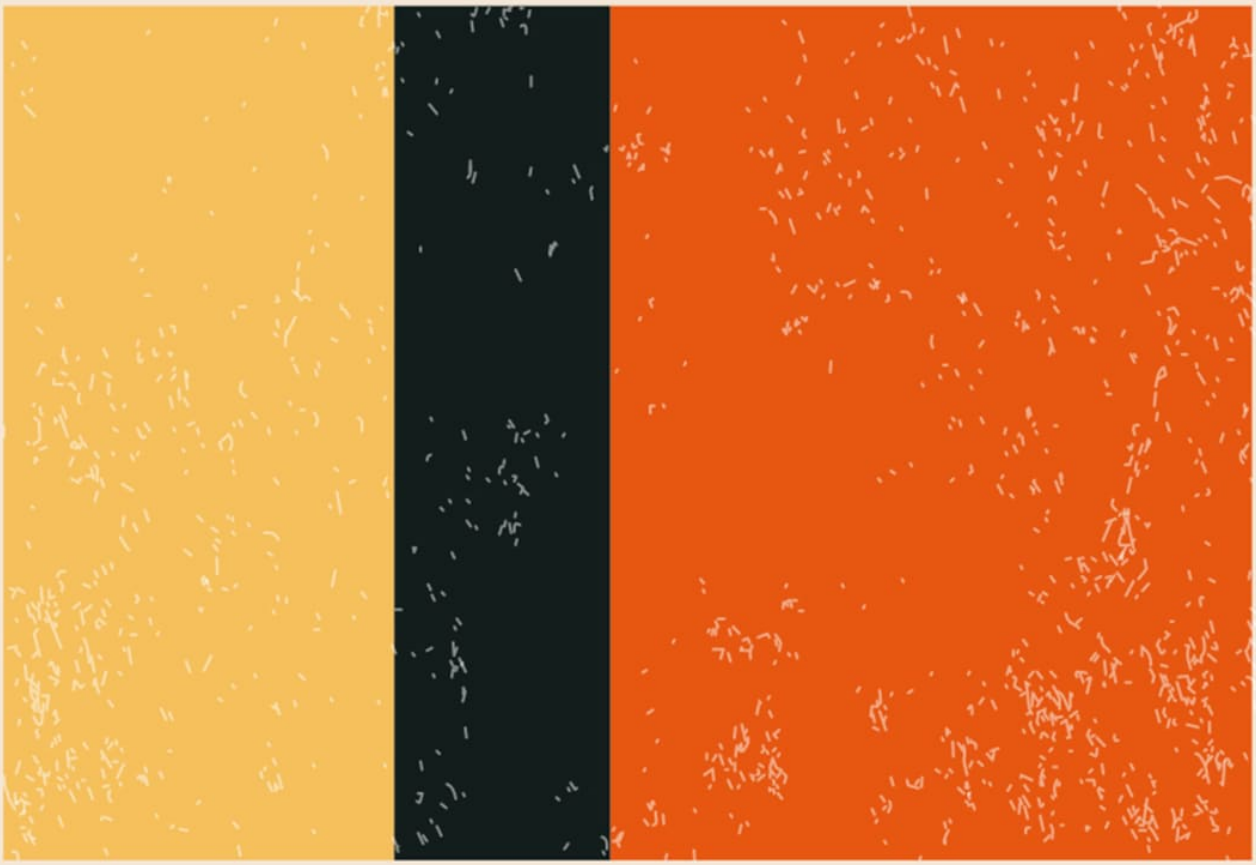

ANYA: nem értem hol a fiam
hogyhogy még mindig alszik
nem hallotta hogy megjöttünk?
hogy beszélgetünk?

VERA: romlik a hallása

ANYA: ilyen mélyen alszik?
lehet hogy egész éjjel fent volt

VERA: most fordul a másik oldalára
a háta közepére kíván bennünket
jobban tetszik neki a sűrű köd
amiben él

ANYA: nekem soha nem fordított hátat
édes istenem
lehet hogy nincs jól
lehet hogy nem tud felkelni
mióta egyedül él

VERA: nem ő a beteg
hanem emese anyja
ő valószínűleg tényleg nem tud felkelni

ANYA: hát akkor nem beteg de válságban van

VERA: persze
befestette magát a sarokba

ANYA: tessék?

VERA: képzeljen el egy szobát
elkezdi mázolni a hajópadlót
egy belső sarok felé haladva
végül ott reked
nem mozdulhat amíg
meg nem szárad az egész
így szorította ő is sarokba magát
szaporodó rögeszméivel
követhetetlenné vált
nem is követte senki
íme a bizonyíték hogy igaza van
annyit fantáziál a hangokról
az ideális megszólalásról
hogy ténylegesen
egyetlen hangot sem üt le
nem zeneszerző vagy könyörgök
mondtam neki
e-lő-a-dó-mű-vész
bemutatod interpretálod
amit mások írtak
és nem is akárhogy
ne absztraháld már el az egészet
teoretikus magasságokba

A konyhából kőpadlóra hulló, szilánkokra törő csésze és csészealj csörömpölése

TAKARÍTÓNŐ: *(csak a hangját hallani)*
semmi baj
mindjárt összesöpröm

ANYA: *önkéntelenül*
szegény

VERA: mondom én
ügyetlen
de persze biztos benne
hogy neki nem kell az oltás
nemcsak kézügyessége nincs
a gondolkodása is suta

már az első mozdulatán látod
hogy jobb lenne ha letenné
meg se kellett volna fognia
hajszálra ugyanígy
már az első szaván érzed
hogy ostoba

ANYA: vera ebben nincsen igazad

VERA: velejéig ostoba
ez a típus ugyanazt ismétli
az élete minden területén
úgy jár mint a vírustagadók
akik addig prédikálnak
míg lélegeztetőgépen végzik
aztán a temetőben

ANYA: vera

VERA: keserű igazság
nem ízlik
megértem
nem akarja lenyelni
megértem
előbb-utóbb kiköpi valahogy
mind ezt csinálják
forgatják a szájukban egy darabig
aztán kiköpik
és azzal helyreáll a rend
amit ők annak neveznek
ők és az igazság
mint az olaj és a víz
nem keverednek

EMESE: *remegő kézzel hozza a tálcát három csésze gőzölgő teával, cukortartóval, kiskanalakkal, leteszi az asztalra*

VERA: köszönjük
szalvétát is hozna?

EMESE: *bólint és kimegy a konyhába*

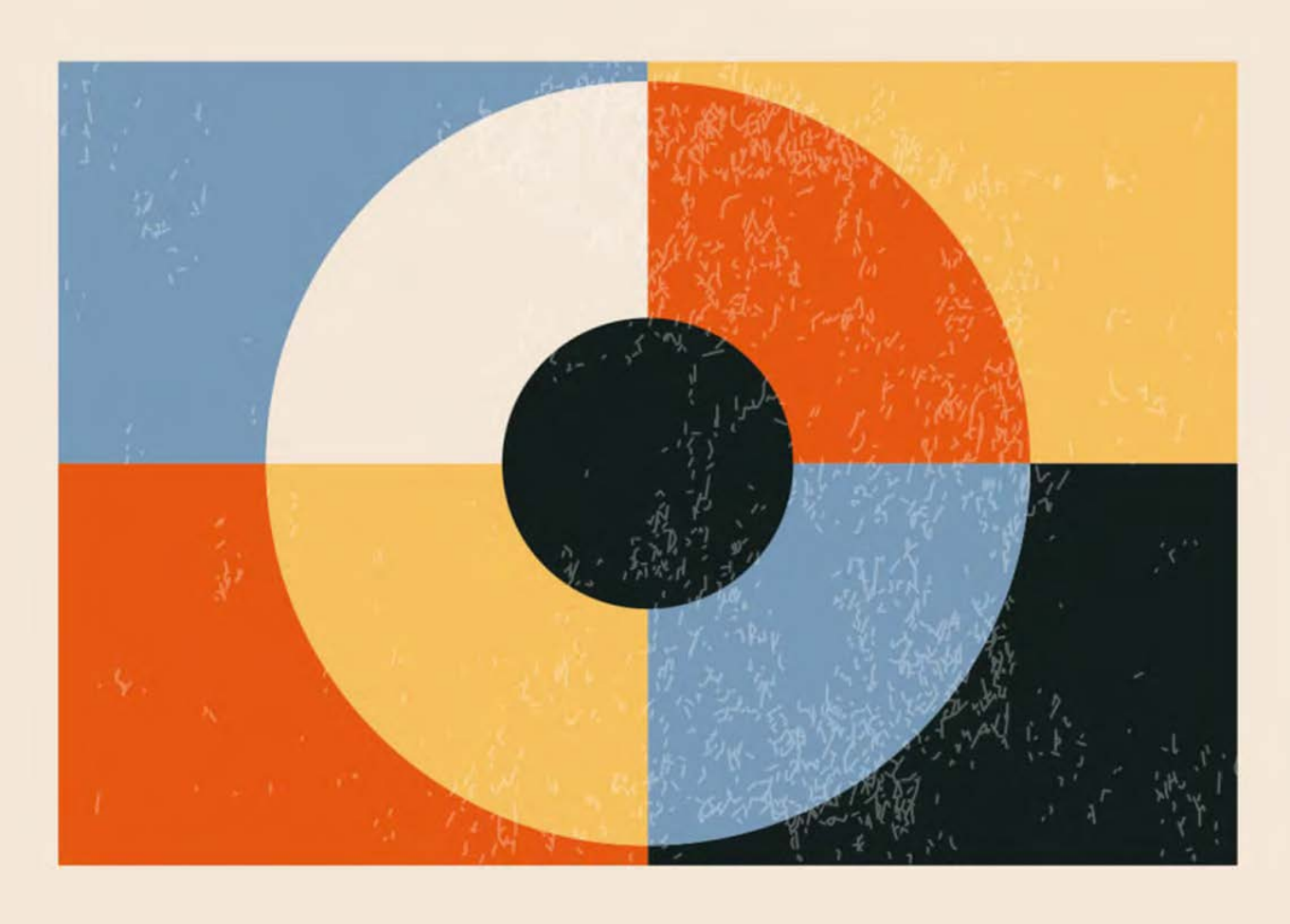

ANYA: ne csináld már vera

VERA: mit?

ANYA: hagyd békén szegényt

VERA: de hát miért
történt valami?

miért kell úgy csinálni
mintha cukorból volna
levert egy teáscsészét
nem kell ennek akkora feneket keríteni
nem óvodás már

ANYA: nem a teáscsésze

VERA: hát akkor mi
felnőtt nő nem?
leverte összetakarítja

ANYA: a takarítónő megcsinálja

VERA: miért kell babusgatni védelmezni
mint ártatlan virágszálat
értem én
pont erről beszéltem

EMESE: *hozza a szalvétákat*

VERA: köszönjük
esetleg citrom is van?

EMESE: ez earl gray

VERA: aha
na jó

Csendben teáznak. Csak a kiskanalak csilingelnek a teáscsészék oldalán. Senki nem vesz szendvicset.
Vera csak arra az időre húzza lejjebb a maszkot, amíg iszik.

VERA: mit is dolgozik egyébként?

EMESE: óvónő voltam

VERA: és most?

EMESE: édesanyámat ápolom

VERA: és miből élnek?

EMESE: a nyugdíjából

VERA: aha

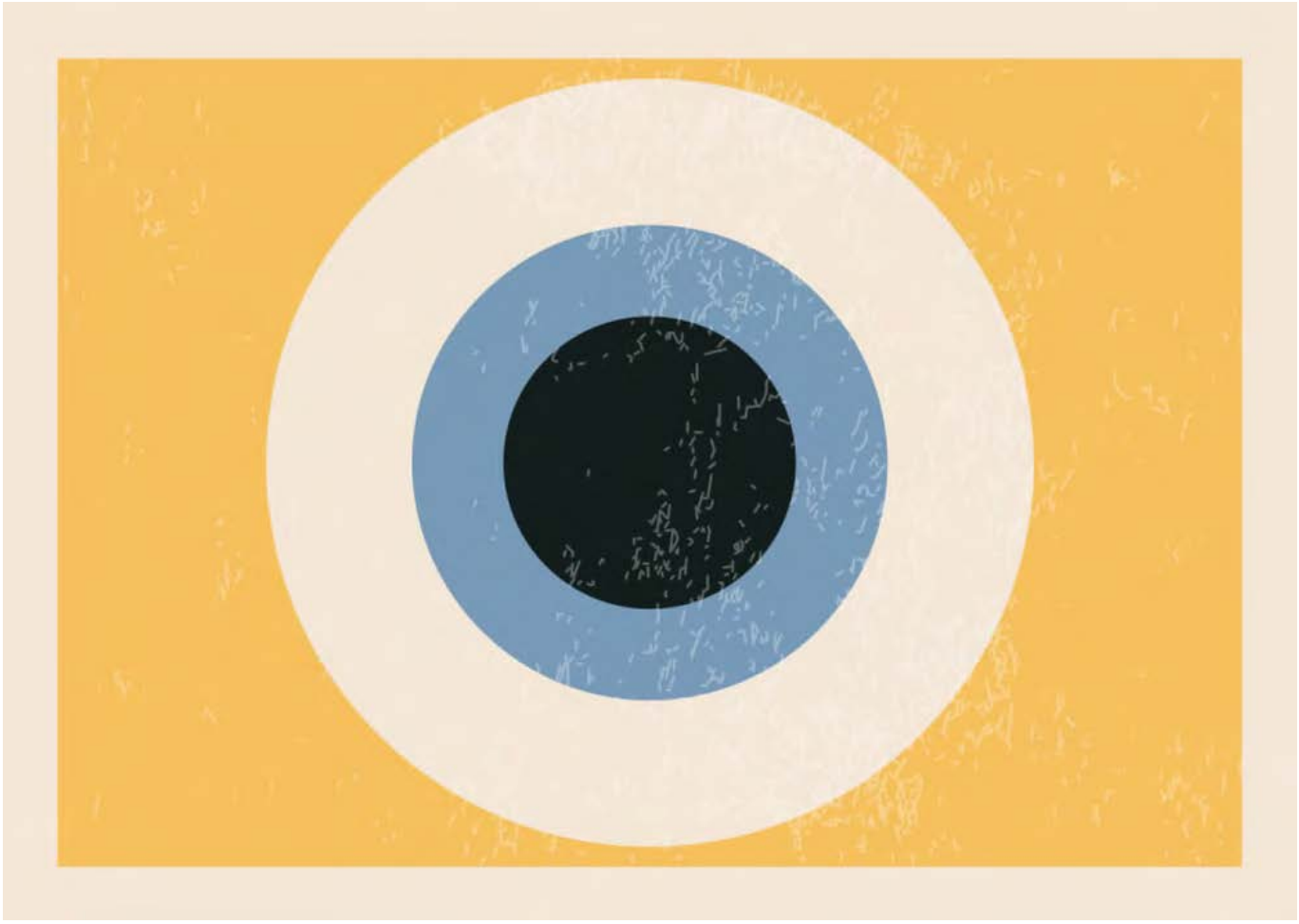

EMESE: *(Anya felé fordul)*
tessék venni
s a pirítós a vinetével

ANYA: este tévézés közben
diót ettem almával
és teljesen kicsípte a szám
most nem tudom megkóstolni
de nagyon kedves tőled

VERA: na
ha megittuk
(lenyeli az utolsó kortyot)
szerintem keltsük fel
(visszahúzza a maszkot a helyére)

EMESE: biztosan nem aludt éjszaka

VERA: bocsánat de
ki ő?
csecsemő?
tudja jól hogy jövünk
szerdán kettőre
és lefekszik aludni?
nem pofátlanság ez?

EMESE: nem szándékosan
lehet hogy elnyomta az álom

VERA: most minek védelmezi?
ez valami reflex magánál
a legjelentéktelenebb ügyek kapcsán is
azonnal a védelmére kel
mindent megindokolni
mindent kimagyarázni
minek ebbe ennyi energiát ölni?

EMESE: csak mondtam

VERA: de minek?

EMESE: ez a maga problémája
maga meg ebbe öli az energiáját
ebbe a faggatózásba

VERA: mert engem érdekel
például hogy miért nem oltatta be magát
mivel indokolja hogy nem

EMESE: sokat beszélgettünk erről

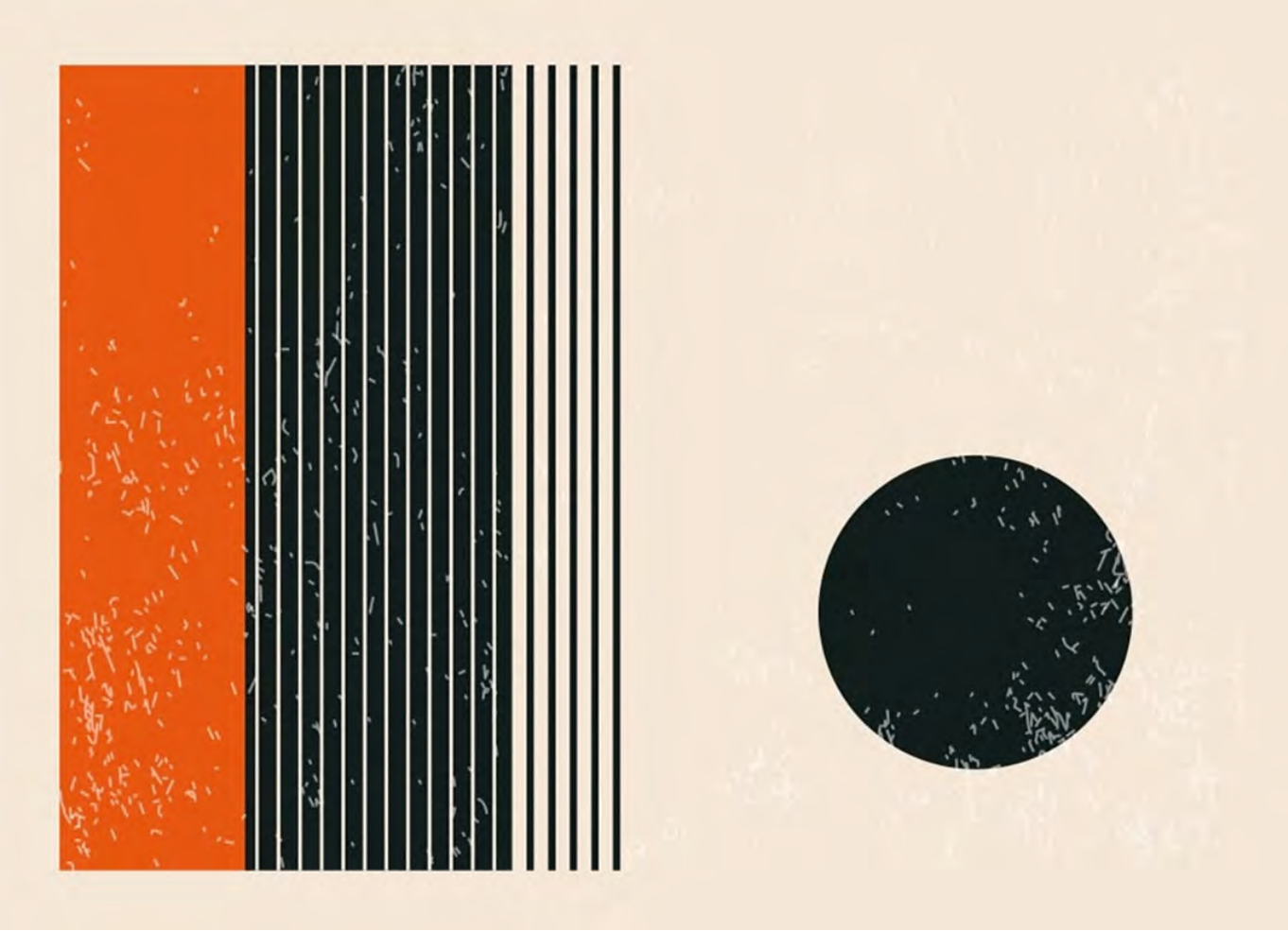

VERA: tudom jól hogy nincs beoltva
nem lepett meg hogy ő nem adatja be
amilyen önző és narcisztikus
majd megvédik a többiek
a nyájimmunitás
ő úgyse mozdul ki otthonról ésatöbbi

EMESE: hogyhogy önző?

VERA: nem vette észre
kedves emese?
csak a saját szempontjai érdeklik
szóval miért nem oltatta be magát
mikor beteg édesanyját ápolja?

EMESE: hagyjuk

VERA: nem veszi észre
hogy erről szól minden
erről a „hagyjuk”-ról?
mindent hagyjunk
majd csak eltelik az élet
aztán véget ér valahogy
ezt látom
csak érdekelt volna hogy mit mondott
miért ne oltassa be magát

EMESE: azt mondta hamis ez az egész

VERA: tehát szerinte a járványtan zenei kérdés
a válságkezelés esztétikai probléma
gratulálok

EMESE: nem zeneileg

VERA: akkor hogyan hamis
mit jelent ez?

EMESE: ami az egészet körülveszi

VERA: miért mi veszi körül?

EMESE: hát maga is tudja látja

VERA: látom igen
csak nálunk több százan halnak bele naponta
ezt szeretnénk megakadályozni
minden lehetséges eszközzel
ez maga szerint hamis?

EMESE: nem ez

VERA: egyáltalán maga így is gondolja
hogy ez hamis
vagy csak én feltételezem

EMESE: már nem is tudom
én

VERA: óriási szerencse
meg persze a tudósok sikere
hogy sikerült ilyen gyorsan
vakcinát kifejleszteni
már csak azt kell elérni
hogy mindenki beoltassa magát
mindegy milyen eszközökkel
mindenki felelős mindenkiért
de nem mindenki fogja ezt fel
nekünk mégis el kell érnünk
hogy beoltassák magukat
azok is akik ezt nem fogják fel
lehet hogy primitív eszközökkel
de akkor is
az esztétikai szempontok

ne haragudjon nem érdekelnek
az érdekel hogy ez a sok ezer ember
életben maradhatott volna
hogy primitív az üzenet
hogy szájunkba rágják
hogy ezerszer elismétlik
nem ér-de-kel
fanyalog az értelmiség
fanyalogjon
fintorgassa az orrát felsőbbrendűen
ahogy ágálnak tiltakoznak
a partvonalon kívül
s közben fontosnak képzelik magukat
szánalmas bohóckodás
az értelmiségnek nálunk sose volt arányérzéke

ANYA: bocsáss meg vera
de azt mondtad
felkeltjük

VERA: róla mondjuk többet feltételeztem
de úgy látom lecsúszott
elsüllyedt
és minden téren kompenzál
emese pedig
rosszkor volt rossz helyen
és rossz lapot húzott

ANYA: miatta jöttünk ide vera
miatta vettél ki szabadságot
hogy vele foglalkozzunk

szerintem depressziós
ezt nem lehet félvállról venni
mellé kell állni

VERA: depressziós
manapság felkapnak orvosi műszavakat
hogy aztán ráaggassák mindenre
azt hiszik ezzel megmagyarázták
és elintézték
persze mindenki depressziós
a kimerültség az depresszió
a rosszkedv az depresszió
a lustaság az depresszió
mindent egy kalap alá vesznek
merő lustaságból
hogy orvosi problémát csináljanak belőle

EMESE: szerintem sem depressziós

VERA: *elismerőleg*
na

ANYA: ne a szavakon lovagoljunk
keltsük fel
itt vannak a szendvicsek
itt a padlizsánkrém
itt van a tea
lehet hogy nem is reggelizett

Emese, Anya és Vera a szoba zárt ajtajához óvakodnak. Anya benyit, majd belép, nyomában a többiek.

ANYA: nincs itt
akkor hol van?

Kínosan hosszú sötét, aztán visszajön a világítás.

A szereplők tanácstalanul álldogálnak az ajtó előtt. A Takarítónő is jön a konyhából.

TAKARÍTÓNŐ: mi az?

ANYA: nincs a szobájában

TAKARÍTÓNŐ: hogyhogy?

ANYA: ahogy mondom
nem ül a zongoránál
nem fekszik az ágyban
nem ül a fotelben
nincs sehol

TAKARÍTÓNŐ: az ágy alatt nézte?

ANYA: tessék?

TAKARÍTÓNŐ: bocsánat

VERA: azt mondta
mióta itt takarít
nem jött ki a szobájából

TAKARÍTÓNŐ: úgy emlékszem

VERA: és miután beengedte
ott ült a zongoránál

TAKARÍTÓNŐ: igen

VERA: akkor a szobájában kellene lennie

EMESE: hacsak

VERA: mi hacsak

EMESE: hacsak
úristen
János

Emese berohan a szobába. Pár pillanat múlva visszajön.

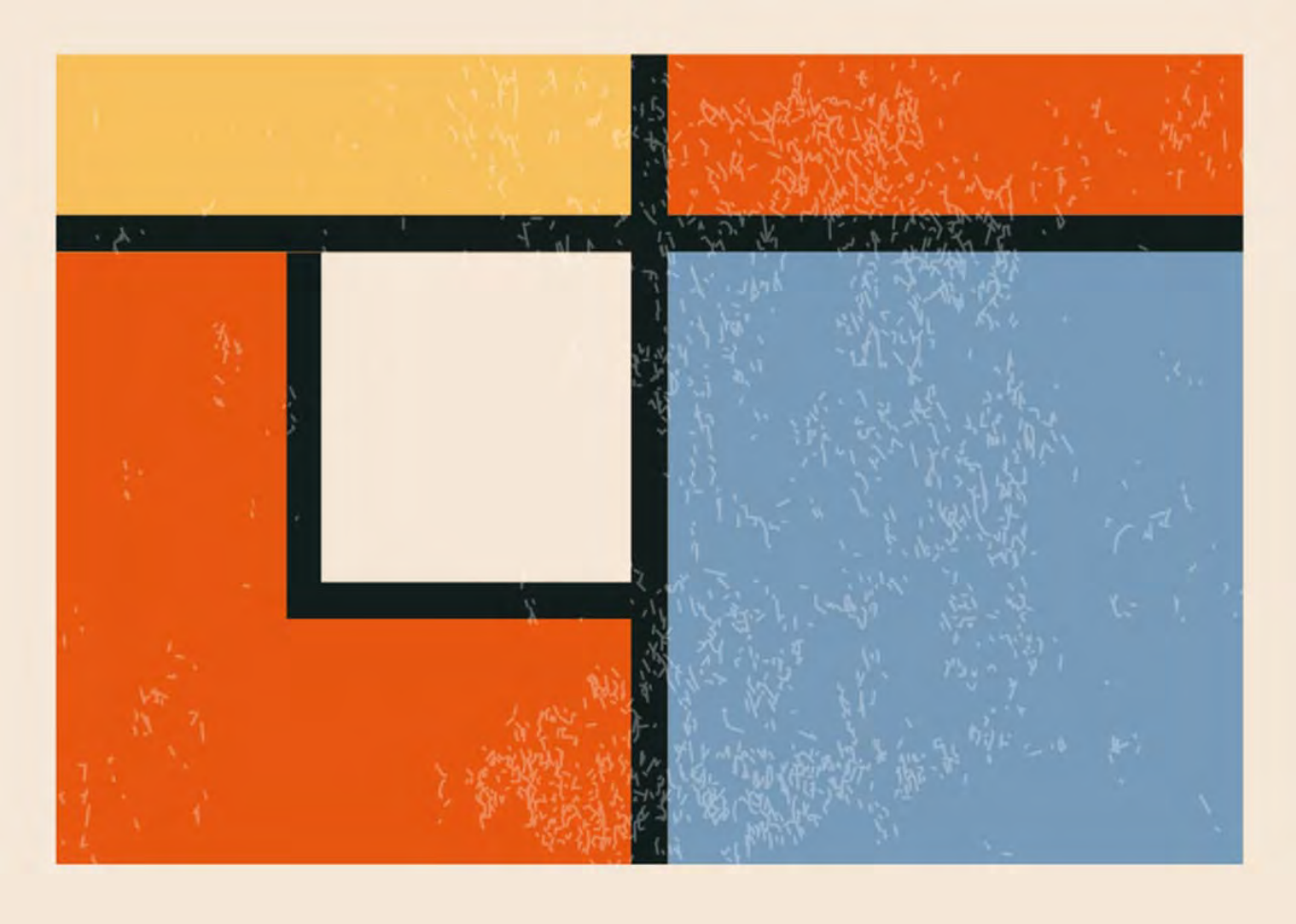

EMESE: hirtelen azt hittem kiugrott az ablakon
de mindkét ablak zárva

ANYA: jaj istenem

VERA: de akkor már amúgy is
csődület lenne az utcán
mentők szirénázása satöbbi
arra felfigyeltünk volna

TAKARÍTÓNŐ: hacsak nem
valamelyik erkélyre esett
ahol nincsenek otthon

ANYA: miről beszél
hát minden ablak zárva
az isten szerelmére

TAKARÍTÓNŐ: én sem értem
hova tűnt

EMESE: felhívom

Mobiltelefont vesz elő, elindítja a hívást, a szobából telefoncsörgés hallatszik.

VERA: nem mondja
hogy a vezetékesen hívja

EMESE: nem a vezetékesen
neki ez a csengőhangja
(leteszi)

ANYA: telefonáljunk a rendőrségre

TAKARÍTÓNŐ: az utcánkban volt ilyen eset
a második szomszédunknál
az öreg mama felült a buszra
aztán leszállt valahol
hogy inkább hazajön

de nem ismerte a vidéket
eltévedt valami erdei úton
nem kell várni
mindjárt be lehet jelenteni
a rendőrség segít keresni
ellenőrzik a kórházakat
pályaudvarokat
és hogy nincs-e
az azonosítatlan holttestek között

ANYA: hagyja abba

TAKARÍTÓNŐ: jó hát nem azért mondom
csak hogy ez a rendszer
különben annyi a dolguk
gyors eredményt nem lehet várni

VERA: nem hiszem hogy
erre szükség lenne
otthonülő volt világéletében
nyaralni is úgy kellett elvonszolni

ANYA: kicsi korában se nagyon játszott
más gyerekekkel
soha nem ment volna el hazulról
úgy hogy nem szól
egyszer volt ilyen
még kint laktunk pestlőrincen
hét-nyolcéves lehetett
kerestük az egész házban
nem találtuk
a kertben se láttuk

már a szomszédoknál is
kérdezősködtünk
de senki nem tudott róla
kiderült felmászott hátul a diófára
és ott olvasott
mikor előkerült kiabáltam vele
máskor ilyet ne csináljon
hogy nem szól
és akkor megláttam a kezében
az illemtankönyvet
a narancssárga fekete-fehér
burget-kovácsvölgyi
hogyan viselkedjünk
nem tudtam abbahagyni
a nevetést
le kellett ülnöm
hát így ne fiam
ő is nevetett

VERA: nem tudom
akkor várjunk

EMESE: szendvicset teát

TAKARÍTÓNŐ: megyek folytatom a konyhát
(visszamegy)

Csönd

EMESE: nekem az jut eszembe
a múltkor fejtegette mit jelent
meghalni a világ számára

VERA: a világ számlájára
így pontosabb

EMESE: de hogy az pont nem a halálról szól
hanem az életről

VERA: neki

EMESE: sajnos már nem emlékszem pontosan
hogy meghalni a halál számára
az élet maga

VERA: hitgyülis lett?

EMESE: hogy mi?
ja nem

VERA: ott mennek ezek a témák
azoknak zongorázhatna is
lenne közönség

EMESE: nem jár sehova

VERA: tapasztaljuk

Csönd

VERA: hát
kínos

Hallgatnak

VERA: nekem mint orvosnak
nem olyan egyszerű megszerveznem
hogy ne dolgozzak
jó este nem tarthattuk
a karantén miatt
ez egyszerűen pofátlanság

Lentről megérkező lift hangja. Kulcszörgés, nyílik a bejárati ajtó, belép János, leveti, fogasra akasztja a sálját, a kabátját, megindul a nappali felé.
Az ott várakozók felállnak az asztal mellől. Úgy tekintenek rá, mint valami jelenésre.

JÁNOS: *(csodálkozva)*
szervusztok
hát ti?

VERA: hát mi
hol voltál?

ANYA: az ég szerelmére
miért csináltad ezt velünk?

JÁNOS: mit?
holnapra volt megbeszélve

ANYA: dehogy

JÁNOS: mert szerda a takarítónap
csütörtököt mondtál

ANYA: jaj ne

János megcsókolja az anyját, Emesét, Vera a maszkja elé teszi a tenyerét, elhárítja

VERA: hogy lehet
a takarítónő végig itt dolgozott
ő nem látta hogy elmentél

JÁNOS: kisütött a nap
kedvem támadt kimenni a levegőre
ő meg épp vécén volt
odaszóltam hogy lementem
lehet hogy nem hallotta
ment a mosógép

ANYA: csütörtököt mondtam?

VERA: szerda vagy csütörtök
most már mindegy
itt vagyunk

JÁNOS: *(Emeséhez)*
hát te?
úgy volt te nem jössz

EMESE: aztán rábeszéltek

JÁNOS: értem

EMESE: s vettem pár dolgot
szendvicsnek valót
legyen pár falat

JÁNOS: jó

Csendben néznek egymásra

JÁNOS: hogy vagytok?

ANYA: te hogy vagy

JÁNOS: lementem sétálni
nemrég fedeztem fel
milyen óriási dolog a séta

VERA: ne mondd
ezt te fedezted fel

JÁNOS: a költészet a zene és a séta
rokonok

ANYA: engem érdekel

JÁNOS: vegyük a zenét
szigorú matematikai rend
uralkodik benne
mégis a legvadabb érzelmek
zúdulnak rajta keresztül
fájdalom és öröm árad szét
egy matematikai struktúrán
a költészet is meghallja
a nyelv belső ritmusát
nem mindegy mit
és milyen ütemben mondunk ki
és lüktetése van
a gondolatoknak is

VERA: prózai kérdés
be vagy már oltva?

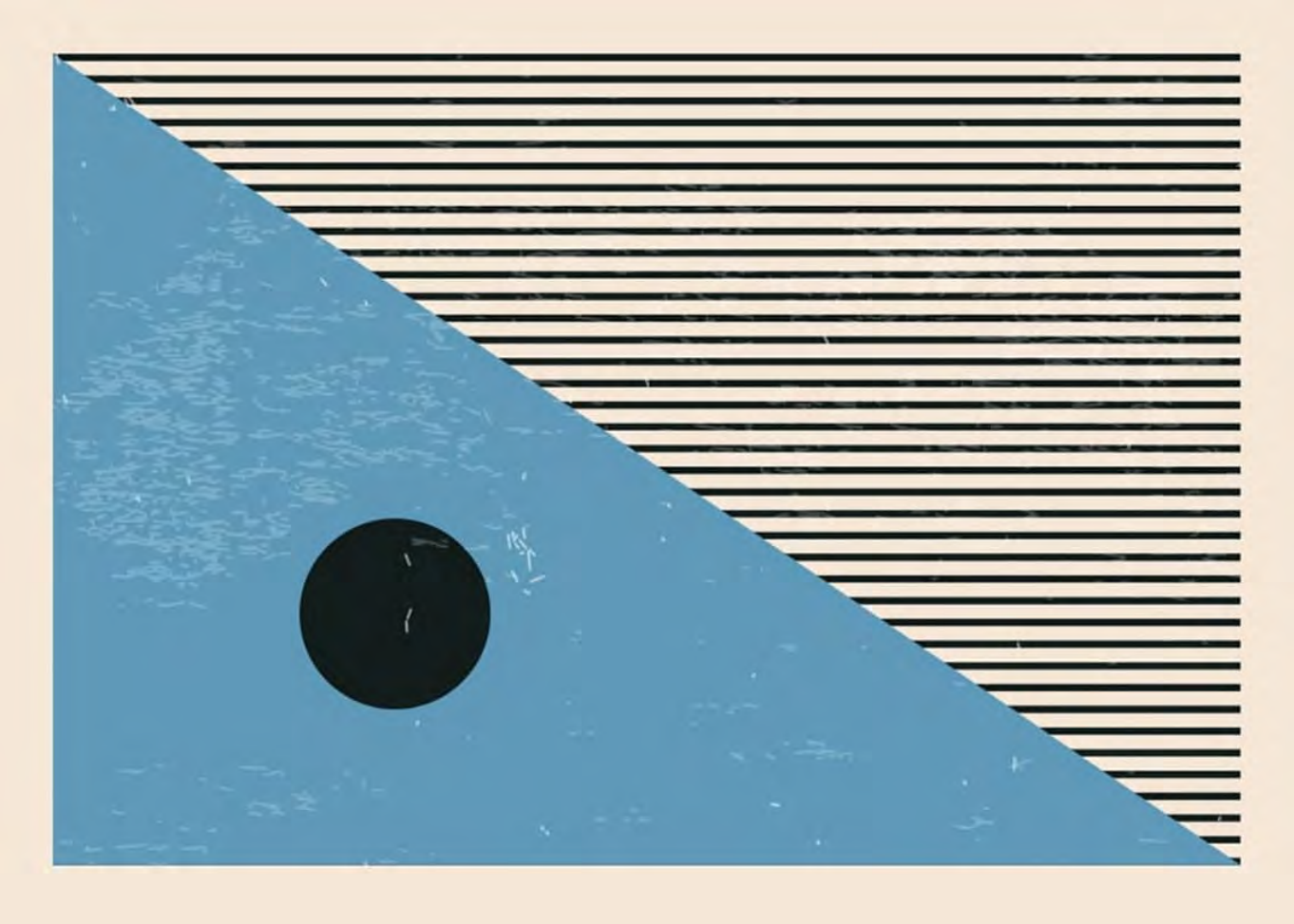

JÁNOS: mármost a séta ugyanez

VERA: kérdeztem valamit

JÁNOS: a világnak térbeli ritmusa van
a természeti világé
meg az ember alkotta világé
kétféle ritmus
a városban ezek összekeverednek
a séta során leolvassuk ezeket
ahogyan a tű
olvasta le régen
a hanglemez barázdájába kódolt muzsikát
a legprózaibb leghétköznapibb rend
az utcák a lámpaoszlopok ritmusa

a szembejövők szabálytalan csoportjai
és az égen mint elmázolt csodálatos színakkord
a nap

VERA: mielőtt kikötsz a festészetnél
felelj
be vagy már oltva?

JÁNOS: látod hogy be vagyok oltva?

VERA: tessék?

JÁNOS: szerinted mivel vagyok beoltva?

VERA: ezt kérdeztem

JÁNOS: te vagy az orvos

VERA: ezt utáltam mindig
hogy hülyének tetteted magad
mikor mindent rohadt pontosan értesz
én mindjárt felrobbanok

JÁNOS: várj

VERA: milyen oltást vettél fel

JÁNOS: rengeteget

VERA: utoljára mondom
ne játszd nekem az idiótát
mert fogom magam és elmegyek
külön ezért vettem ki egy nap szabadságot

JÁNOS: a szabadság máshol van

VERA: na ebből elegem van
narcisztikus fasz
(kirohan a vécébe)

ANYA: miért csinálod ezt kisfiam?
nem értetted?
azt kérdezte milyen vakcinát kaptál

JÁNOS: tudom

ANYA: akkor miért nem feleltél neki?
nem mered megmondani
hogy nem vagy beoltva?
sokan nincsenek még beoltva
nem te vagy az egyetlen
és nem csodálom
ez egy kísérleti vakcina
és nem mindenki szeretne
részt venni ebben a kísérletben
minden kísérlet kockázatos
én megértem
aki jobban fél a betegségtől
mint a vakcinától
az beadatja
aki meg fordítva az nem
és aki nem adatja be
az nem a többiek ellensége
hiszen nem tudjuk még
az oltás mennyire hatásos
és mennyire káros
ezt senki se tudja

meg aztán van természetes immunitás
azzal is védi magát
és a többieket is

Lehúzott vécé hangja

nem mind betegszik meg
aki megkapja
de akkor is immunis lesz

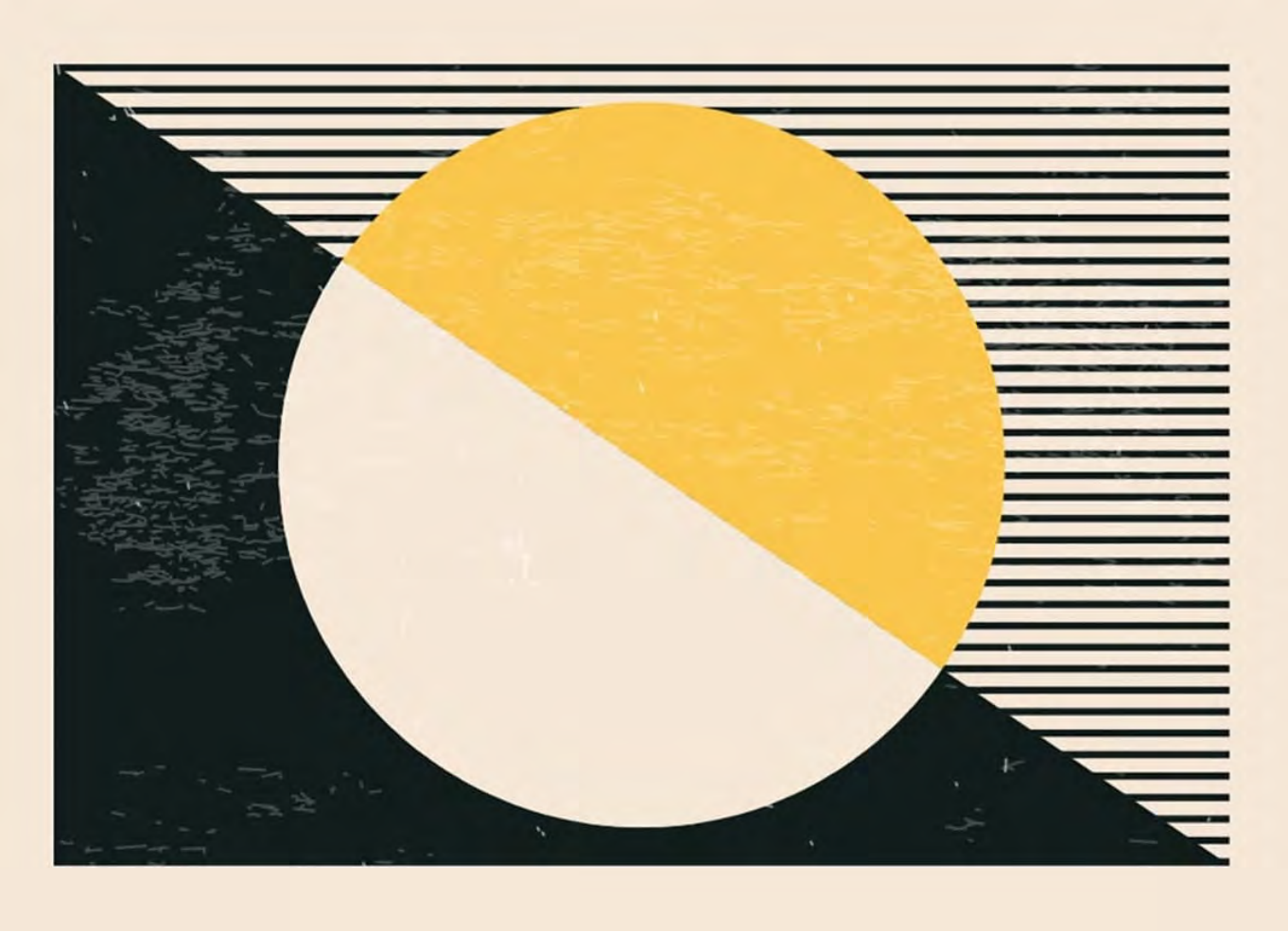

VERA: *(kirobban a vécéből)*
miért kell a hátam mögött megbeszélni
nem olyan vastag ez az ajtó
hallottam mindent
az anyádnak tudsz felelni nekem nem

rendben van
akkor nézz az anyád szemébe
és neki mondd el hogy nem vagy beoltva

ANYA: vera ne csináld

VERA: tessék állj meg
nézz anyád szemébe és mondd hangosan
nem vagyok beoltva

JÁNOS: ez milyen tea?

EMESE: *(alig hallhatóan)*
earl gray

VERA: gyáva szar

A Takarítónő megáll a konyhaajtóban

EMESE: nincs beoltva semmivel

VERA: beszéljek a szóvivőddel?
a kurváddal?

ANYA: de vera

VERA: élesen fogalmazok tudom
de szeretném már átvágni magam
ezen az ócska bozótoson
szemernyi igazság azért van benne
a művész úr nem ereszkedik le odáig
hogy feleljen egy kérdésre
amire minden ötéves tudna válaszolni
ez a házi akváriumban tartott

fakó halacska tátogja el
helyette hogy nincsen beoltva
igen a gondolatoknak van ritmusuk
és szenvedély árad a szabályos rendben
nem érted nem látod hogy
még a saját szövegedet se
veszed komolyan?

JÁNOS: de komolyan veszem
és most már árad is

VERA: akkor engem nem veszel komolyan

JÁNOS: de igen

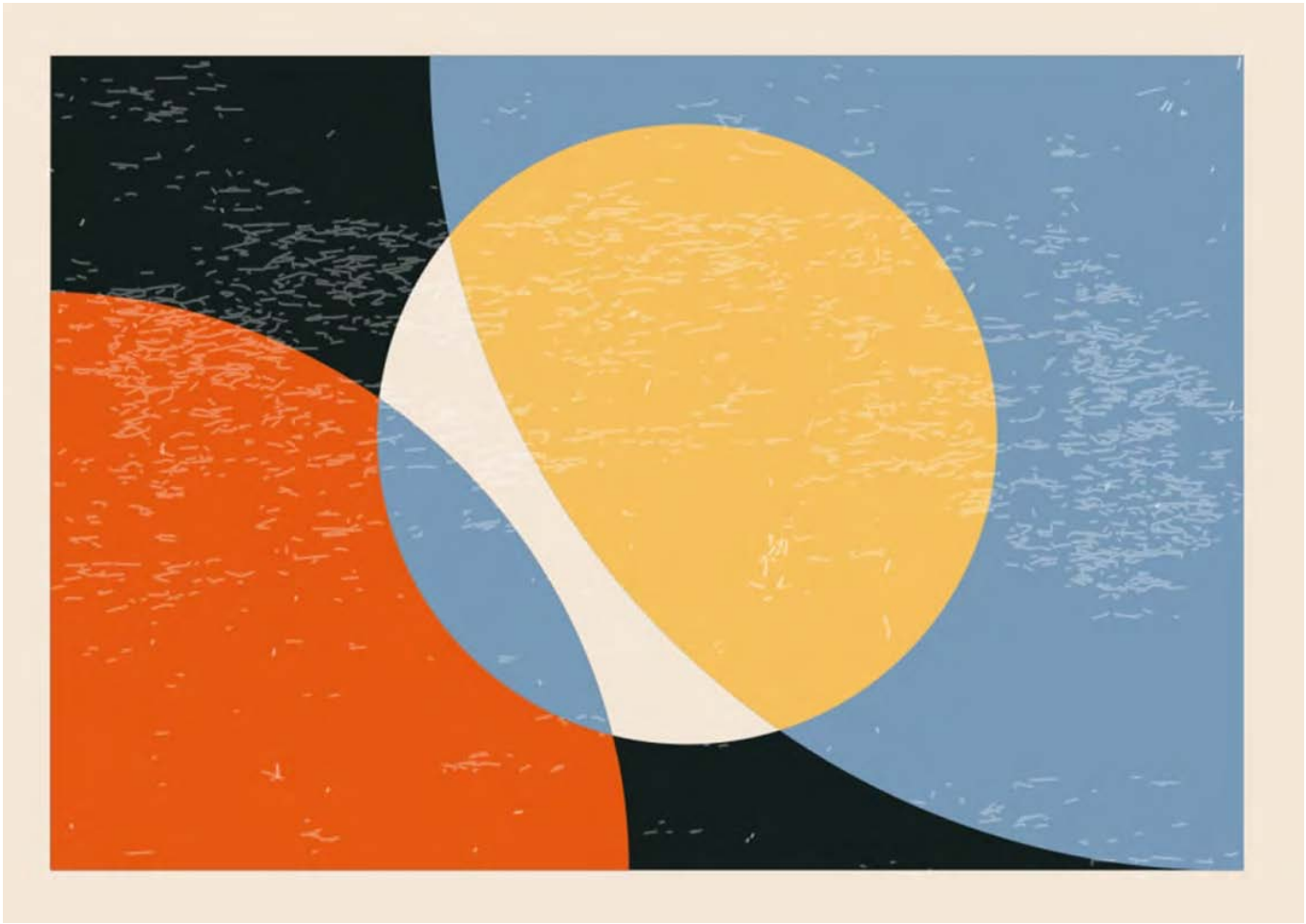

VERA: csak épp semmibe veszel
levegőnek nézel
elkezded kérdezgetni
hogy milyen a tea?
(az asztalra csap)
hát velem ezt nem csinálod

ANYA: de hát vera mégiscsak
mi vagyunk a vendégek
a fiam lakásában
nem lehet így beszélni vele

VERA: te kértél hogy vegyek ki szabadságot
hogy üljek ide ehhez az asztalhoz
nem azért hogy teázgassunk
ha teázgatni akarok
majd elmegyek egy teázóba
hogy udvariaskodjunk
arra nekem nincs időm
egy járvány kellős közepén
átszervezés közben
meg fogunk szakadni a munkától
és én vegyek ki egy szabadnapot
jöjjek el ide
hogy ezt hallgassam
hogy milyen szép a város napsütésben
komolyan?
ez lett volna a terv?

JÁNOS: besűrűsödött az idő
mint a méz
nem lehet úszni benne

VERA: fogjatok le
én megfojtom ezt az embert

JÁNOS: pedig ugyanarról beszélünk

VERA: csak én érthető nyelven

JÁNOS: nemcsak rólad van szó
nemcsak az orvosokról
nemcsak a betegekről
a közeg változott meg
és ha mindenki ugyanaz marad
akkor is mindenki megváltozik

VERA: ezt nem bírtam
folyton absztrahál

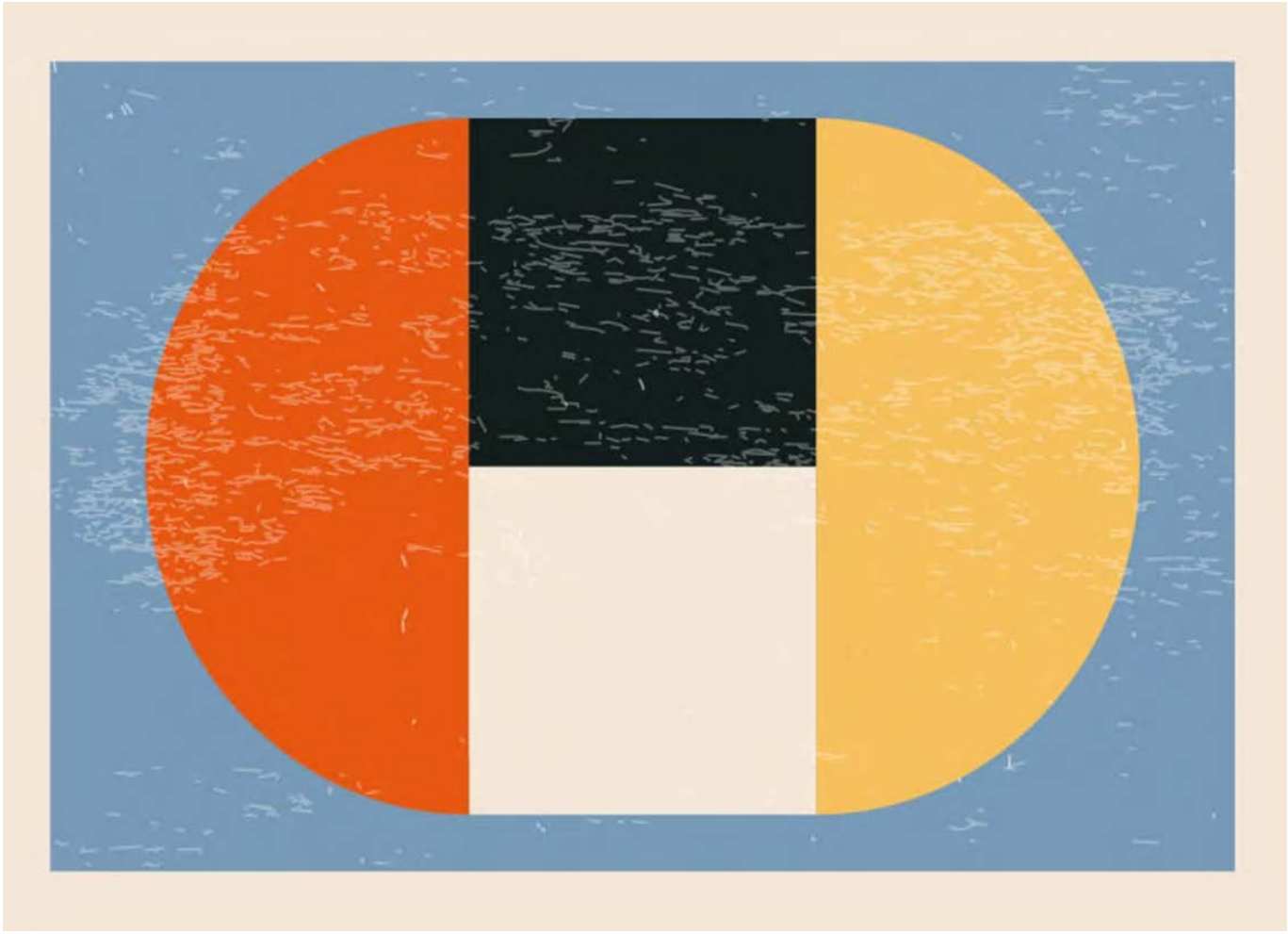

EMESE: *(halkan)*
én szeretnék elmenni

ANYA: vera kérj bocsánatot
túllőttél a célon

VERA: elismerem sértő volt sajnálom

EMESE: nem azért mert megsértett
vagy nem csak azért

ANYA: hát miért mesikém?

EMESE: *(Jánoshoz)*
nem védtél meg
nem álltál mellém
kurva is voltam
hal is voltam
én most elmegyek
(veszi a kabátját és elmegy,
becsukja maga után az ajtót)

VERA: ki se néztem volna belőle

Megérkező, majd lefelé induló lift hangja

ANYA: miért kellett kiutálnod innen?

VERA: nem utálom én
az igazat mondtam
nem tehetek róla ha fáj

ANYA: lekurvázni azért nem kellett volna

VERA: sarkítva forgalmaztam
de ez nem csak róla szól
(János felé fordul)
egyébként igaza volt
tényleg nem védted meg

JÁNOS: kapálódzunk a mézben hiába
már lesüllyedtünk az edény aljára
nincs levegő

VERA: persze
hagyjuk a hülyeséget

JÁNOS: minden megváltozik
mi meg marjuk egymást
a régi életünket akarjuk játszani
de a díszlet körülöttünk már
egy másik darabhoz tartozik

VERA: neked a világ csak díszlet

JÁNOS: nem biztos
hogy abba a darabba
beleírtak minket

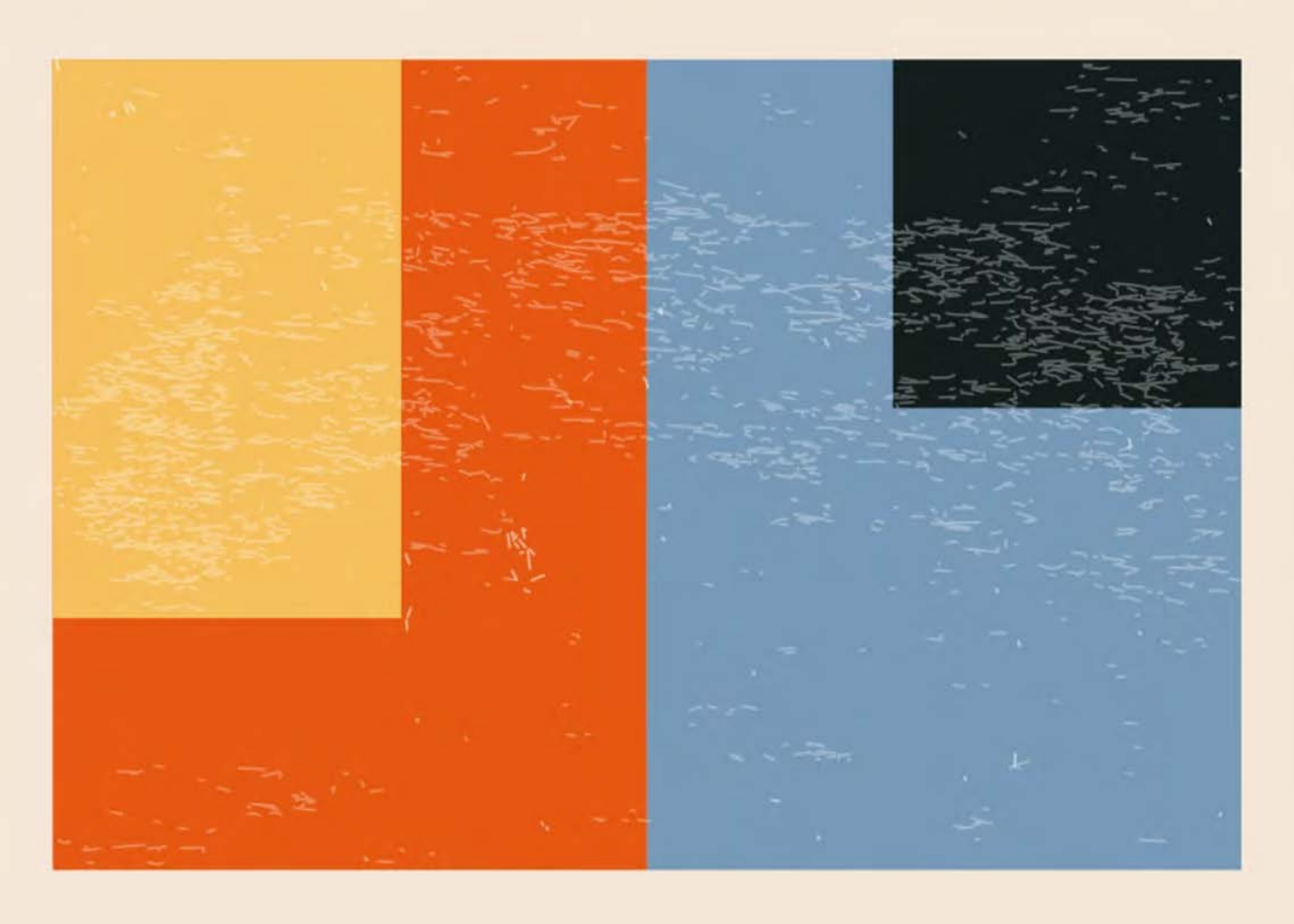

ANYA: hidd el az emberek
a borzalmas hírek közben
nagyon ki vannak éhezve a szépségre

JÁNOS: öntik rájuk vödörrel

ANYA: egy élő koncert az teljesen más
hidd el
annak a mai napig olyan varázsa van

JÁNOS: hiába van mindenütt jelen
egész a túlcsordulásig
a zene visszaszorul
csomagolóanyag

tömegáru
vagy előre palackozott termék
a teljesen zeneietlenné vált világban

VERA: jól hangzó üres szólamok
„a teljesen zeneietlenné vált világ”
te mindenesetre
semmit sem teszel
hogy zeneibbé váljon
csak ülsz mint aki megbénult
mint aki elfelejtett zongorázni
ez a te magányos szabadságharcod

JÁNOS: én nem vívok semmilyen harcot

VERA: mégis szabadságharcos nyelven beszélsz
úgy harcolsz hogy kivonod magad belőle
legalábbis ezt igyekszel elhitetni magaddal

JÁNOS: nem bírálat
ténymegállapítás
és nem cselekvési program

VERA: nyilvánvaló
hogy nincsen cselekvési programod
mert fogalmad sincs hogy mit csinálj

JÁNOS: pontosan

VERA: megindoklod magadnak mindenfélével
de az egész csak ócska kifogás
hogy ne kelljen részt venned az életedben

JÁNOS: azt pontosan érzem
mit ne csináljak

VERA: abban világéletedben jó voltál
a nem-csinálásban
előre fogadtam
hogy nem mész beoltatni magad
te csak azt csinálod amihez kedved van
mindenki más terhére
például a hülyeségeidet terjeszted
még ezt a szerencsétlent is
lebeszélted az oltásról
aki a beteg anyját ápolja

JÁNOS: ez nem a vírusról szól
ez politikai járvány
az egészségügyi része a
legkevesebb

VERA: köszönöm
a megszakadó kollégáim nevében is
még hasonló okosságok?

JÁNOS: átléptünk egy határt
illetve átlöktek rajta minket
ha vannak is koncertek
azok már nem olyan koncertek
ez az egészségügy
már nem az az egészségügy
csak a látszat szintjén
a szó hiába ugyanaz
ha a mondat más
egészen más

VERA: hogy te nem vagy ugyanaz mint voltál
az holtbiztos
finoman fogalmaztam
egy járvány sajnos nem tud másról szólni
mint a vírusról

JÁNOS: sajnos tud

VERA: neked
az elefántcsonttornyodban
ahol azt képzelsz amit akarsz
bármit összeolvashatsz
aztán a

mondjuk úgy barátnőddel
cinkos mosollyal
összekacsinthattok
itt a kényelmes melegben
de mi bekerülünk a frontvonalba
és ott mindenki azt várja
hogy mentsük meg az életét
mindegy mi a véleménye
tökmindegy
ami neked ilyen rettentő bonyolult
az ott eléggé leegyszerűsödik

JÁNOS: világos
nem ugyanarról beszélünk

VERA: egy ideje már nem
durván öt éve

ANYA: jánoskám
ne álldogállj itt
ülj le
teázzál velünk
ezek a mesike szendvicsei
ez szalámis
ez sajtos
ez májkrémes

TAKARÍTÓNŐ: *(végig a konyhaajtóban állt)*
bocsánat de
eldugult a lefolyó
a mosogatóban nem megy le a víz
van pumpájuk?

ANYA: jaj én olyan rosszul lettem

JÁNOS: *(odahajol)*
anyu sápadt vagy
leesett a vérnyomásod?

ANYA: megszédültem

JÁNOS: *(a Takarítónőhöz)*
a spájzban alul

TAKARÍTÓNŐ: jó rendben
(visszamegy)

ANYA: már jobb

VERA: ha elkapnád
és odakerülnél az intenzívre
mit csinálnál

JÁNOS: nem rólam van szó

VERA: látod ez az

JÁNOS: ez csúsztatás

VERA: az majd a végén jön
a tepsire

ANYA: vera

VERA: ilyen fafejű embert
csak mondja a magáét

JÁNOS: te is a magadét mondod
vagy másokét?

Pumpálás közben az eldugult lefolyó a konyhában halálhörgés-szerű hangokat ad

ANYA: *(eltorzult arccal)*
ááá

JÁNOS: *(rémülten)*
mi az?

ANYA: de utálom ezt a hangot

VERA: *(nyújtja a csészét)*
igyál

ANYA: *(kortyol a teából)*
a pokolban ezt kell folyamatosan hallgatni

A pumpálás kis szünet után folytatódik.

ANYA: *(elfacsarodott arccal)*
jaj
(Verára és Jánosra néz)
sajnálom hogy elváltatok
annyira összeilletek

VERA: ez csak vicc gondolom

ANYA: nem
ti tényleg összeilletek
csak nem találjátok a hangot

VERA: nem véletlenül

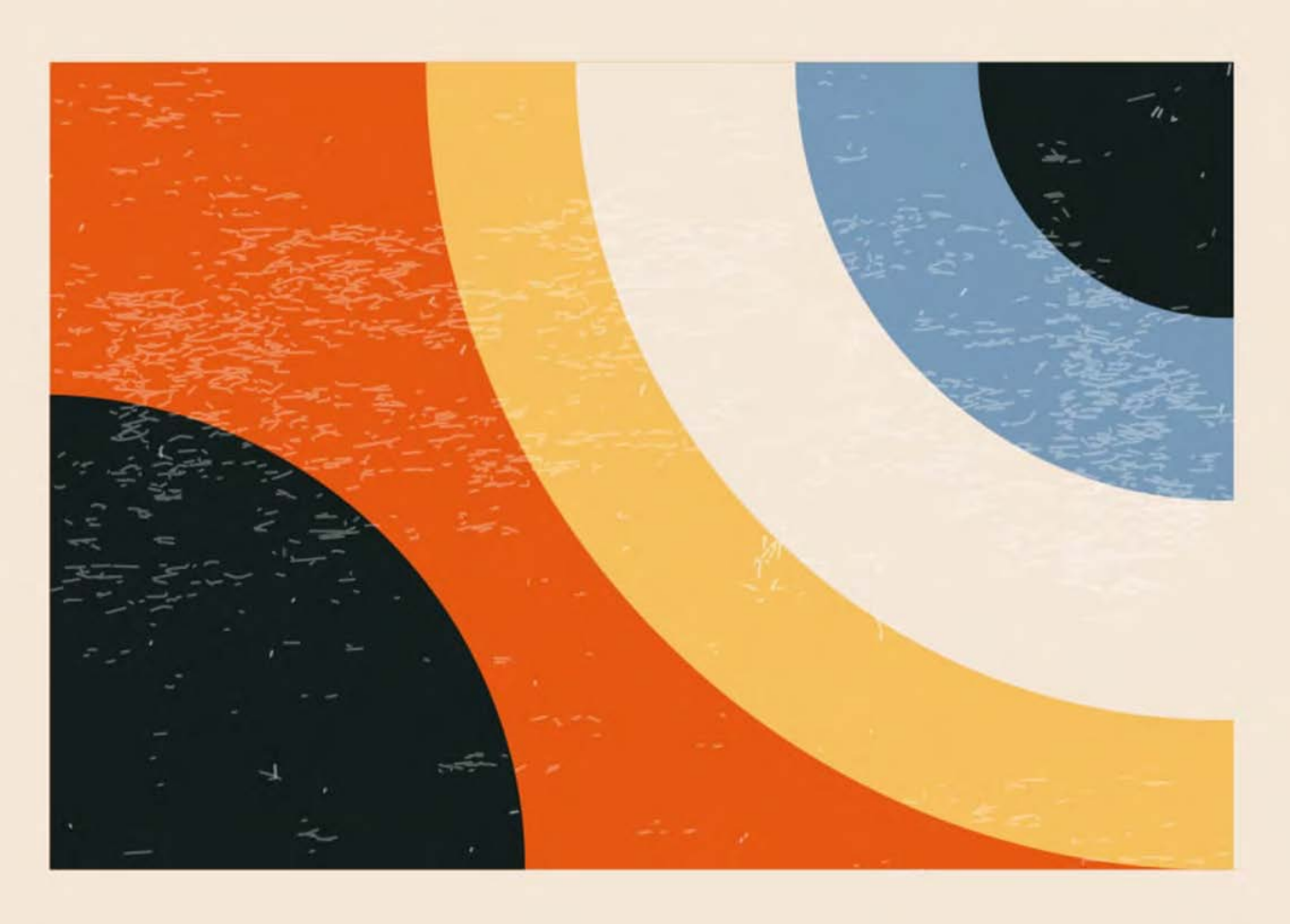

ANYA: mindig mondtam apádnak
amíg még élt szegény
ezek ketten micsoda páros
sistereg körülöttük a levegő
fantasztikus
aztán apád elment
ti meg elváltatok
hát mindegy
egyél fiam

VERA: biztos hogy sokkal több volt benne
mit amit sikerült kihozni belőle

TAKARÍTÓNŐ: *(feltűnik a konyhaajtóban, magasba emeli a pumpát)*
lement
(eltűnik)

VERA: sajnálom
de ennek a feladványnak nincs megoldása

JÁNOS: semmi nem arról szól amiről szól

VERA: feladom
az olcsó filozofálás fedezékéből
ilyen mondatokat eregetni
mik ezek?
füstjelek?
nála tényleg
semmi nem arról szól amiről szól
minden elvi síkra kerül
az ember így az ember úgy ésatöbbi
csak a konkrét emberrel nem tud mit kezdeni

Megérkező lift hangja. Csengetnek. János ajtót nyit. Emese az.

EMESE: itt hagytam a telefonom

Bemegy a konyhába. János utána, Emese már kifelé jön, a konyhaajtóban összeütköznek.

EMESE: *(kikerüli Jánost)*
nincs itt
máshol hagytam

JÁNOS: mikor használtad utoljára?

Emese benyit János szobájába, de visszafordul.

EMESE: nem értem

Az asztalhoz megy.

EMESE: téged hívtalak
odabent csörgött

JÁNOS: nem vittem magammal

VERA: mindjárt gondoltuk

Emese áll, gondolkodik, lassan kigombolja a kabátját és a nadrágzsebébe nyúl.

EMESE: itt van

Visszagombolja a kabátját.

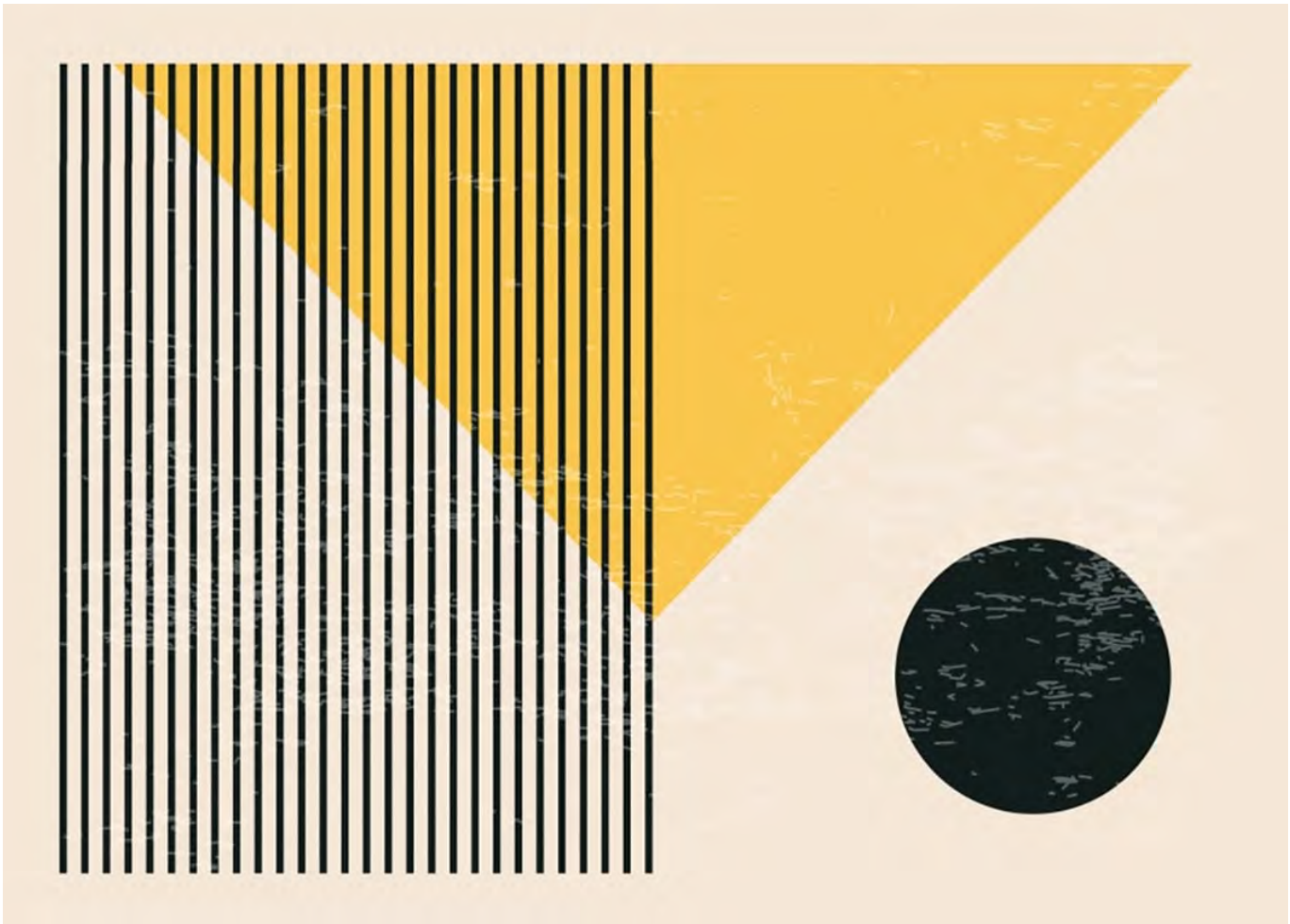

EMESE: nem szoktam zsebre tenni

Szünet

EMESE: ja és még valami

Benyúl a kabát zsebébe. Kulcscsomót húz elő, leteszi az asztalra.

EMESE: viszontlátásra

A bejárati ajtóhoz megy, kinyitja, becsukja maga mögött.

ANYA: János
menj utána

Lefelé induló lift hangja

VERA: nem fog utánamenni
az kényelmetlen volna
olyat ő nem csinál amihez nincs kedve
nem mond semmit
csak néz
szerinte jól van ez így
mennyire ismerem

JÁNOS: elmondod mindennek
aztán a szememre veted
hogy nem védem meg
és nem kérek tőle bocsánatot?

VERA: na végre valami konkrétum

JÁNOS: mindegy
a séta
az volt konkrétum
a lerobbant busz
és a tanácstalan utasok
akiket koraszülöttként
az utcára vetett
és maszkjukat levetve
kitódultak
a kitisztult ég alá
mint egy koncert váratlan szünetében
éreztem minden megvolt
ugyanígy
ezer meg kétezer éve
éppilyen kézzelfoghatóan
hajtotta az első tavaszi szél
a felhők vitorlásait
más korok más égtájak felé
úgy éreztem én is
legalább ezer éve nézem
véletlen hogy ide vetődtem
hogy a nedves levegő
már nem hideg csak hűvös
nem az arcomba csíp
hanem nyirkos földszagot hoz
megölel és átárad rajtam
az eleven életre emlékeztet
az életre ami burjánzik
és nem kérdi miért
nem kérdez csak válaszol
az édes virágillat még sehol

még csak forrongott de már
hangtalan válaszoktól zsongott a liget
és nekem sem voltak kérdéseim

VERA: térjünk vissza a földre

JÁNOS: ez nem vakáció ami véget ér
nem kivétel
nem kikapcsolódás
ez a létezésünk alapja

VERA: hogy nem tudsz leszokni
erről a tudálékos hangról
többes szám első személy
létezésünk alapja
nekem ne fejtegess tanokat
az emberről

JÁNOS: nem tanítok én semmit
engem tanítanak
innen vétettünk
ide térünk vissza

VERA: én még maradnék

JÁNOS: itt is most is jelen van
csak fülelni kell
és meghallod a hangját
benned is ott lüktet

VERA: nem értem
az ösztönműködésre célzol?
van azért pár szint afölött is

JÁNOS: az életre
ha vissza akarsz térni a földre
menj le és sétálj

VERA: *(az Anyához)*
ugye hogy nem lát tovább az orránál?
csak mert tart a pénze
és rengeteg ideje van
azt képzeli mindenki ráér sétálgatni
(Jánoshoz)
a nők akik nem érnek rá ilyesmire
mert dolgoznak gyereket nevelnek
hullafáradtan mennek ágyba
az orvosok a sürgősségi osztályon
ők ezek szerint nem találkoznak az élettel
nem
az élettel csak te találkozol

ANYA: vera

VERA: kérlek
mesélj még nekünk az életről
taníts bennünket
tudatlanokat

ANYA: vera

JÁNOS: *(feláll, veszi a kabátját)*
lemegyek
gyertek utánam

VERA: hogy mondtad?
nem kérdi miért
csak válaszol
hát akkor te egyáltalán nem hasonlítasz az életre
mert ma még egyetlen kérdésemre se válaszoltál

JÁNOS: *(elmegy)*

ANYA: vera

VERA: *(legyint)*

Megérkező, majd lefelé induló lift hangja

TAKARÍTÓNŐ: *(kijön a konyhából)*
nincs véletlenül sósav?

ANYA: sósav?

TAKARÍTÓNŐ: a lefolyóhoz

ANYA: nem hiszem

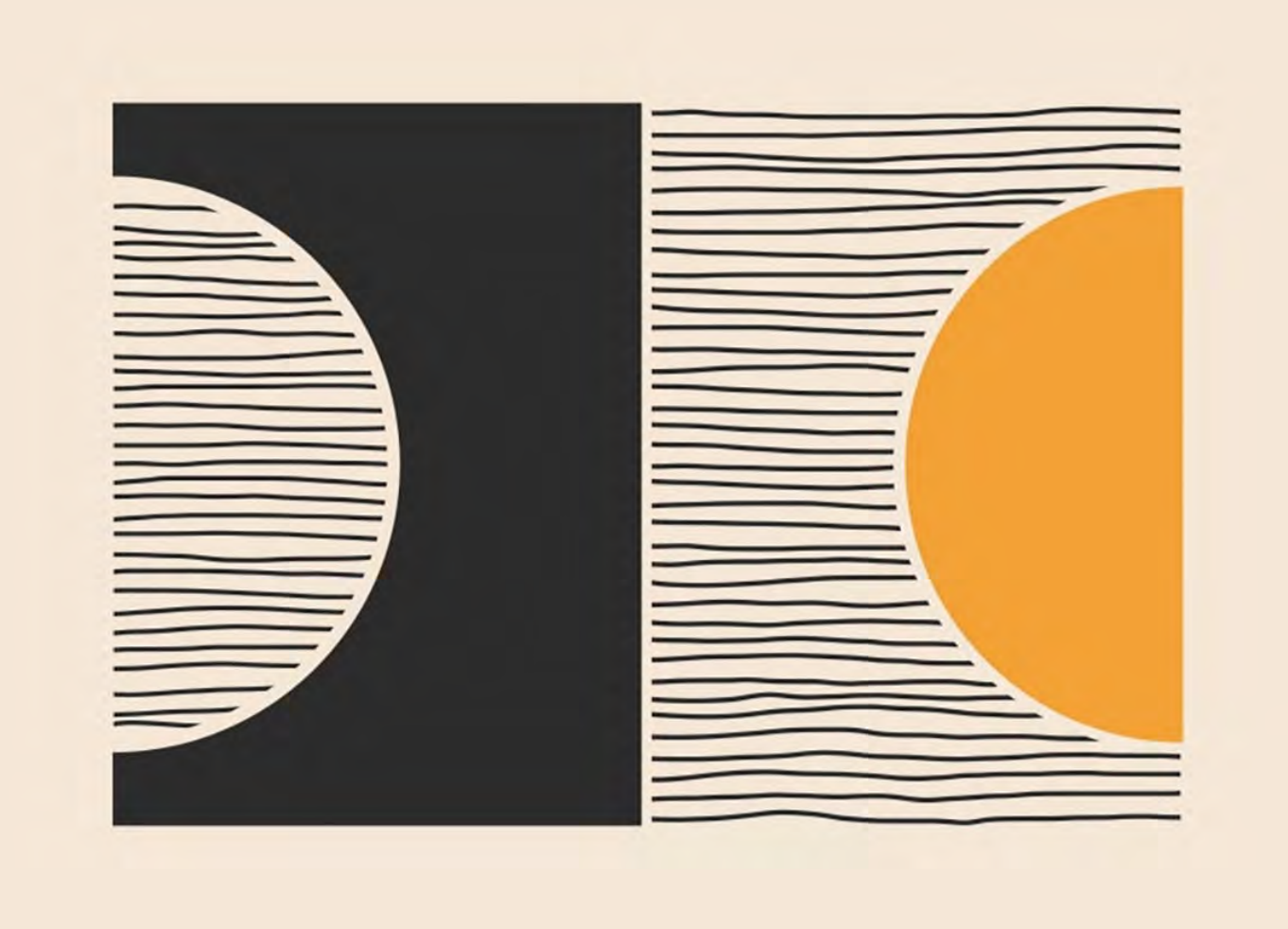

TAKARÍTÓNŐ: bár kérdés hogy miből van itt
a szennyvízvezeték
ez régi ház
lehet még eternit
és azt szétmarhatja a sósav
és akkor nagyobb problémát csinálunk
mint a dugulás volt
trisó sincs?

ANYA: nincs

TAKARÍTÓNŐ: egyelőre lefolyik a víz
csak hosszabb távra gondoltam
mi jelenthetne tartós megoldást

VERA: azt én is szeretném tudni

TAKARÍTÓNŐ: sajnos rosszul van bekötve
nálam is ilyen volt
mondta a vízvezetékszerelő
adják hozzá ezt a gégecsövet
és nem vágják méretre
hanem hurkot csinálnak belőle
abban megáll minden és
nem lehet eltávolítani

ANYA: de most lefolyik

TAKARÍTÓNŐ: most le

ANYA: az a lényeg
hogy nem kell tovább pumpálni
köszönöm

TAKARÍTÓNŐ: már nem sok dolgom van

ANYA: rendben
elnézést hogy megzavartuk

TAKARÍTÓNŐ: ugyan
nem zavarnak
(visszamegy)

ANYA: vera
mondtam hogy fogd vissza magad
a kedvemért

VERA: azt hittem felnőtt ember
nem csecsemő

ANYA: nem mondhatod rá hogy csecsemő

VERA: bizonyos értelemben az
minden elől
gyáván megfutamodik
igenis csecsemő
amit nem lát
aminek hátat fordít
az nincs
nincs vírus nincs oltás
kész
ha nem vesz róla tudomást
akkor nincs probléma
ha felvetik
másról beszél
vagy elmegy

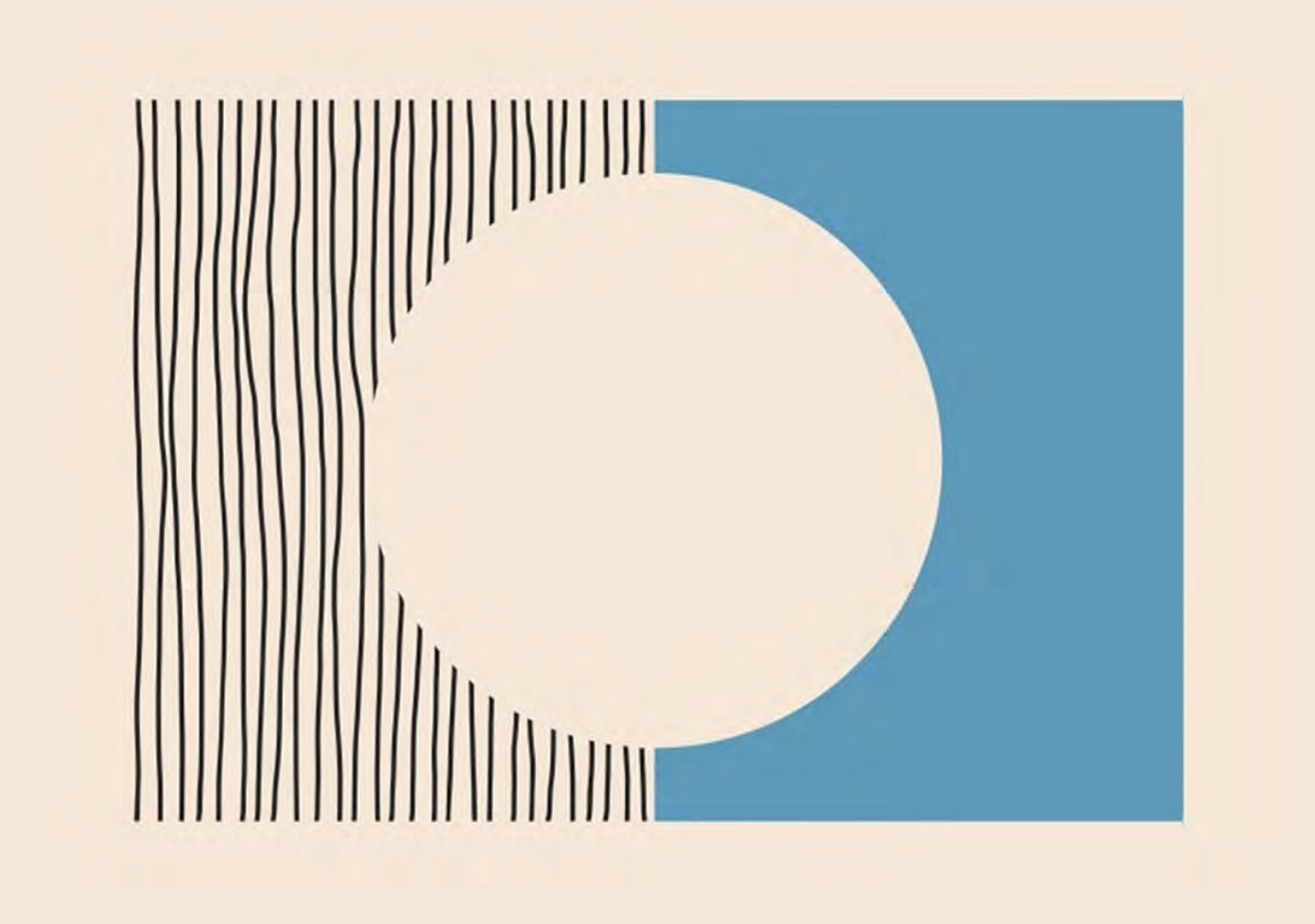

ANYA: biztosíthatlak
csecsemőként se volt ilyen

VERA: jó hát ez teljesen értelmetlen
nem erről van szó
mindegy
gondolom megy emese után hogy
visszakönyörögje magát
illetve bocsánat
dehogy megy
ez a lány se érdekli
láttad?
egy szóval sem tartóztatta

ANYA: emese
meg fog neki bocsátani
szereti

VERA: szavak
lefogadom hogy
tavaly sem segített emesének
nem ment oda az anyját ápolni
eszébe se jutott
az nem róla szólna
nem áldozza fel a drága idejét

ANYA: nem biztos hogy azt akarná a mama

VERA: mintha őt hallanám
mindig remek kifogásokat talál
és semmilyen áldozatot nem hoz
ez most utolérte a művészetét is

ami sajnálatos
végre bezárkózhat
és leszakadhat a világról
kapóra jött neki a járvány
nagyon is kapóra
nem lopják a drága idejét
amiben egyébként mint megtudtuk semmit sem csinál

ANYA: nem akarja ő befejezni

VERA: mégis úgy viselkedik
mindegy
semmit nem tud befejezni
megmondtam hogy fölösleges idejönni
kutya baja éli a világát
mit keresünk mi itt?
menjünk
(feláll, veszi a kabátját)

ANYA: várjál
és ha elfelejtett kulcsot vinni?
ha elmegy a takarítónő is
nem fog tudni bejönni
már a kapun se

VERA: kapukód van

ANYA: az igaz
de a lakásba nem fog tudni bejönni

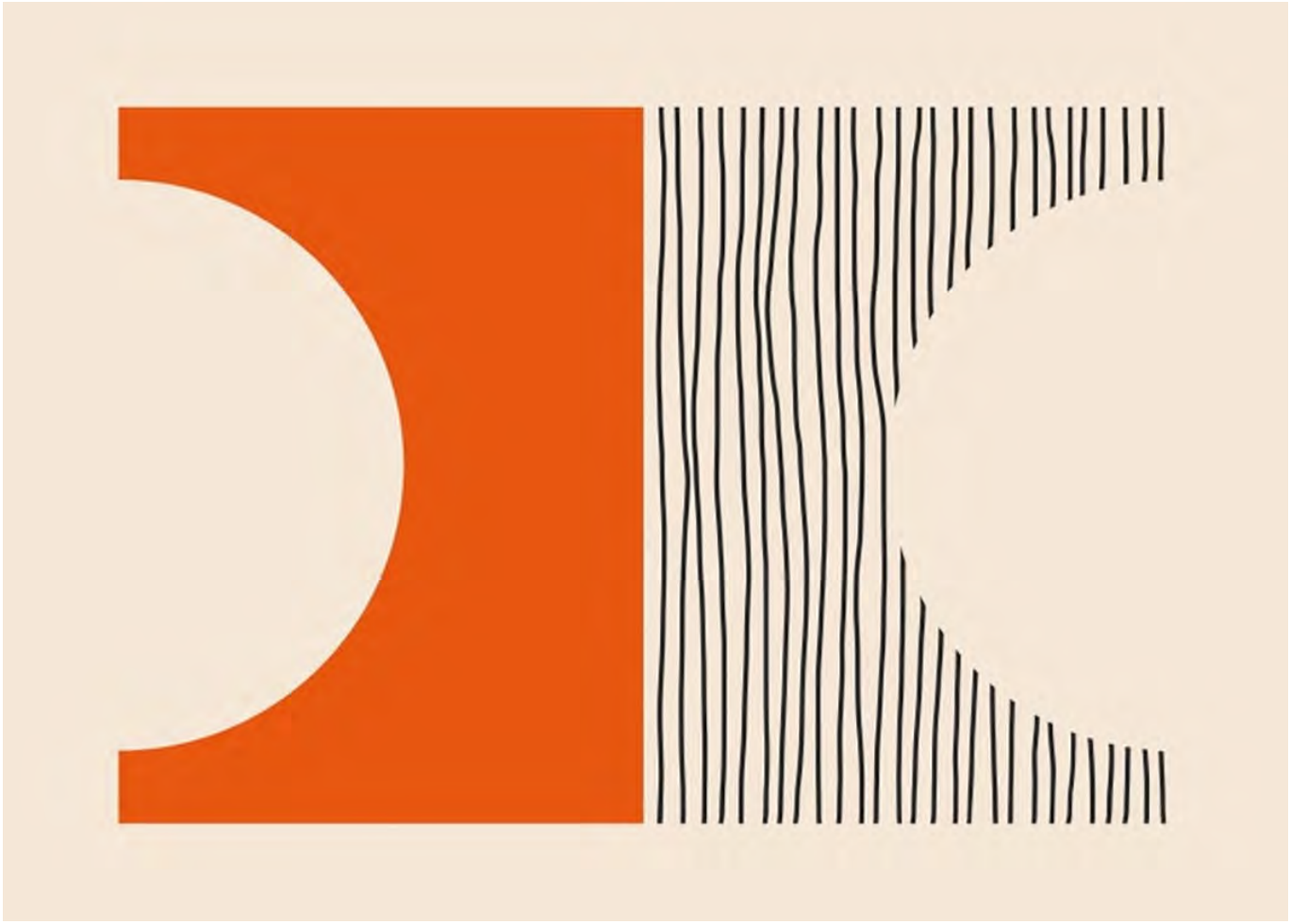

VERA: gondolod hogy
csakugyan elfelejtette?
szerintem a kabátzsebében ott a kulcs
de ugye most te is láttad
amíg itt volt sem lehetett
beszélni vele
akkor meg
semmi értelme
ülni és várni rá
(megindul kifelé)

ANYA: *(kabátot vesz és utána ered)*

VERA: jössz?

ANYA: *(a Takarítónőhöz)*
viszontlátásra
majd zárjon be

TAKARÍTÓNŐ: *(a konyhából)*
pillanat

Mire kiér, kezét konyharuhába törölgetve, már mindketten elmentek. Megérkező majd lefelé induló lift hangja

TAKARÍTÓNŐ: hát ezek jól elpárologtak
kulcsom meg nincs

Benéz a szobába is.
mondván a művész úr
úgyis mindig itthon van
most is ő engedett be
már végeztem
nekem már indulnom kéne

Észreveszi Emese asztalra letett kulcsát.

TAKARÍTÓNŐ: ja itt hagyták nekem
jól van

Veszi a kabátját, kimegy az ajtón, bezárja. Üres a szín.

Megérkező majd lefelé induló lift hangja. Csönd.

Lentről érkező és megálló lift hangja.

Csengetés.

kép | shutterstock.com

Kapitány Máté

IDŐ

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-02-07 | **CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA**

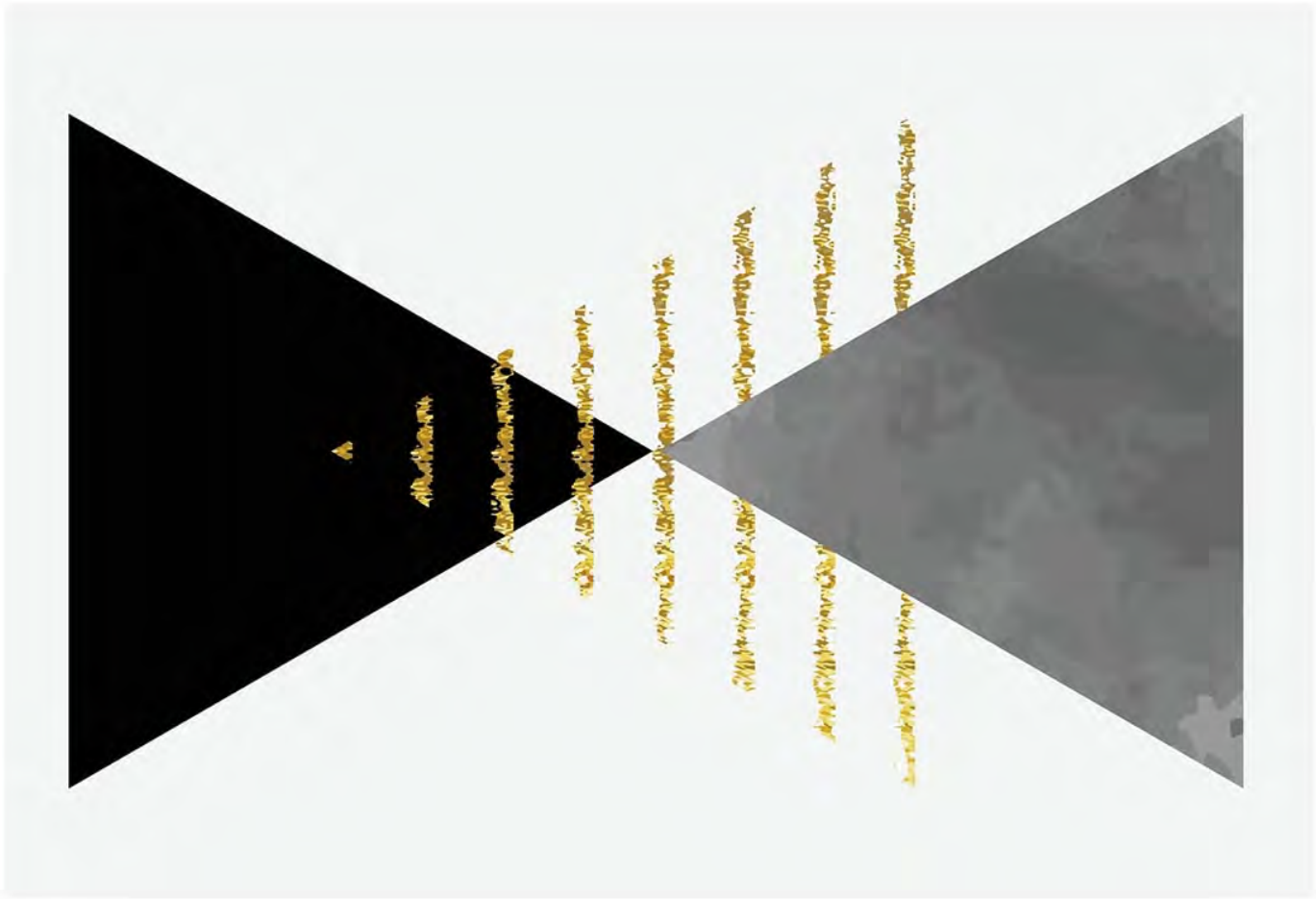

Okostelefonja órájára pillantott. Ebben a percben már harmadszor. Itt kellene lennie. Tíz perce itt kellene lennie. Jó, gondolta, tíz perc még nem a világ, kimaradhatott egy busz, ki tudja. De azért írhatna egy üzenetet, hogy késik. Ez a minimum, főleg, hogy ez az első találkozásuk. Ez nem vall jó modorra, az édesanyja már biztosan megelégelte

volna a várakozást, és azt mondaná, kislányom, ha egy férfi nem pontos, és még hírt sem ad magáról, felejtsd el. Abból nem lesz jó férj, jó apa. De ez már más kor, és ő még nem férjet keres, és pláné nem apát, azt sem tudja, akar-e majd gyereket, elvégre vannak barátnői, akiknek van, és azok folyton csak panaszkodnak, hogy nem alszanak eleget, hogy folyton feszültek, hogy a gyerek csak úgy zabálja az életerejüket, komolyan, mintha piócák csüngenének rajtuk nullhuszonnégy. Tizenegy perc. És persze az is lehet, hogy valami baja esett. Hogy autóval jött volna, de karambolozott. Mi van, ha épp tűzoltók vágják ki a ronccsá zúzódott autóból, mi van, ha élet és halál között lebeg, ő meg itt türelmetlenkedik szaros tizenegy perc miatt. Hát ennyire szívtelen volna? Ennyit számít az idő? Nem, nem, ennek nem szabadna ennyit jelentenie, nem perceken múlik az élet. Illetve, dehogynem! Pontosan az ilyen perceken múlik minden. Tizenkét perce itt várakozik, mint egy balfasz, igen, még az is lehet, hogy egyszerűen csak átverték. Ez a Dani, ha egyáltalán így hívják, ez a Dani meg jót röhög rajta valahol a haverjaival. Istenem, mekkora lúzer vagyok, gondolta, mindenkinek bedőlök, mindent el akarok hinni. Magányosan fogok megdögleni, mert elriasztom a férfiakat a csimpaszkodásommal. Megmondta a barátnőm is, a Bea, hogy ne tűnjek már ilyen kétségbeesettnek, húzzam egy kicsit jobban az agyukat, különben egykettőre rám unnak.

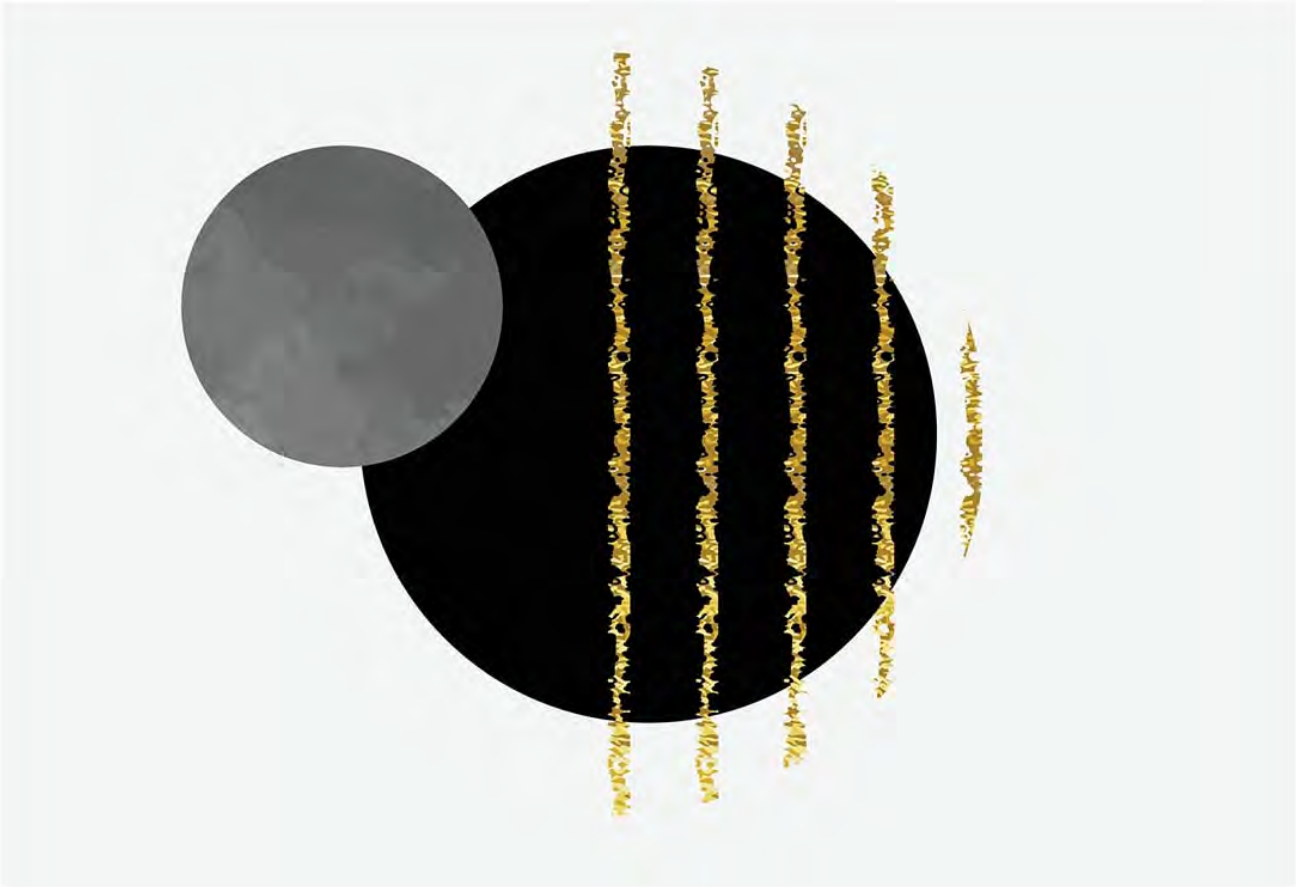

Lehet, hogy a Dani is ezért nem jött el. Az üzenetváltásainkból biztos kapásból levette, micsoda lelki topronggyal hozta össze az alkalmazás. Nem is lehet hibáztatni érte. Ki akarná farsúllyal leélni az életét? Na jó, azért ez túlzás, pont az a baj velem, hogy mindig leszólom magam. A pszichológusom is éppen erről beszélt a legutóbbi alkalommal. De hozzá inkább csak azért megyek, hogy valaki meghallgasson. Nem azért, hogy megváltozzak. Senki sem akar változni. Szerintem senki nem is tud. Tizenöt perc. Az apám egyszer elmagyarázta, hogy egy úriember legfeljebb húsz percet késik. Annál többet sohasem, akkor sem, ha közben kitört a háború, vagy lángol a város. Ha valóban így van, Dani még öt percig úriember maradhat. És ha egyszerűen csak elfelejtette? Vagy rosszul írta be a naptárjába? Még az sem kizárt, hogy a helyszínt értette félre, és most valahol, a város egy másik pontján, éppen úgy várakozik, mint én. De akkor miért nem ír? Túl udvarias hozzá? Nem akar sürgetni? Lehet, hogy éppen nekem kellene írni, hogy hé, itt várok rád, hol vagy? De nem, azért mindennek van határa. Nehogy már nekem kelljen kezdeményezni. Óvakodj a tutyimutyiktól, mondta Bea. A tuyimutyik mellett megáll az élet. Oké, de miért kellene

mindig Beára hallgatni? Bea eddig az összes rendes fickóját megcsalta, amelyik meg őt csalta meg, abba beleszeretett. Ez lenne a normális? Áááá, ebbe bele lehet őrülni. Alkalmazzuk a tanult technikákat! Mély légzés, kiüríteni a fejet, leereszteni a vállat. Nem gondolni semmire. Jól van, mindjárt kiürül a fejem. Már csak egy-két kósza gondolatot kell kisöpörni. Úgy.

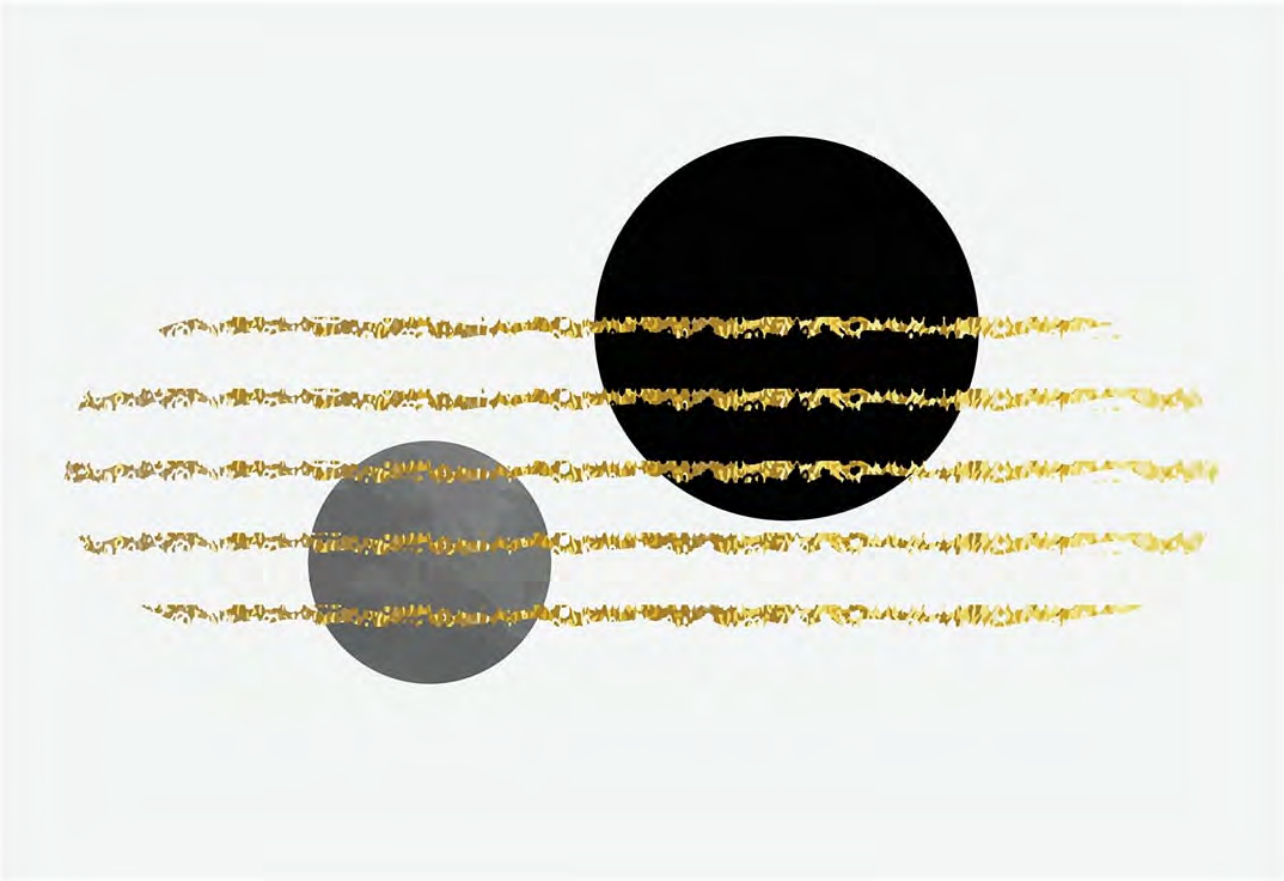

Nem megy. Csakugyan elfelejtette volna? Csakugyan ennyire jelentéktelen számára ez a találkozás? Ennyire jelentéktelen vagyok én is, hogy csak úgy megfeledkeznek rólam? Ez olyan, mintha megsemmisülnék. Itt várakozom, tizenhét perce, egyedül a sötétben, az emberek ügyet sem vetnek rám, és én sem rájuk. Egyáltalán, akarom én ezt a találkozást? Akarok egy újabb csalódást? Talán jobb is így. Jobb is, hogy nem jön el. Ez egy jel. Mindenkinek könnyebb egyedül. Szépen haza kell menni. A lakás nem nagy, de otthonos. Vár a fotel és a lábtartó, lehet rendelni valami jó kaját, a Netflixen nézni egy filmet, az sem baj, ha szar, vagy csak zenét hallgatni, olvasni. Legalább elmondhatom, hogy megpróbáltam. Ha majd anya aggódva kérdi, ha majd Bea

számonkérőn faggat, ha majd a kollégák szánakozva érdeklődnek, legalább azt lehet felelni: mit akartok, én ott voltam. Nem rajtam múlt. Igen, ez így még jobb is. Már csak két perc, és elindulok haza. Indulhatnék most is, de apám miatt kivárom a húsz percet. Az idő most másik arcát mutatja. Eddig minden egyes eltelt perc tűszúrás volt, fájdalmas lyukat ütött önbecsülésemen. Most azonban barátommá szegődött, mind közelebb hozva a megmenekülést. Soha többé társkereső alkalmazás. Soha többé flörtölés. Már csak egy perc.

Csöng a telefonom. Ismeretlen szám. Megtehetném, hogy felveszem. De mit mondanék?

kép | shutterstock.com

Maczák Orsolya Rita

BEFŐTTEK

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-02-05 | **CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA**

Nem szelektálok a gyümölcsök között, mint egyes óvatoskodók, nincs, amit tetszés szerinti sorrendbe rendezzek. Nem tartok erdei gyümölcs-mixet a fagyasztóban, nincs baracklekvár a kamrában, de még aszalt szilva, almalé se. Nincs sherry, és még anyám banános csendéletét is a szomszédra sóztam. Nincs bennem meg a szükséges kényszer, hogy uralkodni akarjak az évszakok, meg úgy általában, az idő fölött.

Elmondom, nálam hogy megy a gyümölcsfogyasztás. Elmegyek vásárolni, tejet, zsömlét, joghurtot, és ha van leárazott gyümölcs, veszek, ha nincs, nem. Nem kell ezt ragozni. A szűk sorok között szívesen nekimennék a vállammal vagy kosarammal azoknak, akik ott állnak a gyümölcsös szekciónál. Mindig egy kicsit riadtan nézik az árut, megérinteni csak akkor merik, ha a tekintetükkel a látható oldalakat már mind letapogatták. Van, aki még meg is szagolja, amit kiszemelt, én meg köszörülöm a torkom, és exkjúzmízok, rajtuk keresztül vezet az út a joghurtomig.

> szemem sarkából kiszúrom

Van, akinek minden éppen kapható gyümölcsöt egyenként meg kell néznie, hogy hm, barack, akarok barackot? Narancs, mennyire szép a narancs? Édes is vajon? Sok a mandarin magja? Egyszerű hámozni? Meg hogy magyar szőlő vagy spanyol? Nekem nincsenek ilyen problémáim, feltartóztathatatlanul haladok, működésem sima, egyenletes, már a joghurtra fókuszált szemem sarkából kiszúrom a piros keretes árat, és a hozzá tartozó árut menet közben dobom a kosárba. Nem értem, mit kell annyit tervezni egy gyümölcs megvételén. Ha nem eszi meg az ember aznap, minek vesz egyáltalán? Dekorációnak nem jobb a növény? Cserépben az ablakban?

A nagymamám például szerette érezni, hogy minden mozdulatának funkciója van, hogy neki olyan rendszerben zajlik az élete, aminek az évszak nem kerete, hogy az időbe ő nem belevetett, hanem éppenséggel az évszakok ritmusa igazodik a tevékenységeihez, az idő tagolódik köré. Ősi szabályszerűségek és sejtések teszik helyre a keze által a polcon a ringlóbefőttet. Aztán a cél és ok összeér, amikor leveszi. Arany-narancssárga csíkos kistányérre kirakja. Az utolsó üvegnyit pontosan akkor veszi le, amikor a gyümölcsárak a szezon végéhez érve befőzéshez újra alkalmassá válnak.

Miért kell az előttem álló, az utat az esernyőjével sorompóként elvágó pasasnak decemberben ananász? Mert van. Ott vár az ananász a felső polcon, míg ő minden soron izgatottan végigmegy, egyenként megnézi a gyümölcsöket, egyenként megfontolja: kell? Kell. Vagy: Kell? Nem kell. Minden alkalommal a gyerekeire gondol, büszkék lesznek-e, hogy apa levadászott nekik egy ananászt decemberben. Ilyenkor nem kielégítő simán összekoccanni, vaddisznó módjára kell elcsörtetni mellette. Jó lenne a változás szeleként megcsapni az ilyet.

> egy korty szilva

Az, hogy évente két kiló lekvárt befőzött, ugyanúgy nem védte meg a sztróktól a nagymamámat, mint a dátumozott körtekompótok, ringlóbefőttek. Minden rendszer addig működik, amíg egyszer csak soha többet. Az egyik munkás, aki segített a konténerbe üríteni nagymamám lakását, talált egy kompótot a kockás viaszosvászonnal bevont kamrapolc hátuljára csúszva. Először azt hittem, az idei termés utolsó darabja, amit a következő befőzés előtt már pont nem sikerült a nagymamámnak kistányérra ürítenie. Fakó, szétázott, ikraszerű golyók voltak benne. 86’-ot jelzett nagymamám kézírása, a születésem éve. A munkás megkínált egy korty szilvával, mikor meglátta.

Miért kell eltenni ringlót befőttnek? Mert van. Azért van a ringlónak értelme, mert terem. Ha nem lenne értelme, nem teremne, és eltenni se lehetne. Engem az egészben csak az zavar, hogy a ringló már eleve se valami jó. Hát még eltéve. Az idő, a cukor, az energia, a tartósító, az elrakáshoz szükséges anyagok egyetlen, bármelyik eleme többet ér, mint az eredmény, a ringlóbefőtt. Ami ott állhat aztán évekig, évtizedekig, talán évszázadokig a spájzok polcain. Meg újabban a kasszák mellett, hogy amíg az ember a csokiért harcoló gyerekbőgést hallgatja, nézhesse a tartósítóban lebegő göböket, hogy talán még nem késő.

kép | unsplash.com

Tallér József

GLÓRIA

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-02-11 | **CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA**

Lenn, a focipálya mellett. Azon az üres, füves részen. Ott van a falunap. Már amikor. Ha sikerül összehozni. Ahol a Dűlő sor véget ér. A Feri házán túl. A régi Lajkó kocsma után. Ahol szétterebélyesedik az utca, aztán van az a kavicsos, utána meg az üres, füves rész.

Nyáron meg a vándorcirkuszosok verik ott fel a sátrukat. Már amikor. Szóval nyár közepén jön a cirkusz, ha jön. Nyár végén meg a falunap, ha összejön.

Ez volt tavalyelőtt is. Talán már három éve, most nem emlékszem. Jöttek a cirkuszosok. Itt voltak vagy öt napig. Első nap berendezkedtek. Körben a lakókocsik, középen meg felállították a sátrat. Aztán három napig előadás. Utána bontás, pakolás, költözködés.

Én már sok éve nem ültem be a sátrukba. Meg-megnéztük, amikor még kicsik voltak a gyerekek. Akkor még nem is ez a cirkusz volt. Ez most, azt hiszem, a Richter-cirkusz. Onnan, hogy Richter Gedeon az igazgató. Ez van a plakáton. Hetekkel előre teleragasztgatják a fél várost. Hogy várják őket a népek. Szóval, nem voltam évekig. Nem mondom, hogy nem érdekelne. De annyit azért nem ér meg. Meg minden évben ugyanaz a műsor. Tavalyelőtt megint beültünk az unokákkal, értük persze mindent. Mostanában vannak állatok is. Mondjuk, nem állatsereglet. Két fogatlan tigris, három bamba láma, meg egy csontsovány elefánt. Gondoltam, csak érdekesebb lesz így. Aztán pont az elefánt körül lett a kavarodás.

Az utolsó előadás szombat este volt. Arra mentünk el mi is. Azt beszélték, hogy az idomár már pénteken szólt, nagy dobásra készül. Így mondta: nagy dobásra. Nem tudom, arra számított-e, ami másnap történt. Mert az tényleg nem volt semmi. Szerintem másra gondolt.

> elég ijesztő alak

Hatkor kezdődött az előadás úgy, ahogyan kell. Először bejött szerencsétlenkedni a bohóc. Aztán a két akrobata ugrált. Utánuk jöttek az állatok. Produkálták magukat előbb a lámák, majd a tigrisek. Már amennyire tellett tőlük. Meg az elefánt. A Glória, merthogy ez volt a neve. Közben be-bejött a bohóc. Meg volt zsonglőr is. Dobált mindenfélét, tányérokat, botokat. Elég ügyetlenül, mindent leejtett. De így legalább két állatszám közt mindig volt egy kis ideje az idomárnak. A legvégén meg, mikor már túl voltunk a kígyónőn is, jött a fő attrakció. A bűvész és az elefánt mutatványa. Az igazgató, Gedeon, bekonferálta. Dobpergés. Aztán a segédek begurítottak két kis hokedlit. Nem is igazi segédek voltak. Figyeltem,

ők voltak az akrobaták is. De felvettek egy barna köpenyt, és a mutatvány segédei lettek. A két hokedlit lerakták egymástól jó messze, a színpad két végébe. Aztán az idomár bevezette a színpadra Glóriát. Az elefántot. Felállította az egyik hokedlire. Szegény jószág, épphogy elfért kucorogva. A bohóc odaállt a kisseprűvel meg a lapáttal. Hogy takarítson az állat után, bármit is műveljen. Utána bejött a bűvész. De egyáltalán nem úgy nézett ki, mint egy bűvész. Pocakos kis alak volt, csíkos trikóban meg keménykalapban. Inkább látszott bohócnak vagy artistának. Csinálta a felhajtást, mintha kezet fogott volna az elefánttal. Mindenki tapsolt, várt. Akkor a bűvész kért valakit a közönségből. Nyújtogatták a kezüket sokan. Az unokáim is, majd leestek a székről. Hárommal mellettem ült Csorbagabi a feleségével meg a gyerekeivel, jelentkeztek persze ők is. És a bűvész pont őt választotta. Hogy miért, azt nem tudom. Ránézésre elég ijesztő alak. Erős, nagydarab, agresszív arc, foga meg alig. Megfordult a fejemben, hogy biztos lefizette a bűvész. Hogy ne árulja el a titkát. De nem hiszem, hogy találkoztak volna korábban.

Úgyhogy kiment Csorbagabi a színpadra. A bűvész felállította az üres hokedlire. Állt ott, vigyorgott hülyén. A bűvész mutogatott körülötte, ő meg integetett. Aztán a segédek behoztak két nagy ketrecet. Ráborították az egyiket Glóriára, a másikat meg Csorbagabira. Jó nagy ketrecek voltak, simán elfért alatta az elefánt is. Csorbagabi ettől végre abbahagyta a vigyorgást. Csak tekingetett körbe-körbe, hogy mi lesz ebből. Aztán nagy ponyvákat terítettek a ketrecekre. A segédek csináltak mindent. A bűvész csak hadonászott, irányította őket. Sejtettem, hogy mi lesz. Láttam már ilyet. Azt gondoltam, helyet cserél majd az elefánt meg Csorbagabi. Vagy eltűnnek, vagy ilyesmi. De nem lett igazam. A bűvész egyre jobban hadonászott. Csapkodta a botjával a levegőt a letakart ketrecek körül. A zenekar teljes hangerőn játszott. Aztán a bűvész felemelt kézzel hirtelen megállt. Elhallgatott a zene is. Néma csend. A segédek hirtelen lerántották a ponyvákat.

Semmi. Semmi sem történt. Ugyanott állt Glória meg Csorbagabi is. Mint előtte. Nem értettük, mi van. Egymást kérdezgettük. Csorbagabi hunyorgott a hokedlin állva. A ponyva alatt elszokott a fénytől. Dörzsölgette a szemét. Aztán megint jobbra-balra tekingetett. És ahogy ránézett az elefántra, rettentően megijedt. Felugrott. Leesett a hokedliről. Gyorsan felállt, kirohant a ketrecből a székéhez. Felrángatta a családját, és a kijárathoz taszigálta őket. A felesége kérdezgette, hogy mi van. Csorbagabi meg nem mondott semmit, csak mutogatott a színpad felé.

Közben azért itt-ott tapsoltak. A bűvész hajlongott kicsit. Az idomár kivezette Glóriát. Gedeon, az igazgató pedig bejelentette a műsor végét. Az összes szereplő bejött még egyszer meghajolni. Körbejártak, tapsoltatták magukat.

Másnap továbbállt a cirkusz. Lebontották a sátrat. Összepakoltak, elmentek.

csodájára jártak

A környéken hetekig csodájára jártak Csorbagabinak. Mert olyan lett, mint aki soha nem látott még elefántot. Nemhogy igazit, de képen sem, meg tévében sem, meg sehogy. És soha nem is hallott róla. Azt mondta, ő ilyen állatot nem ismer, a nevét se hallotta. Azt sem tudta, hogy mi az. Mutattunk neki képeket, elmondtunk neki mindenfélét az elefántról. Eleinte azt hitte, szórakozunk vele. Nem nagyon hitte, hogy tényleg van ilyen állat.

Nem tudom, hogy a bűvész szándékosan csinálta-e így, vagy rosszul sült el a mutatvány. Vagy tényleg ez volt az idomár nagy dobása. Vagy Glória kavarta meg a dolgot. Csorbagabinak akkor, szombat este, abban a ketrecben teljesen kiesett a fejéből az elefánt. Nemcsak Glória, hanem az összes. Vagy ha nem, akkor nagyon jól játszotta. Sokat fizethetett neki a bűvész. De szerintem ezt nem tudta volna így eljátszani. Elfelejtett mindent, ami elefánt.

Hát ennyi történt. Aztán persze ez is elmúlt. Csorbagabi lassan újból megtanulta az elefántot. Hogy milyen a külseje meg hol él. Annyit magyarázott neki mindenki, hogy kész elefántszakértő lett.

Az még ide tartozik, hogy a következő szombaton a Lajkó kocsmára kiraktak egy plakátot. Az volt rajta, hogy elefánt sashimi kapható. A kocsmára, ahová csak fröccsözni jár mindenki. Nem tudtam, mi az az elefánt sashimi. Elég magas áron volt. A fiamat kérdeztem. Mondta, hogy Thaiföldön látott ilyet. Valami étel, nyers elefánthúsból készül. Még ő sem evett, mert ott is egy vagyon. Pedig jól keres. A fiam. Pár éve voltak Thaiföldön, Kambodzsában. Vietnámban. Én, mondjuk, nem mennék el odáig. Minek? Itt is történik mindennap valami.

kép í unsplash.com

Handi Péter

DÉLI BÁB

2022-02-01 | **VERS**

Akkor még nem volt kapukulcs,
a házmester tizenegy után nyitott
két forintért, a vice a lépcső alatt

rendezgette a szemetet, a kapualjban
húsleves és paprikáskrumpli egyveleg,
füttyszó jelzett szerelemre éhes
ablakoknak az emeleten,
lódenkabát és overall
vonult az utcán, a kalauz
jegyet lyukasztott a villamoson,
az éhség néha havat lapátoltatott,
a rádióban is húzta a cigány,
a lapok munkaversenyről tudósítottak és
a kirakatokból dőlt az – áruhiány.

E sugárnyalábos éjszaka
– selyme a Déli Fénynek –
táncol fejem felett, s vetíti
a valaha látott díszletet.
Vonulnak az évek, de
a láthatatlan rendező
nem fedi fel lapjait.
Lebegek hát, mint a pehely
– szakadt párnából szabadult –,
könnyű vagyok,
sem színpadon, sem nézőtéren
nyomot nemigen hagyok.

kép | Ales Krivec, unsplash.com

Lendvai Zalán

ÁLLANDÓ ALKALMIAK

2022-02-12 | **VERS**

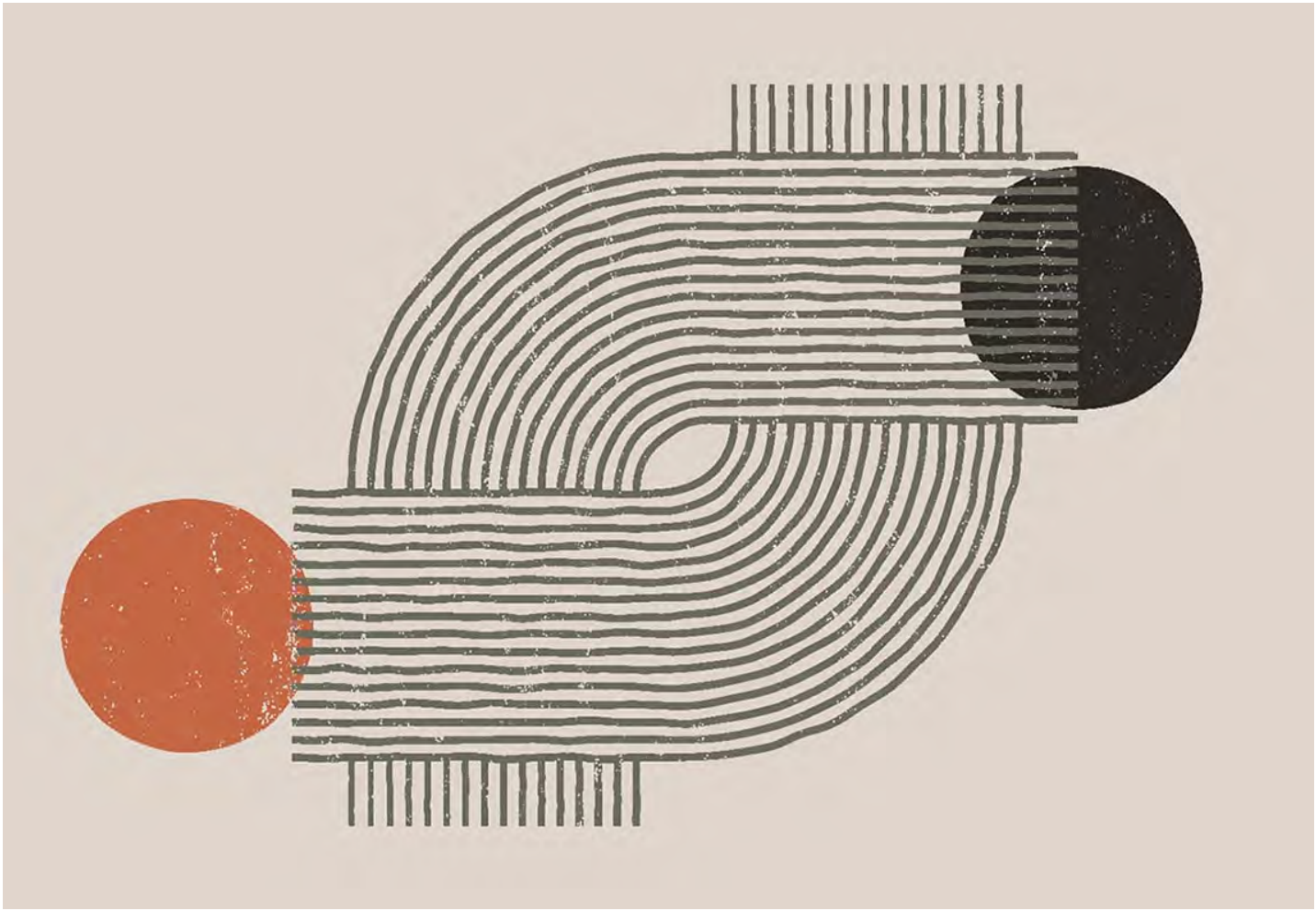

Lábam dermedtem lép,
a szétguruló kavicsok
egymást ismételgetik,
a távolban izzó fényfolt,
körülötte árnyék,
három utcából

érkeznek idegenek,
ismeretlenségük egyre
ismerősebbre színeződik.

A kék cipős, a sántító srác.
És az asszony, arca
halott rokoné,
akaratlanul bólintok,
nem érti, néha én sem,
hogy mit keresünk pont mi
a hajnal hangtalanságában,
hisz másfelé haladunk,
napjaink közös metszete
ez a kis bádogmegálló,
ahonnan minden ütközésünknél
mint kavicsok,
különböző irányokba pattanunk.

kép | shutterstock.com

Taizs Gergő

AZ ÉBREDÉS KÖRFORGÁSA

2022-02-28 | **VERS**

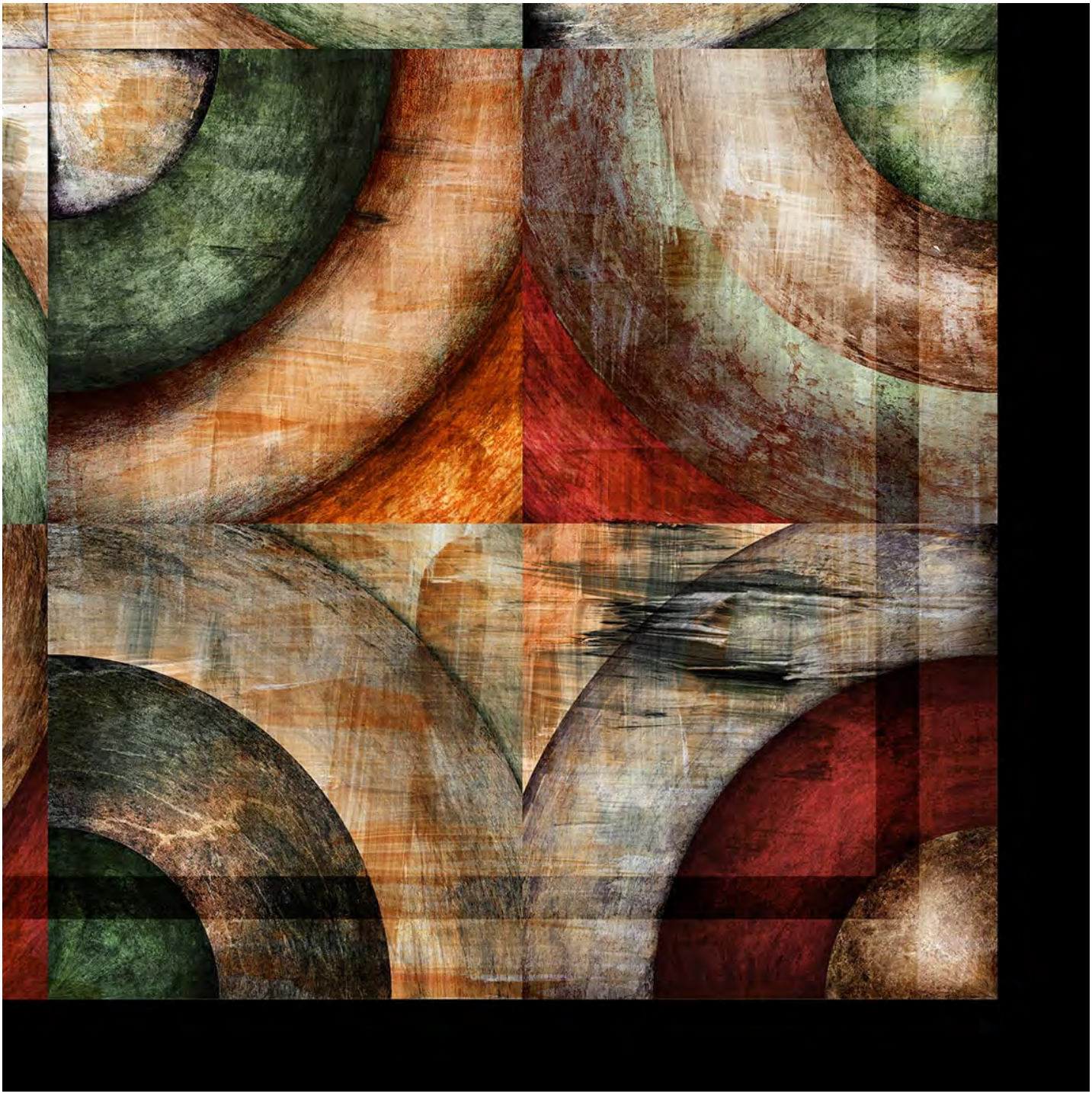

Magával ragad a fénypettyezte part. Akár hajthatatlan horgonylánc, megtart a mostoha muszáj. Belefeledkezel a nádas egyensúlyába. Jogodban áll jajgatni, kétségtelen. Noha a sodródást alig ismered, hiányzik az örvény ígérete. És a nyakszirtre csorgatott szótagok. Sóban áztatod sebeid, lüktet bennük a honvágy. Horizontra aggatott

képzetek útjelzését követed. Hogy Isten lehelete esőillatú is lehet. Például.
És fellágyul az égtükör, nyakadba ömlik
a másvilág. Ébredés egy rokon értelmű helyen.

kép | shutterstock.com

Nacsinák Gergely András

FELHŐK ÉS ÓRÁK

2022-02-10 | **ESSZÉ**

A csoda a tökéletesen elrendeződő pillanat – írtam le épp az imént, egészen más összefüggésben, másik lapra, más megfontolásból. Fényvillamos zörgött el a Bartók Béla úton, lámpái megtöbbszörözve szikráztak fel a kirakat üvegén. És mintegy igazolásképpen, hogy a gondolatban lehet valami, mindjárt részem is volt egy csodában. Amolyan kisebb fajtában.

A Blake-féle talányos szókapcsolaton morfondíroztam a kávézó átmeneti melegében: *fearful symmetry*. Morfondírozásnak mondani talán túlzás: a szavak csak úgy oda-vissza verődtek a fejemben, halk surrogással a csend küszöbe fölött, mint a sziklák közé tévedt hullámok. Mintha léteznének szimmetriák, amelyek rettegéssel töltik el az

embert – talán a rendezettség bizonyos fajtája ez –, holott általában és közmegegyezés szerint a bizonytalanság szüli a félelmet, azt pedig éppenséggel a káosz és rendezetlenség hívja elő. A világos mintázatok hiánya, az átláthatatlanság ösztönös óvatosságra sarkall – ellenben biztonságot sugároz minden, ami szimmetrikus, arányos, ami a szervezettség jegyeit viseli magán. Miért illethetők mégis a „rettentő" jelzővel egyes szimmetriák? Hogyan válik fenyegetővé a rend?

> habozás nélkül

A gondolat sziklái közé tévedt szavak mellé ezen a december végi, magát délutánnak hazudó estén – amikor úgy viselkednek az órák, mint élemedett korú hölgyek, akik habozás nélkül mondanak nyilvánvaló életkoruknál jóval alacsonyabb számot – most egyszerre odasodródott a tudományfilozófus Karl Popper mondata, hogy „a racionális emberi viselkedés a tökéletes véletlen és a tökéletes determinizmus – a tökéletes felhők és tökéletes órák – közti határmezsgyén imbolyog". Hogy minek kapcsán mondhatott ilyet Popper, sajnos, nem tudom. Egy regényben olvastam, amely tulajdonképpen egy őrültekházáról szólt.

A felhők szépsége magától értetődő, habár a tiszta véletlen habarja őket az égre; ellenben az órák pontossága, amely a tökéletes determinizmus megtestesítője – nos, ez a mechanikus bizonyosság valami okból sokkal hamarabb töltheti el az embert rettenettel, mint a felhők kiszámíthatatlansága. Talán mindkét véglet a jövőhöz fűződő viszonyunkról árulkodik, melyet a véletlenre szívesebben bízunk, mint a tervezettségre. Mindkét esetben mintázatokról van ugyan szó, de az órák ismétlődése véges mintázatokat, zárt rendet sugall, szemben a légkör játékainak praktikusan végtelen variációival.

Tehát felhők és órák. Ez a párosítás lenyűgözött, voltaképpen semmi másra nem emlékszem a regényből, csak erre. Aszimmetriák és szimmetriák. Rettentő órák és fenyegető rend. A racionalitás, mely minden üdítő véletlenszerűséget nélkülöz, épp annyira embertelen, mint a teljes esetlegesség, amely kisiklik az ellenőrzés lehetősége alól. Ugyanígy a szimmetria: minél inkább közelít a tökéleteshez, annál idegenszerűbb lesz. Mi, emberek, csakugyan órák és felhők keveréke vagyunk. Talányos teremtések: ha nincs elég felhő bennünk, ugyanúgy megbetegszünk, a lelkünk ugyanúgy felmondja a szolgálatot, mint ha kizárólag azok közt élünk; ha nincs precíz belső óránk és énünkből hiányoznak bizonyos nagy teherbírású rugók és gondosan metszett fogaskerekek, éppúgy működésképtelenné válunk, mint ha csupán ezek a tervszerű kapcsolatok tartanak össze. Az élni tudás művészete, ez az irigylésre méltó tehetség, talán nem is annak ügyes beosztásában rejlik, hogy mikor működjünk egyik vagy másik szellemében – óramódra pontosan vagy a felhők könnyedségével –, sokkal inkább ebben: tudni, hogy *felhőóra* az ember; belátni, hogy egyszerre működik mindkét módon, és hogy létfontosságú alkatrészei nem acélból, hanem párából és leheletfinom kristályokból állnak.

> **eliminálja a véletlent**

Talán így kapcsolódik ide az a bizonyos „rettentő szimmetria” is, amely a Blake-féle apokaliptikus Tigris védjegye: az is a precizitás poklát hirdeti. A kitartó precizitását, amely nem idomul, nem sérülékeny, amelyben nincs sem készség az engedékenységre, sem pedig vágyakozás az aszimmetriák után. Rendezettsége mesterséges: Blake-nél kohók, műhelyek terméke. A Blake-féle szimmetria annyiban rettentő, amennyiben hibátlan, és ismeretlen számára a hiányok ajándéka: a nyíltság. Annál rettentőbb, minél pontosabb. Minél pontosabb, annál biztosabban eliminálja a véletlent. És minél kisebb az esély a véletlenre és váratlanra, annál kevesebb alkalom nyílik a könyörületre. Az esendőség és esetlegesség nemcsak hibalehetőséget rejt, az irgalomnak is teret enged – annak az indokolatlan, önkéntelen mozdulatnak, amely minden számítás ellenében időnként mégis megtörténik. Aminek semmi haszna, ellenben a szépség lehetőségét hordozza magában. Meggondolatlan, talán illogikus és hebehurgya lépés, kimondottan nem jólfésült és aligha tervezhető.

Esetlegesség, amely némiképp hasonlóan a felhőkhöz, ráirányíthatja a figyelmet az égre.

Nagyjából idáig jutottam ezen az estébe dermedő délutánon a kávézó asztalánál – valójában eddig sem, mert csak a „rettentő szimmetriák” kapcsolódtak össze a „felhők és órák” képével –, amikor a mellettem álló könyvespolcon a szemem egy kissé kopott Kondor Béla-kötetre tévedt. Kézbevettem, nem is tudnám megmondani, miért – és mindjárt az első oldalon ez állt:

Egy boldogságtöredék

(W. Blake úrnak, tisztelettel a másvilágra)

A komoly felhők
szoknyácskája alá
beférkőzött az arany-Nap.
És ötágú sugaraival
cirógatja, tapintja
a domború földet aranyosan.

Másik arany-kezével
bogozza a felhő-bogokat,
hogy meztelenül simulhasson.
Nincs többé ablak
és semmi ház,
nincs ruha, kuckó
és aranyos szégyen többé!

Boldogságtöredék, ismételtem magamban. A töredék mindig aszimmetrikus. És többnyire szép.

Csoda volt, mondom, ha kisebb fajsúlyú is – maradéktalan pillanat. Nem mondhatom, hogy hegy vetette magát a tengerbe, vagy derűsen mosolygott egy hivatali személy, esetleg más kozmikus igényű történés esett – de mégiscsak összerendeződtek a dolgok, spontán és pontosan is, mintha együtt mozdultak volna a felhők és az órák. Az ilyen pillanatokban felfedi magát egy mélyebb, hajlékony szimmetria, amelyet nagyon szükséges megismerni, és amelytől nem idegen sem a játékosság, sem a gyöngédség.

Eleven, felhők-mérte idő.

kép | shutterstock.com

Bíró Judit

A TORNA

2022-02-23 | **NOVELLA**

Ilyenkor örült annak, aminek az év nagy részében nem: a város határában laktak, a legszélén. Nem tulajdonított ennek szimbolikus jelentést, hogy is tehette volna, tanulatlan volt, apja pékségében dolgozott, hajnalhasadáskor kelt, és napjait a kelő tészták lágy, szinte buja társaságában töltötte. Eszébe sem jutott, hogy értelmezhetné

– hogyan is kérdőjelezhetné meg?! – világát, csak élte életét, már-már boldog egyhangúságban. Bár telt volna rá, apja nem taníttatta, nem akart belőle lovagot vagy papot, vagy valami iskolázott mihasznát faragni – azt akarta, hogy vigye tovább a műhelyt, az is szép mesterség. Kerek fejére nemigen akart nőni a haj – pont úgy nézett ki, mint belisztezett, kelésre váró, gömbölyű cipói.

> **lúzerség**
>
> A város szélén álló házak – így az ő pékműhelyük is – tökéletesen lapos, a horizontig ívelően üres és semmitmondó mezőre néztek, sehol egy fa, még bokrok sem nagyon. Igazi lúzerség. Mint Manhattanből nézni New Jersey-t...

Ám a határban évente egyszer lovagi tornát rendeztek.

Nem tarthatták a városban a szűk, kanyargós utcácskák között, de még a fenségesen kitárulkozó főtér, gőgös székesegyházával és pompás patrícius palotáival sem lehetett alkalmas helyszín.

Hanem a mező!!

Ilyenkor!!!

A város legszélén álló, egymásnak tapadó, magasra emelten boltíves földszintű, jobbára háromemeletes keskeny házak ablakai kiváló rálátást biztosítottak az eseményre, és tulajdonosaik előszeretettel adták ki az emeleti szobákat és erkélyeket az úri közönségnek – busás haszon ellenében.

Apja is így tett, rendszeresen. Sőt, szállást is kínált a távoli vidékekről érkező lovagoknak. Megvolt annak a pénznek a helye a műhelyben.

Ő maga előbb csak a paletták fedésében leskelődött, kisinasként már az erkélyre kiállva gyönyörködött a látványban. Mondják, 1600 kora tavaszán, Giordano Bruno máglyára vetésekor VIII. Kelemen pápa ugyanígy tett, s egy kicsiny mellékutca oldalsó erkélyének takarásában nézte végig a Campo de' Fiori-i kivégzést.

> halálos egymásnak feszülés

A mező ilyenkor maga a káosz. Mert ahogy tucatnyi ló s lovasa, no meg fegyvertartója tolakszik, abban nincs rendszer, egyáltalán nincs – és mégsem bolondság, van, aki fuvolázik, van, aki dobot ver a partvonalon, hogy a vizuális hatást akusztikus élménnyel fokozza a közönség számára, ketten, szintén lovon, titkos megállapodást köthetnek éppen a lehetséges végkifejletről, középen ül lován a hatalmas, díszes gallérú döntnök, akinek jobbján és balján, halálos egymásnak feszülésben a két lovag, hónuk alá szorított lándzsát tartva a másik felé, lábukat szorosan a kengyelbe vetik és megugratják lovukat, mindeközben a fegyvernökök ott nyüzsögnek körülöttük, egyikük épp lerepül lováról, a másik elejtett bot után hajol, míg egy harmadik a megriadt lovát igyekszik csitítani. És mialatt ezek a mezőn tusakodnak és gomolyognak, a város legszélső utcájában lovagok tucatjai várakoznak türelmesen, hogy sorra kerüljenek, s mindegyik némán, a lován mozdulatlanul – csaknem vésztjóslóan – ülve szemléli az eseményeket.

A több napos viadal késő tavaszig is eltartott.

Az évek során a pék fia mindent megfigyelt, s fejében egyfajta nyilvántartást vezetett, a legaprólékosabb részletekkel. Hogy a lovak szemét s fejét gondosan letakarják, míg a lovagok felcsapott sisakrostéllyal esnek egymásnak, szemükben vad fénnyel, arcukon ádáz s félelmet nem ismerő vonásokkal, igazi vásári komédiásokként. Hogy a vértezeten, a sisakon és a mell-, valamint a hátvasakon lévő jelzés garantálja: ezeket a leghíresebb műhelyekben készítették, s ezért a legtökéletesebbek. Hogy egy teljes testű páncélzat sem fedi tökéletesen a lovagot, mert talpát, tenyerét és belső combját semmi sem védi. Hogy dacára a köznapi hiedelemnek, a páncélozott lovagok szabadon mozoghattak, sőt, kifinomultan, esztétikusan küzdhettek a párbaj során, a páncélkészítő mesterek zseniális munkájának köszönhetően, akik anatómiailag precízen készítették el a vérteket, rászabva a konkrét lovag konkrét testére.

esztétikum

A pék fia mégis azt szerette a legjobban, amikor vértezet nélkül küzdöttek. Amikor a lovag öltözete, például zöld bársonyra varrt csillogó gyöngyökkel, arany és ezüst

díszítésekkel, ráhímzett címerével megfeszül a testén, ahogy rohamra indul. A pék fia számára a legfontosabb a lovag mozdulatainak szépsége, amit igazán csak a páncél nélküli test tükrözhetett. Hiszen egy ütközetnek, egy összecsapásnak nemcsak mechanikája, hanem esztétikuma is van – akár egy balettelőadásnak. Az erőfeszítést, a fájdalmat, a sebesülést átélő test geometriája ugyanúgy lekottázható, mint bármely koreográfia – lepte meg a gondolattal önmagát is a pék fia. [1]

Az idők során két kedvenc lovagja lett, akik általában páncélzat nélkül küzdöttek. Egyik brit, a másik germán. A hölgyek szerint mindkettő igézően szép – ez a pék fiát ugyan hidegen hagyta, de egyfajta adottságként elkönyvelte. Ő a virtuóz bajvívás, a hősies kiállás mögötti történetet akarta tudni. A bátorság alkímiájában akart igazán elmerülni. Mivel olvasni nem tudott, csak a szóban előadott históriás énekekből jutott információhoz.

Mindkét lovag kora legjobb bajvívója volt. Ez nemcsak társadalmi elismertséget jelentett, hanem vagyonosodási lehetőséget is. Mindketten megélhetési lovagok.

A brit lovag magas és jóképű, hullámos, vastag haját hajóorra emlékeztetően fésülte, felívelően, kicsúcsosodóan, s alatta ugyanebben az ívben tornyozta felfelé hasonlóan dús szakállát. A feje, ezzel a haj- és szakállkölteménnyel, kiváltképp profilból, olyan, mintha márványból formálták volna. Dehogy is tett volna rá sisakvértet. Piers-nek hívták.[2]

A germán lovagot csak így említették a históriás énekek: „vidam kedvv zep vitez”[3]. Cornwall-ból származott. Testhez simuló, bő, hosszú ujjú ruhában lépett föl, alatta sodronypáncéllal, csípőjén széles övvel, amivel darázsderekúra fűzte magát, kard és tőr lógott rajta. Igazán csinos. Elegáns, vastagon steppelt és gazdagon mintázott ruháit vívásról vívásra váltogatta egyre fantasztikusabb küllemű, lobogó ujjasokra – hiszen nem háborúban vagyunk, ez (mégiscsak) lovagi torna.

Mindkettő ismerte a hősköltemények rájuk, a lovagokra vonatkozó leírását, a viselkedésükre és pozíciójukra érvényes, az unalomig hangoztatott három eszményt: mértékletesség, hősiesség és udvariasság.

Ugyan már.

Lovagi társadalom?! Benne lovagi hőstettekkel, kalandvággyal, az elérhetetlen hölgy iránti magasztos szerelemmel?!?! Ez majd száz évek múlva születik meg az irigylésre méltó foglalkozású filoszok fantasztikus képzeletvilágában.

> **reakcióidő**

A germán és a brit lovag durva és gőgös feudális világban élt, romlott érzékiséggel és zord bosszúvággyal, s végső céljuk a hűbérbirtok és egy gazdag hozományú nő megszerzése volt. Amíg ez összejött, lovagi tornán gyarapították ismertségüket és vagyonukat. Ahol csak saját erejükre és bátorságukra számíthattak – hiszen nem seregben, nem csapatban harcoltak, a harci kötelék helyett vértjük, lovuk, és nem utolsósorban, saját reakcióidejük számított. Tudnivaló, hogy az ember reakcióideje nem lehet kevesebb 00.200-nél… A germán lovagé és a brit lovagé egyaránt 00.143-es volt – *nem emberi*, egyáltalán nem az.[4]

A lovagok reakcióidejét a bennük lévő felfokozott érzelmesség erősítette, egyszerűbben szólva: a dühkitöréseik, a folyamatos és csillapíthatatlan dühkitöréseik. A lovagi testületnek és a hölgyeknek megfelelés kényszere mellé a keresztény egyház szabályrendszere is befurakodott világukba. Nem könnyű lovagnak lenni. Az Illúzió és az Individuum koordinátarendszerében vergődő lovagok sokszor nem találták meg valódi énjüket, ezért is kaptak dührohamokat. De a konkrét élettörténet is szerepet játszott ebben.

az alapszerek

A brit lovag apja bárd volt, vándor ének- és törvénymondó, bejáratos a királyi udvarba is. Épp ezért gyerekként Piersnek a folyamatos úton levés jutott osztályrészéül, ami jobbára vízen történt. Írországból Cornwallba s vissza, Cornwallból Bretagne-ba s vissza, végig szörnyű hullámzások és vergődések közepette, kilométereken át megközelíthetetlen partok mentén, ahol magas és éles, durván szabdalt sziklafalakat faragtak ki a folyamatos széltől háborgó hullámok.

Kikötni képtelenség, eszement, aki csak gondol is erre. Ők mégis mindig kikötöttek a sziklás partszakaszokon, megbirkózva a hullámokkal, és nem könnyű, de megmászható utakat találtak. Volt egy testvére, aranyhajú, mindig fehér kesztyűt viselő leány, akit ír anyjuk kitanított a gyógyítás minden fortélyára, s aki ezüst ládikában hordozta magával az alapszereket: ez, ami sebet gyógyít, ez, ami lázat csillapít, ez, ami fájdalmat öl, ez, ami életre kelt. És persze, ott lapult köztük a halál-ital, a szent halál-ital, az *emlékölő pohár* és a hatodik: a szerelmi bájital – a szenvedély, a gyötrelmes gyönyör, a szüntelen szorongás, a halál ellenszere.

A testvérek a pék házának első emeletén kaptak szállást.

A germán lovagot népe, ellentétben Gottfried mester állításával, így hívta: a bánat fia. Apja meghalt, mielőtt megszületett, anyja, aki korábban tíz halott gyereket szült, belehalt a tizenegyedik szülésébe: az övébe. „A bánat” – ezt a nevet kapta gyámjától. A halál lesz az alapvető, legelső életélménye: *jó anyám meghalt, mert megszülettem én*. Úgy nőtt föl, hogy élete halálra termett. A balzsamos halál, az édes halál után vágyakozott, a túlvilág állandó és örök árnyára. Ahol találkozhat szüleivel.

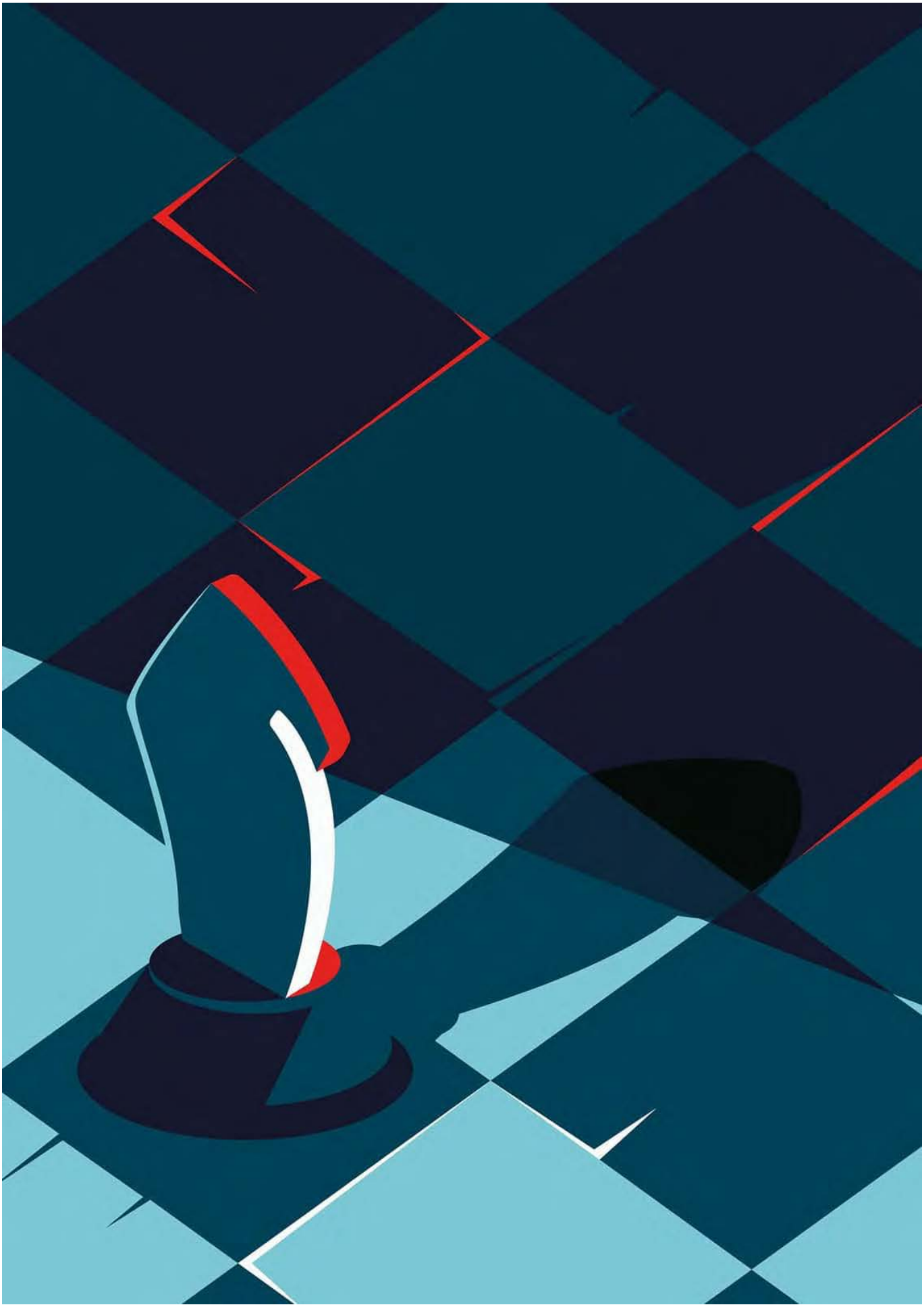

Amikor a lándzsa belső combjába fúródott, szinte meglepetten nézett a brit lovagra – most vívtak először, a sorsolás úgy hozta, hogy ők ketten végre párbajoznak, ők, akik addig csak győztesként kerültek ki a tornákon, s most egyikük lehull a lováról. A közönség előbb felhördült, majd némán figyelt.

A brit lovag húga, oldalán a tégelyekkel, a mezőre rohant. Szakmai kihívás volt számára, hogy megmentse a bánat fiát, akinek mérgezett vér folyt sebéből.

Először csak némán vizsgálta a sebet, sokáig. Majd megszólalt. *Minden jó gondolat fényhatás, minden tisztességtelen szándék sötét*. Miért mondja ezt? Nem értette a megsebzett lovag. A gyógyító szikár hangon tovább beszélt: sötétség–világosság, árnyék–fény, fekete–fehér… – … Te az éjszakára vágysz! Átkosnak tartod a fényt. Átkozod a hajnalt, a nappalt, az életet. Édesnek, szentnek hívod a halált. Hívod a Halált. De a bánattól, a sebedtől soha nem fogsz meghalni. Ahhoz, hogy meghalj, engedd, hogy meggyógyítsam a sebed!

A gyógyító szinte már suttogott, mintha szégyellné, amit kimond: ebbe a sebbe nem, csak a szerelembe tudsz belehalni. *A te sebed a szívedben van, nem a lábadban.* Gyere, engedd, hogy álomba szenderítselek. Álmodjuk meg a szerelmünket.

Korniul beszélt, az egyetlen nyelven, amin megértették egymást.

> **a vágy és az élet**

Amikor a leány a germán lovag sebébe cseppentett az ötös számú üvegcséből, majd a saját nyelvére is, a pék fia elégedetten felsóhajtott harmadik emeleti ablakában, s visszavonult kicsiny kamrája mélyére. Azt már nem látta, amint a gyógyító és a sebesült lovag kábult elragadtatással egymásra néz, és tekintetükben megjelenik a vágy és az élet. A pék fia ekkorra már az ágyában merengett. Alig várta, hogy másnap reggel elmesélhesse anyjának, mit tett.

Előző éjszaka, titokban, felcserélte a tégelyek sorrendjét: az ötös tégely helyére a hatos számút tette.

Elégedetten gondolta, hogy trükkjével a Szerelem legyőzte a Halált: ezek ketten nemcsak életben maradnak, hanem boldog szerelemben egyesülnek, amíg a világ világ. De leginkább annak örült, hogy sikerült átírnia ezeknek a semmirekellő, léha lovagoknak a tervét, neki, a szorgos, egyben körmönfont, ravasz kisembernek – ezzel több lett, mint ők.

No lám, hát ilyen az, amikor az ember beleavatkozik a Sorsba – a pék fiát büszkeséggel vegyes borzongás járta át. Ő most két ember sorsát megváltoztatta… Ő, a tanulatlan péksegéd! Mégiscsak szánta őt is valamire a Teremtő!

A brit lovag két koporsót készíttetett: a levegőt és vizet jelképező kalcedonból a húgának, a bátorságot és kitartást erősítő berillből a germán lovagnak. Tintagelben temették el őket, két külön sírban, a labirintus bejáratánál.

A szertartáson Piers a szeretők állhatatlanságáról, sóvárgásáról, hazugságairól és háborgatottságáról szónokolt, de mindeközben csak egy gondolat járt a fejében: az az ostoba, barom, húgyagyú péksegéd…

[1] Jiry Kilián koreográfus, díszlettervező gondolatai alapján, a Magyar Nemzeti Balett 2016. január 29-én az Erkel Színházban előadott *Fehér, Fekete – ellentétek vonzásában* című balett élményéből merítve.

[2] Az inspirációt adta Christopher Marlow: *II. Edward*. Az Atrium Film-Színház előadása 2017. január 28-án. (Rendezte: Alföldi Róbert)

[3] Idézet Gottfried von Strasbourgtól. In.: Joseph Bédier: *Trisztán és Izolda regéje*. (Fordította: Pap Gábor) Magyar Helikon, 1996. p. 5.

[4] Amikor 2017. július 11-én Valteri Bottas az Osztrák Nagydíj rajtjánál 00.143-al indul, azzal támadják meg, hogy az ember reakcióideje nem lehet kevesebb 00.200-nál. Bottas *reakcióideje nem emberi*… – mondták.

kép | shutterstock.com